

AKADEMİ

MECMÛASI

Sâmiha AYVERDİ
Beynun AKYAVAŞ
Kemâl Y. AREN
Şahmurat ARIK
İsmet BİNARK
Ali Osman COŞKUN
A. Vehbi ECER
Nâzik ERİK
Sabahattin EZGİ
N. Yıldırım GENÇOSMANOĞLU
Hicran GÖZE
Şeyma GÜNGÖR
Fırat KIZILTUĞ
Ömer KUL
Mustafa ÖZÇELİK
Cinuçen TANRIKORUR
Zeynep ULUANT
KUBBEALTI

YIL: 29

EKİM 2000

SAYI: 4

ISSN 1301-157X

KUBBEALTI

AKADEMİ

MECMÛASI

YIL: 29

EKİM 2000

SAYI: 4

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÛASI

– Üç ayda bir çıkar.–

**Kubbealtı Akademisi
Kültür ve San'at Vakfı
Kubbealtı İktisâdî İşletmesi a.
Sâhibi**

Sinan ULUANT

Yazı İşleri Müdürü
Kemâl Y. AREN

Yayın Danışmanları:
Prof. Dr. Mustafa Fayda
Prof. Dr. Mustafa Tahralı
Prof. Dr. Sema Uğurcan
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Dr. İbrahim Aydın Yüksel

Haberleşme Adresi
Peykhâne Sok. Nu. 3
34400 Çemberlitaş-İstanbul
Tel: (0 212) 516 23 56
Fax: (0 212) 638 02 72

Elektronik Posta
info@kubbealti.org.tr
http://www.kubbealti.org.tr

Posta Çeki Nu.
337056

Yurtiçi Abone
Yıllık: 7.000.000.- TL.
Öğretmen ve Öğrencilere
Yıllık: 5.000.000.- TL.

Kurum Abonesi
Yıllık: 8.000.000.- TL. (KDV dâhil)

Yurtdışı Abone
(Posta ücreti dâhil)
40 DM
25 \$

Temsilcilerimiz

Türkiye Diyânet Vakfı
Ankara Yayınevi
Necatibey Cad. Ankara İş Hanı
Nu. 8 /32-33
Sıhhiye - ANKARA

Bilge Kitapevi
Atatürk Cad. Osmanlı İş Hanı
Nu. 105
BURSA

Beyoğlu Kitapçılık Ltd. Şti.
Sofyalı Sok. Nu. 32 /4
Tünel – İSTANBUL

Bulak Bilgi Hizm. Neşr. ve Tic. A.Ş
Konur Sok. Nu. 27/6
Kızılay – ANKARA

Akademi Kitapevi
Kâzım Dirik Mah.
159. Sok. 6/A
Bornova – İZMİR

Basıldığı Yer:
Özal Matbaası
Tel: (0 212) 565 25 99
Topkapı – İstanbul

*Mecmûamızdaki yazılar
kaynak gösterilerek iktibas
edilebilir.*

İÇİNDEKİLER

Değerli Kubbealtı Dostları	KUBBEALTI	5
Mülâkat	S. AYVERDİ ile R.Ü.S. BALABAN	7
Demokrasi, İnsan Hakları	Nâzik ERİK	11
Garip Kaya Bilgegil	Prof. Dr. Şeyma GÜNGÖR	13
Bahçekapı-Divanyolu	Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ	16
O Herkesin Dostuydu	Zeynep ULUANT	19
Derviş Hakka Yürüdü	N. Yıldırım GENÇOŞMANOĞLU	22
Sâmiha Ayverdi'nin Uslûbunun İncelenmesi	Kemât Yurdakul AREN	23
Alkışlarla Kalkan Cenazeler	Hicran GÖZE	28
Bir Mektup	Cinuçen TANRIKORUR	29
Bir Şiir	Sabahaddin EZGİ	34
Kadı; Şair olunca, Neler Söyler	Yrd. Doç. Dr. Ali Osman COŞKUN	35
Geleceğimiz Adına	İsmet BİNARK	44
Ahmet Yakupoğlu'nun Yeri	Mustafa ÖZÇELİK	47
Büyük Türk Âlimi	A.Vehbi ECER	52
Aynada Hüzün	Fırat KIZILTUĞ	59
Ahmet Midhat Efendi'yle Yaşayan	Şahmurat ARIK	60
Gördüklerim-Okuduklarım- Düşündüklerim	Kemâl Yurdakul AREN	71
Kubbealtı'na Gelenler		77
İndeks 1999-2000		79

Kubbealtı Akademi Mecmûası, 4.10.1976 da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan karar mûcibince 8.11.1976 târihli Tebliğler Dergisi'nde, 660-10290 sayı ve 11664 genelge numarasıyla tavsiye edilmiştir.

DEĞERLİ KUBBEALTI DOSTLARI

2000 yılının sonlarına geldiğimiz şu günlerde, Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı 30.yılını tamamlamakta bulunuyor. 30 Eylül günü Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda yapılacak olan toplantı otuz yıllık hizmetin dökümüne vesile olacağı gibi kıymetli ilim adamı Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil'in adını taşıyan mükâfatın ,değerli devlet adamı Rauf Denktaş'a takdim edilmesine de imkân verecektir. 30.yıl münasebetiyle 28 Ekim'de Yıldız Sarayı Çit Kasrı'nda düzenlenecek olan "Kubbealtı'nın San'atkar Dostları" sergisini de bu arada siz dostlarımıza müjdelemek isteriz. 4 Kasım'da sergi kapanışı münasebetiyle Uğur Derman tarafından "San'at Tarihimizden Çehreler" isimli bir sohbet yapılacaktır. Ayrıca 11 Kasım'da da Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesinde Kubbealtı Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonları sergisi açılacak ve 2 ay müddetle devam edecektir.

Temmuz sayımızdan bu yana kültür ve fikir sâhamızda iki mühim kaybımız oldu. 28 Haziran günü kıymetli müzikolog ve kültür insanı Cinuçen Tanrıkorur'u kaybettik. Vakfımıza da çok hizmeti geçmiş olan Tanrıkorur'u, birkaç sene önce Amerika'dan yazdığı bir mektubu yayınlayarak rahmet ve minnetle anıyor, ayrıca bize bu mektupları veren Mâsume Tarlan Hanımefendi'ye teşekkür ediyoruz. Kıymetli zevcesi Bâri Hüdâ Hanımefendi'ye de Kubbealtı Câmiası olarak tâziyetlerimizi sunuyoruz. Diğer elfm kaybımız ise aynı zamanda bütün Türk dünyasının büyük kaybıdır. Azerbaycan Türklerinin hürriyet meşalesini canlandıran dâvâ insanı Ebülfeyz Elçibey'in aziz hâtırası önünde saygıyla eğiliyor kendisine Allah'dan rahmet diliyoruz.

Bu sene ekim ayında gönül adamı dost insan Fethi Gemuhluğlu'nun vefâtının yirmi üçüncü yıldönümü... Bu vesileyle, kendisini anma bâbında dergimizde kısa da olsa bir bölüm ayrılmış bulunuyor. Ayrıca Kubbealtı'na gelen yüzlerce teşekkür mektubundan zorlukla seçebildiğimiz bir tanesini bu sayımızda yayınlıyoruz. Bu vesileyle, zahmet edip vakfımıza teşekkür mektubu gönderen bütün dostlarımıza cevâbî bir minnet borcu edâ ettiğimizi tahmîn ediyoruz. Bilindiği üzere Kubbealtı millî kültür ve san'at alanında hizmeti şiar edinmiş bir köklü müessesedir. Yayın ve faaliyetlerini imkânları nisbetinde yurdun her köşesine ulaştırmağa çalışacaktır.

Her sene sonunda düzenli yayınlanan indeksimiz geçen sene gözden kaçtığı için bu sayımızda iki yılınki birden verilmektedir. Özür dileyerek belirtiyoruz. Ayrıca 2001 yılı abonelerinin yenilenme tarihinin yaklaştığını siz okuyucularımıza hatırlatmak istiyoruz. En iyi, iyinin düşmanıdır fehvâsınca kusurlarımızın bağışlanacağını umuyor yeni yayın yılında daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap etme dileğiyle siz dostlarımızın her türlü faaliyetimizde, iştiraklerini bekliyoruz.

Bütün güzellikler sizinle olsun.

Saygılarımızla.

KUBBEALTI

MÜLÂKAT

20 . Kânûnevvel . 947

Mustafa Rahmi BALABAN
Ülker-Suna BALABAN
Garbis

R.- İzmir'den Ankara'ya çağırılmıştım. Dönüşte İstanbul'a uğrarken kızlarımı görmek istediğim kadar sizinle de tanışmayı arzu etmekte idim. Eserlerinizin bir kısmını okudum. Sizin san'atınız ile okuyucularınızın ruhî temâyülleri birleşince bundan, büyük hakikatler doğabilir. Maalesef memleket çok geri, ciddiyetten, düşünceden çok uzak.

S.- Evet, maalesef öyle. Fakat asıl işin hazin tarafı çoğumuz bunun farkında değiliz. Memleket dışı menfaatlerin tuzağına düşmüş bir kaç bedbaht şahsî faydaları için durmadan mâziye, ahlâka, dîne suikastler hazırlamakta ve bunların arkasını da körü körüne şuursuz ve idraksiz bir zümre takip etmekte. Öyle ki, bostan dolabına koşulmuş gözü bağlı bir beygir gibi para, şöhret, ihtiras kamçısı yiye yiye dönmekte ve bu sa'yimizle (...) de başkalarının bostanını sulamaktayız. Rus emperyalizmi burada beş on kişiyi satın almış, bu beş on kişi de binlerce câhil ve gafili kullanmaktadır.

Suna- Maalesef üniversitede de o kadar fazla komünist temâyüllü genç var ki.

S.- Hatânın başı cehildir. İnsan bilmediği şeyin hem münkiri hem de yabancısıdır.

Çocukluğumda Çamlıca'da bir evimiz vardı. Yaz mevsimlerinde oraya giderdik. Bir de Bulgurlu tarafından bahçıvan Ethem ağa isminde birisi vardı. O zaman eski atlı tramvaylar yeni kalkmış, yerine elektrikli tramvaylar kaim olmuştu. Bu adam bizi görünce "*İstanbul'da kendi kendine arabalar yürüyormuş diyorlar, yalan değil mi? Yalan.. Hiç kendi kendine araba yürür mü?*" derdi. Biz ise ona elektrikli tramvayı anlatmaya uğraştığımız halde bir türlü inandıramazdık.

Yine hâricî tesirlerdir ki bizde din ihtiyacını istihfaf edecek bir zümre teşekkülüne yardım etmekle en büyük silâhımızı elimizden düşürdüler. Maalesef buna cehillerinden dolayı kendi din adamlarımız da yardım etti.

R.- 1927 senesinde bir gün Yakub Kadri Beyle bir câmiye giderek, “*şöyle ayakta bir vaaz dinleyelim*” dedik. Hoca Efendi abdest alan kimsenin dışında dolgu olursa, abdestinin de namazının da fâsid olacağını, binaenaleyh dışlerin doldurulmaması lâzım geldiğini söylüyordu. Şu cehalete, şu zavallılığa bakın bir kere.. Halbuki Resulallah (S.A.) akılla nakli o kadar mükemmel surette tezyin ediyor ki, bunların biri farkında değil. Hâşâ, sümme hâşâ onun hiç bir sözü kabulden uzak değildir. Böyle olduğu halde: “*benim sözümü bile aklınız kabul etmezse aklınızın dediğini işleyin*” buyuruyor.

S.- Eğer biz İslâmiyeti hakkıyla anlamış olsak hiç bir ideolojinin eteğini tutmaz, yüzüne bakmayız. Yine Resulullah: “*Komşusu aç iken kendi tıka basa doyan kimse mü'min değildir*” buyurmakla hemcinsine yardım ve teâvün hissimizi nasıl şiddetlendiriyor. Yine İslâm sadaka diyor, zekât diyor, fitre diyor. Hep kabarmakta olan servetimizden kesip muhtaç olanlara ver diyor. Ne siz nâmütenâhi zengin olabiliyorsunuz ne de öteki nâmütenâhi fakir kalıyor. Fakat bu ilâhî kanunları biz tatbik etmiyorsak, bundan dîne ne zarar?

R.- Geçen sene Roma’da bir fizyoloji konferansı oldu. Orada isminde bir âlim bütün dünyaya: “*Ey insanlar ruhunuzu ihmal ediyorsunuz, nasıl vücudunuzun beslenmesine azot, karbon vesâire lâzımsa ruhunuza da Allah lâzımdır*” diye bar bar bağırıyordu.

1932’de de Nice’de yine bir fizyoloji konferansı olmuş, Türkiye’den de murahhas olarak ben gönderilmiştim. Sorbonne Üniversite’sinin otuz beş senelik fizyoloji hocası söz sırası gelince şöyle bir hitâbede bulunmuştu: “*Ben otuz beş seneden beri fizyoloji okutuyorum. Bu ilim o kadar ileri gitmiştir ki artık stop demek zamanı gelmiş de geçmiştir. Zira insanlar bunun yanında ilâhî taraflarına, ruhlarına o kadar az ehemmiyet veriyorlar ki, bir taraf öteki tarafa nazaran cüce kalmıştır. Eğer böyle giderse ileri giden fizik bir gün geri dönüp ruhu ateşe verecektir. Ben iki seneden beri hocalık ettiğim üniversitenin İlâhiyat kısmına talebe oldum ve bu işte pek geri kaldığımı söylemekle belki benden sonrakilere bir hizmet etmiş olacağımı düşünüyorum.*”

Dünyanın en büyük âlimi, biyoloji âlimi Aleks Karel isminde bir doktor vardır. Bunun “La Prierre – (Dua)” adlı küçük bir eseri vardır. O kadar faydalı buldum ki, tercüme mecbur oldum. Fakat kitabın yarısında “...Bana duâ edin, size icâbet edeyim..”¹ ayeti kerimesinin cebrîler ve kaderîlere benzemeyen ehli sünnetçe olan bir

¹ Mümin suresi, 60;

şerhini ilâve ettim. Tabîi ehl-i Sünnet ne diyorsa bu adam da onu söylüyor. Fakat neden biz kendi elimizdeki hazineye kıymet vermiyoruz da bu ses hariçten gelince tavlı oluyor? Pek hazin..

Ülker- Efendim, ahlâk fesatları ekseriya harblerin bir yadigârı değil midir?

S.- Harpler, halk tabakaları üstünde şüphesiz ki fena meyiller, fena tesirler yaratır. Fakat şimdiki harpleri meydana getiren doğrudan doğruya moral fesadıdır. Bugün kimse toprak için çarpışmıyor; bugünün harbi bir ideoloji muhârebesidir.

R.- Aleksi Carell diyor ki: *“Ben yüzlerce hastayı duâ ile iyi ettim. Hastama sorarım: Duâyâ inanır mısın? derim. Meselâ; Hayır, der. O zaman karşıma alıp yarım saat duânın ne demek olduğunu anlatır ve sonunda: Yâ Rab sen bu kulunu hidâyete eriştir, diye de duâ ederim. Şaşıyorum tabâbet neden duâ yolundan istifâde etmemektedir?”*

Bizde geçen sene bir anket açılmış, yirmibeş doktora Allah’a inanıp inanmamanın lâzım olup olmadığı sorulmuş. Yalnız Mazhar Osman gayet pervâsız bir lisan ile; *“Buna şiddetle ihtiyaç vardır. Benim hastalarımın kısmı âzamı imansızlıktan bu hale gelmişlerdir.”* demiştir. Hattâ Mazhar Osman iyi edemediği birçok hastasını Erdek’te bir hocaya yollar. İzmir’de doktor Muhiddin Âdem de böyle yapardı.

Ülker- Mikroba duânın nasıl bir tesiri olabilir baba?

R.- Mikrop da bir kudret değil mi? Önüne geleni hatır gönül tanımadan “tahrir et” emrini almış bir kudret.. Fakat buna elbette kuvvetini veren bir başka kuvvet var, kökünü ordan alır. O, dur, deyince nasıl ilerleyebilir?

S.- Bu, maddiyatın mâneviyâta galip oluşu kanunudur. Fakat Allah’a yakîn olanlar her mazhara kendi hakkını verir, müdahale etmezler. Onun için Ehlullah kerâmetten son derece ihtirâz eder ve ayıp sayar. Resulullah efendimizin kerâmetleri değil güzel ahlâkı söylenegilir. Evet, biz kendimizi temizlemeye bakarız, hârikalar göstermeye değil. Birgün Peygamber Efendimize birisi gelmiş *“Yâ resulallah din nedir?”* diye sormuş. *“Güzel ahlâktır”* buyurmuşlar. Bir daha sormuş aynı cevabı vermişler, bir daha sormuş tekrar aynı cevap. Dördüncü sualde: *“Görüyorsun ya gazabımı yenmektir”* buyurmuşlar.

R.- Amerika’nın 17 üniversitesinin her fakülte profesörüne “Allah’a inanmak lâzım mı?” suâlî tevcih olunur. Bu yüzlerce ilim adamı, biyolojisti, fizyolojisti, felsefecisi, rûhiyatçısı, doktoru, mühendisi sanki sözleşmişler gibi hep ilmin Allah’la tamam olacağı kanaatini belirtiyorlar. Okudum ve hayran oldum. Hülâsa olarak da Allah’a varamamış âlimin ilimde nâkıs kalmış bir kimse olduğunu belirtiyor. Ben tahsilimi İsviçre’de yaptım bu memleketin hayranıyım, aşağıdan İtalya, Fransa

tarafından gelen Lâtinlerle yukarıdan gelen Germenlerin orta yerindeki bu küçük devlet ahlâk ve insanlıkta dünyaya örnek olacak bir mevkie varmıştır. Orada ne pek zengin bulabilirsiniz, ne de pek fakir. Bugün İsviçre büyük ilmî ve moral toplantılara sahne olmaktadır ki emin olunuz her toplantı (Yâ Rabbi sen bizi yürüdüğümüz yolda muvaffak et) temennisi ile başlar.

DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI

Nazik ERİK

Şu gençlerin yazdıklarını okurken bayağı duraklıyorum. Hep batılı bir mevhumun; batı'daki tarihi, gelişimi, mücadelesi ve neticesinin kavgasındalar. İşte demokrasi de ele aldıklarından biri...

Benim çocukluğumun dünyası büyüğe hürmet, küçüğe şevkat prensibine dayanırdı. İnsan haklarının temeli bu değil mi? geniş anlamda demokrasi ele alınmak istenirse konuya sosyal kurumlar ve kişilerden başlanabilir.

Kurumların en büyüğü devlet ve devletin başıdır. Pek tarih bilmem ama milletimizin yönetiminde destanlarımızdan itibaren görülen bir mes'uliyetli başın mevcut olduğudur. Han'lar toy toylayıp malını-mülkünü yağmalatıp başına geçtikleri kitleleri iyiye-doğruya ve de zafere, başarıya götürecek olanı "Hakan" seçerlermiş. Seçmişler de dört ucundan dört ayrı Han'ın tuttuğu keçenin üstünde yükseltirlermiş. Hatun da yanında! Açıkça görülen şu; İktidar güçlünün değil, hükmedenin değil, vermeği, kendinden evvel başkalarını düşünenin! Sonra makamında yalnız değil! Beraberinde hatunu da var. Ve onları tek kişi değil toplumun temsili olan bir aile halinde oraya oturtuyorlar...

Göktürk Hakanı da bıraktığı kitabelerinde açları doyurup, çıplakları giydirdiğini söylemiyor mu? Elbette böylesi büyüğe hürmet edilir.

Bu gelenek sade o zamana has değil. Nasıl çocuğun 7 yaşında ne ise 70'inde de o olacağına inanılıyorsa milletlerin de millî yapılarının dün ne ise bugün de hatta yarın da o kalacağına ve bu yapının her hal-ü kârda değişmeyeceğine, değişmeyen yönlerinin mutlaka kalacağına inanmak gerek! Nitekim asırlar geçmiş Selçuklu Sultanı "Hakan" adını taşımış ama tahta toy toylayarak çıkmamış muhakkak... Fakat sultanın karısı kocası ölünce eşinin intikamını alabilmek için ordunun başına geçebilmiş! Kara Osman'ı da babası ölünce oradaki büyükler seçmişler ve Osman Gazi olmuş. Fatih babasının tahtına oturmuş! Onu seçenler keçeye oturtmamışlar... Ama o, gelenekten ayrılmamış. Meşhur kanunnamesini hazırlarken şer'î hükümler yanında törenin emrettikleri, örfî kanunlar demiş...

Aksaray yangınına karların üzerinde çıplak ayak seyrederken “benim evlâtlarım!” diyen Sultan Reşat da kitleye muhabbetle aynı yoldan... Sultan sofrasından artan lokma sürülünce eldeki siyillerin iyi olacağına inanan halk da idarenin başındakine o rütbe emniyetli.

Elbette vezir-vüzera, elbette okumuş-yazmış âlim ve ârif de sırasıyla aynı saygıda.. Ve de Aksakallı Koca yani toplum hayatına her yönde önderlik eden kişi. İlmün de, şöhretin de, servetin de üstünde... Hayat tecrübesi ile saçını sakalını bu yolda ağartanlar.. Elbette hürmet görecekler...

Aile de bir düzen içindeki devlet kuralları kadar kat'i töre disiplinine bağlı olacak.. Ana-baba evlâtlar kademe kademe genişleyip yayılarak kan bağı içinde teyzeler, yengeler, halalar, amcalar, enişterler düzeyinde işgâl ettikleri mevki içinde memur oldukları hizmeti işleyecek, lâıyk oldukları sevgiyi ve saygıyı görecekler.. Birilerine “bu benim halam! Şu teyzemin kızı..” “Şu amcam, şu dayımın oğlu!” deyip muhabbetle sarılabilmek, dayanabilmek, güvenebilmek ne güzel! “Koca ağacın gürlemesi dalındandır, dalından!”

Ya komşular... Ya mahalleli.. Ya şehirli! onların lâıyk oldukları saygı ve sevgiye ne demeli? Bunların hepsi insan sevgisi değil mi? Haksız sevgi olur mu? “İnsan Hakları” için kavgaya niyet edenler Yunus’un: Yaradılmışı sev, Yaradandan ötürü... dediğini hiç mi duymadılar! Vicdanlardaki “kul hakkı” endişe, korku ve sevgisinin her türlü kanuna denk olduğunu bilmezler mi?

Bilinen şu ki, bizim ülkemizde asırlar boyu hoşgörü yani demokrasi ve insan hakları mücadelesi olmamış. Müsamaha, kul hakkı, Allah korkusu ve örf gerek yönetimde, gerek aile ve toplum hayatında kişiler arasındaki karşılıklı ilişkilerde buna yer bırakmamış..

Bundan sonra!... diyenler bunları hiç mi duymadılar? bu disiplin ve inancı yaşayarak büyüyen ben, çok mu yaşlandım?

GARİP KAYA BİLGEĞİL

Prof. Dr. Şeyma T. GÜNGÖR*

Ekim 1997'de Bolu İzzet Baysal Üniversitesi tarafından düzenlenen bir sempozyumda, meslektaşım Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya ile karşılaştım. Doğan Bey, sohbet esnasında Kaya Bilgegil için bir anma kitabı çıkartmak istediklerini fakat yeterince yazı alamadıklarını üzümlere anlattı. Doğrusu içim cız etti. Nice akademisyenin hayatında hayırlı emeği olan, Prof. Dr. Kaya Bilgegil için çıkarılacak anma kitabına, cenazesinde olduğu gibi az kişi mi katılacaktı? Doğan Bey'e İstanbul'dan birkaç yazı gönderebileceğimizi söyledim. Kaya Bey'i hürmet ve sevgiyle anan üç yazı (diğer iki yazı AĞAR ve YAVUZ'a ait), elinizdeki hatıra kitabına bu şekilde iştirak etti.

Benim, Prof. Dr. Kaya Bilgegil ile ilgili olarak anlatacaklarım, onun yalnız birkaç yönünü aksettiren hatıralar olacaktır. Çünkü, hocayı yirmi seneye yakın bir zaman dilimi içinde tanıyor olmakla beraber, ona çok yakın olan öğrencisi veya meslektaşlarından birisi değildim.

1965-1974 yılları arasında, Çarşıkapı'da Kara Mustafa Paşa Medresesi'nde faaliyette bulunan İstanbul Fetih Cemiyeti'nde çalışıyordum. Nihad Sami Banarlı, adı geçen kuruluşa bağlı İstanbul Enstitüsü'nün ve Yahya Kemal Enstitüsü'nün müdürüydü. Kaya Bilgegil Banarlı'nın öğrencisi olduğu için, İstanbul'a her gelişinde hocasını ziyaret ederdi. Konuşmada, tavırdaki hattâ düşüncede nezakete çok önem veren Banarlı, zerafetiyle tanınan Kaya Bey'i çok severdi. Kaya Bilgegil, Kara Mustafa Paşa Medresesi'nin Yeniçeriler Caddesine açılan ana kapısından girip, Banarlı'nın odasına doğru uzanmakta olan yolda, ağır ağır yürümeğe başlayınca, Nihad Sami Bey onun gelişini görür; neşe dolu bir edâ ile bana seslenir: "*Şeyma Hanım geliniz, geliniz... Kaya geliyor.*" derdi. Nihad Sami Bey'in odasına girdiğimde onu, mütebessim bulurdum. Hoca ile beraber, Kaya Bey'in hafif yana kaymış fôtr şapkası altında, yakası astragan kürklü paltosu içinde, serv-i hıraman misâli yürüyüşüyle, yaklaşmasını seyrederdik.

* İ.Ü.Ed.Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

** Bu yazı, 1997 yılında *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisinde* yayınlanmıştır.

Sonra onlar, dâimâ nezâket çerçevesi içinde kalan, hoca-öğrenci-meslektaş sohbetine daldardı.

Banarlı, Kaya Bey'den dâimâ sevgiyle, hattâ bir baba şefkatiyle söz ederdi. Kaya Bey'in kendisini hiç kırmadığını, isteklerini yerine getirdiğini şu nükteli misâlle anlatırdı: *"Kaya'nın eşi de benim öğrencimdi. Nezahat Hanım'ın ilk tâyini, tesadüfen Kaya'nın görev yaptığı bir okula çıktı. Ben de Kaya'ya mektup yazıp, yeni meslektaşına yakınlık göstermesini, yardımcı olmasını rica ettim. Kaya, isteğimi tam olarak yerine getirdi ve Nezahat Hanım'la evlendi."*

Nihad Sami Banarlı vefat ettikten 4-5 sene sonra, Kaya Bey'i birkaç defa İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi atmosferi içinde gördüm. Hocanın âilesi İstanbul'da oturduğu için yıllardır Erzurum'da yalnız yaşıyordu ve galiba çalıştığı fakültede de bazı sıkıntıları vardı. Bu sebeple görevini İstanbul Üniversitesi Edebiyat (Kaya Bey bu kelimeyi ısrarla Edebiyyat diye telâffuz ederdi.) Fakültesi'nde devam etmek istiyordu. Bunu, kendi nâzik ve sıkılğan üslûbu içinde, o sırada Türkoloji Bölümünde öğretim üyesi olan birkaç arkadaşına anlatmış ve rica etmişti. Kaya Bey'i Türkoloji koridorundaki odalarda, kendisine verilen vaadlerin ümidi, çeşitli mâzeretlerle tutulamayan sözlerin kırılgılığı içinde dolaşırken hatırlıyorum. Ben o yıllarda Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın asistanıydım. Kaya Bey'in Erzurum'dan birkaç defa bu amaçla gelip gittiğini gören Karahan, bir gün *"Bak Kaya, ben sana işin aslını anlatayım, boşuna ümitlenme"* diye gerçekleri anlatırken, Kaya Bey'in hüznüyle yere bakışını hiç unutmam. O gün Bilgegil Türkoloji koridorundan uzaklaşırken, yine yakası astragan kürklü paltosu içindeydi ama artık sevildiğinden ve istenildiğinden emin nazlı yürütiyüşünden eser yoktu.

Yıllar geçti ümitler heyecanını kaybetti. Bahar hazana, hazan kışa döndü. Nihayet, Kaya Bey'in İstanbul arzusu gerçekleşti. Kadro sebebiyle, Edebiyat Fakültesi'nden gönülsüz olarak ayrılıp Mimar Sinan Üniversitesi'ne geçen Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu, Kaya Bilgegil'i başkanı olduğu bölümü Edebiyat Anabilim Dalı'na, öğretim üyesi olarak tâyinini sağladı. Kaya Bey'in gönlü şâd olmuştu... Amma neden sonra...

Hoca artık hastaydı. Sırtındaki astragan kürklü güzel paltosu, kendisi ile beraber harap olmuştu. Hoca yine çok nazikti, fakat bedeni artık ruhunun zerafetine eşlik edemiyordu. Gittikçe kötüleşti. Günleri, yolları birbirine karıştırmaya başladı. Çavuşoğlu'nun işaretiyle, bölüm asistanlarından M. Emin Ağar ve Rahim Tarım'ın Kaya Bey'in bu zor günlerinde, ona olan hizmetlerini, yardımlarını burada şükranla anmak istiyorum.

Bir gün Kaya Bey'in vefat haberini duyduk. Son vazifemizi yerine getirmek için koştuk. Hava mı sünbülî idi, cenazeye iştirak edenlerin azlığı mı bizim hüznümüzü arttırmıştı? Bilemiyorum.

El-hâsıl, kendini dâimâ gurbette hissed n, zengin ruh dünyasına sahip o zarif beyefendiyi, bir sonbahar günü, kendisi gibi nice garip insanın medfun olduğu Karacaahmed Mezarlığı'nda, ebed  uykusu içinde yalnız bırakıp ayrıldık.

Allah rahmet eylesin ruhu ř d olsun.

BAHÇEKAPI – DİVANYOLU

Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ

Ellerim cebimde, dilimin ucunda anneme İstanbul Kız Lisesi'nde okurken sevgili hocalarının ezberlettiği ama ne yazık ki hatırımda kırık dökük kalan şiirlerden biri yürüyorum:

*Ne zaman zerd ü muhtazar eylül
Etse giryân bulutlarıyla hulûl
Bir kızın hîn-i irtihâlinde
Ah ben sonbaharı çok severim*

İstanbul'da sonbahar! Sararmış yaprakları, gözyaşı dökten bulutlarıyla eylül ilkbaharın neşesinden, yazın coşkunluğundan sonra melâlin ve ürpertilerin hissedildiği aydır. Fransızların *dicton météorologique* dedikleri, halkın ayvalara, narlara, kavak ağaçlarına, yıldızlara bakarak çıkardığı tahminî hava raporuna göre önümüzdeki kış şiddetli geçecekmiş! Varsın geçsin!... İstanbul her mevsimde, her zaman güzeldir.

Yürüyorum. Yürümek hürriyettir, öğrenmektir, zevk almaktır. Bahçekapı'dan Divanyolu'na doğru sağıma soluma baka baka târihin içinde yürüyorum. İşte şurada barok üslûpta yapılmış, tezyinâtı ile göz kamaştıran Hamîdiye Türbesi. Türbenin kapısından içeriye girince bahçede mermerden çiçekler açmış gibi geliyor. Bunların çoğu kadınefendilere, hazinedarlara, kalfalara, musâhiplere, saraya mensup şahsiyetlere âit olan kabirler. Türbenin içinde Sultan I. Abdülhamid'in ve oğlu IV. Mustafa'nın sandukalarıyla berâber küçük sultanların ve şehzâdelerin sandukaları var. Bu sükûnet dolu yerin en şerefli köşesinde ise bir tarafına sancak-i şerif, bir tarafına Türk bayrağı konmuş, en üstte Allah Peygamber yazılarının okunduğu Nakş-ı Kadem-i Peygamberî muhafaza ediliyor.

Sultan I. Abdülhamid, Sultan III. Ahmed'in oğludur. Kırım'ın Ruslar tarafından ilhak edilmesi üzerine harp ilân edildiğinde “Eğer Özi yed-i küffâra girerse benden hayır yoktur. Hûdâ ol vakte beni komasın.” diye dâa eden ve Özi Kalesinin düşman eline düştüğünü haber alır almaz felç geçirerek ruhunu Allaha teslim eden Padişah,

başarılı birçok islahat hareketi yapmış, açık fikirli, ileri görüşlü, tebaası tarafından sevilen, dindar ve halk arasında evliyâ olduğuna inanılan bir insandı. Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyûn yani bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi'nin temelleri O'nun zamanında atılmıştır. Yaptırdığı hayır müesseseleri arasında türbenin karşı köşesinde fakire fukaraya yemek vermek üzere bir imârethâne, çeşme, sebil, sıbyan mektebi, medrese, bugün kitapları Süleymaniye Kütüphanesine alınan zengin bir kütüphâne bulunduğu gibi, Beylerbeyi'nde deniz kenarında Hamid-i Evvel Camii diye bilinen bir cami ile muvakkithâne, mektep, çeşme ve hamam, Emirgân'da cami, çeşme, hamam ve dükkânlar, Boğaz'ın çeşitli yerlerinde çeşmeler bulunmaktadır. Hamîdiye İmâreti, II. Meşrûtiyette yıktırılmış, yerine IV. Vakıf Hanı inşâ edilmiş, muhteşem bir eser olan sebil Zeynep Sultan Camiinin önündeki köşeye nakledilmiştir, medrese ise borsa binası olarak kullanılmaktadır.

Amcası Sultan I. Abdülhamid'in vefâtından sonra dahilî ve haricî gailelerle dolu bir zamanda câlis-i taht-ı saltanat olan Sultan III. Selim işe şehzâdeliğinden beri düşündüğü islahat ile ve Nizâm-ı Cedid askeri denilen tâlimli, disiplinli, mükemmel bir şekilde yetiştirilen askerle başlamış, ilim ve adaleti ele almış ama ne yazık ki hem yenicilerin hem ulemânın ve hem de kadîfendilerin mukavemeti ile karşılaşmış, çıkarılan fitne ve fesat ayak takımı arasında dalga dalga, büyüye büyüye yayılmıştır. İşte bu cehâlet, kör taassup ve fitnedir ki Hz. Mevlânâ'ya bağlı, fevkalâde hassas bir ruha sahip, şâir, emsalsiz bir mûsikîşinas, sanatkâr, âdil, şefkatli bir insan olan Sultan III. Selim'in feci sonunu hazırlamıştır. Ayaklanan haşerâtı peşine takan Kabakçı Mustafa ve eşkiyâ gürûhunun zoruyla Padişah tahtından indirilmiş, Sultan IV. Mustafa Osmanlı tahtına cülûs etmiştir. Rumeli'den gelen Alemdar Mustafa Paşa Sultan III. Selim'i tekrar tahta oturtmak üzere Topkapı Sarayı'nı bastığında bahtsız hükümdar Enderun'da Sultan IV. Mustafa'nın bendegânından azılı, kanlı katillerin "kılıç ve hançer üşüşürmesi" ile paralanarak fâni âlemden dâr-ı bekaya irtihal eylemiş ve Lâleli Camii önünde bulunan babası Sultan III. Mustafa'nın türbesine defnedilmiştir. Aynı katiller "Şâh-ı şehid"den sonra bu defa da Şehzâde Mahmud'u öldürmek üzere sarayda oraya buraya saldırmaya başlamışsalar da Sultan Mahmud'u kendisine sadık bendeleri ve saray kadınlarından Cevrî Kalfa bir bacadan dama çıkarıp sakladıkları için ele geçirememişlerdir. Sultan IV. Mustafa tahttan indirilmiş, Sultan II. Mahmud pâdişah olmuş ve mühr-i hümâyûn Alemdar Mustafa Paşa'ya verilmiştir. Alemdar Sadrazam olduktan sonra Sultan III. Selim'in hunharca katline uzaktan yakından karışmış cânileri, zorbaları, fesat çıkaran alçakları Kabakçı Mustafa'dan başlayarak hepsini aman zaman dinlemeden idam ettirmiş, hepsinin kellesi uçurulmuştur.

Sultan II. Mahmud'un emriyle öldürülen Sultan IV. Mustafa ise işte bu türbede şuracıkta yatıyor.

Türbeden devletin talihinin döndüğü zamanların ürpertisi içinde dalgın, yorgun çıkıp biraz daha yürürseniz Gülhane Parkı'nın Soğukçeşme kapısı karşısında gövdesindeki kaldırım taşıyla büyümüş ve yolu ikiye ayıran târihî çınarın öbür tarafındaki Sultan III. Ahmed'in kızı "Saadetlû Zeynep Sultan binti Gazi Ahmed Han" tarafından 1769'da Mimar Mehmed Tahir Ağa'ya yaptırılmış Zeynep Sultan Camiini görürsünüz. Kıymetli tarihçi merhum Halûk Şehsüvaroğlu'na göre, Camiin yanında bulunan Zeynep Sultan türbesi zamanla harap olduğundan Zeynep Sultan'ın kemikleri bir tabutun içine konularak Camiin bodrumuna taşınmıştır. Camiin bahçesinde ise İkinci Meşrutiyette Yedikule'den buraya nakledilen Alemdar Mustafa Paşa'nın kabri görülür.

Yolunuza devam edin, Yerebatan Sarayı, Ayasofya, Topkapı Sarayı, Sultan III. Ahmed Çeşmesi, Sultan Ahmed Camii, Binbirdirek Sarnıcı, Alman Çeşmesi, Târihî Atmeydanı, Firuz Ağa Camii, Cevrî Kalfa Sıbyan Mektebi, camiler, türbeler, medreseler, çeşmeler, sebiller, hamamlar, sütunlar arasında ve koca bir târih girdabında kaybolur gidersiniz. Az ötede Sultan Mahmud Türbesi, daha ötelerde Sultan III. Selim Türbesi var. Nereye gitmeli, nereye bakmalı?

Asırların içinden süzüle süzüle gelen medeniyetimizin, sanatımızın, kültürümüzün aynası olan ve köhne Bizans'ın üzerinde ışıldayan İstanbul yalnız Osmanlı Devleti'nin pâyitahtı değil dünyanın da en göz kamaştıran şehridir. Bu şehrin kıymeti bilinmelidir.

Bir daha bulunması mümkün olmayan târihî eserlerimizin bir kısmı yok edilmiş, kalanlarsa bakımsızlıktan harâbeye dönüyor, İstanbul talan ediliyor.

Türk Milleti kendisine bırakılan aziz emânetleri, mukaddes mirasları unutacak bir millet olmadığına göre mesuller kimlerdir? Mezarlıklara bakıyorum, içler acısı!... O koskoca sadrazamlar, kaptan-ı deryalar, vüzerâ, vükelâ, erkân-ı devlet, târihimize şeref veren şahsiyetler, ulemâ, ümerâ, üdebâ yerlere devrilmiş koca kavuklarıyla, sarıklarıyla başlarını kaldırıp da: "*Onca sene din ü devlete hizmet itmişüz, onca sene serhatlerde kan dökmüşüz, can virmüşüz, Devlet-i Osmaniyye'nin şânı için gayretimizi esirgememişüz. Bre nâbekâr, bre Allâh'dan korkmaz, kuldan utanmaz, tiz var git, çâresin tedârik eyle*" deyu kükreseler ne cevap vereceğiz, ne diyeceğiz? Ayıptır, yazıktır, günahdır, ihanettir.

O, HERKESİN DOSTUYDU

*Vefâtının yirmi üçüncü yıldönümünde Fethi
GEMUHLUOĞLU'NUN aziz hâtrasına fâtihalarla*

Zeynep ULUANT

Fethi Amca'yı tanıdığımda henüz çocuktum. Annem ve babamın “ağabey” diye hitab ettikleri bu âile büyüğümüz, nev’-i şahsına münhasır insandı. Birlikte gittiğimiz her yerde farklılığı kendini gösterir etrafındakiler hizâyâ gelmek lüzumunu hissederlerdi. Ben, onu hem çok sever hem de çekinirdim. Halbuki kendisinden en ufak bir sert hareket dahi görmemiştim. Gene de ona karşı korku ve sevgiyle karışık bir hürmet beslerdim. Benden birkaç yaş küçük olan oğulları Ali ve Selman oyun arkadaşlarımdı. Hiç unutmam bir gün Tekirdağ Cicioğlu'ndaki yazlıklarında oynarken oyunbozanlık eden Ali'yi “*sen tahakküm etmeyi seven bir çocuksun*” diyerek epey azarlamıştı.

Kızgınlığı ve öfkesi bir farklı olurdu. Çünkü cezbeli insandı, aşk ve şevk insanıydı. Bâzen, pür ciddiyet beni çağırır, imtihana çekilmekten korkan yüzüme bakarak, “*Zeynepciğim, bana bir bardak su verir misin?*” diyerek ardından ilâve ederdi: “*İçinden bana küfretmiyorsun değil mi?*” Ben, bütün mahcubiyetimle suyu getirirken, amansız suallerinden biriyle karşılaşmadığım için şükrederdim. Çünkü bilirdim ki, burs verdirdiği talebelerine veya karşılaştığı herhangi birine “*Sen hiç âşık oldun mu?*” diye sormak âdetiydi. Bilirdim ki keşfi açıktı. Gene bilirdim ki yakası açılmadık espriler bile onun ağzında edep dışı olmaktan çıkardı.

Birkaç sene geçti onaltı yaşıma geldim. Kendisi, âile arasında yapılan nişan merasiminde yüzüklerimizi takarken Demişti ki: “Sinan ve Zeynep evlâtlarımızın nikâh akitlerini huzurlarınızda ifâ ediyorum. Bu nikahtâ mihr-i muaccel yoktur. Mihirleri kendileridir.” Ruhumda derin akisler bırakan bu muhtevâlî konuşmayı aldığımız kasedin kaybolması hâlâ içimde yaradır.

Bir sene sonraki nikâhımızda ise benim nikâh şahidim Fethi Amca, eşiminki ise Ekrem Hakkı Ayverdi idi. Ne kadar şanslı olduğumun, şimdi daha iyi şuuruna varıyorum.

En sevdiği şeylerden biri misafir ağırlamak ve sevdikleriyle birlikte olmaktı. Vefatından birkaç sene evvel eşi Suzan Hanım ve babamla birlikte bizi ziyarete gelmişlerdi. Çeşit çeşit yiyeceklerin yer aldığı sofrada birlikte oturup sohbet ederken duyduğu memnuniyeti unutamam. Neşeli ve tatlı bir akşam geçirmiştik. Esâsen yemeyi de sevdiği için yemekli toplantılardan da çok haz ederdi. Bir keresinde annelere kendi elleriyle hazırladığı kanapelerden müteşekkil bir sofraya donatmıştı. Hele gece yarısı yolumuzun düştüğü Doğu İşkembecisi'nde geçirdiğimiz tatlı saatleri hiç unutamam. Çok iştahsız bir çocuk olan ben, nefret ettiğim işkembe kokuları içinde damak zevkime hitab eden tek yemek olan pilavla boğuşurken o, garsonu çeşitli iltifatlarla defalarca çağırır, çorbasına bilmem kaçınıcı defa sarımsak ilâve ettirirdi.

Fethi Amca, âileleri çok çocuk sahibi olmaya teşvik ederdi. Bana lâtife yoluyla, “bir manga çocuğun olur inşallah” derdi. İlk hamileliğimde kendisine annemlerde rastlamıştım. Birlikte yemek yedikten sonra bana dönerek “*Zeynepciğim annelik sana çok yakışmış*” demişti. Meğerse bu, onunla son görüşmemizmiş. 5 Ekim 1977 günü vefat haberini bana alıştırma alıştırma söylediklerinde âdetâ yıkılmıştım. Henüz 19 yaşındaydım ve onun aşklı, şevkli ve cezbeli ruhunu idrâk edecek seviyeye yeni geliyordum. Annem ve babam için ise durum büsbütün zordu. Onlar için dünya boşalıyordu, “dost” artık en büyük Dost’un yanındaydı. Babam Fethi Amca’nın vefat haberini aldığı zaman Ankara’daydı. “Allahü ekber” diyerek yataktan fırlamış ve apar topar İstanbul’a dönmüşlerdi..

Maalesef çocuklarımı dünya gözüyle göremedi ama ruhunun, her gelişmeden haberdar olduğu şüphesizdir.

Kendisi aynı zamanda bir Ehl-i beyt âşığydı. Ama bu aşk, onu hiçbir zaman namazdan, oruçtan, Kur'an-ı Kerim ahlâkıyla yaşamaktan alıkoymadı. Acaba şimdi bir bardak suda koparılmak istenen fırtınaları görse ne derdi? Câmiye alternatif olarak cem evini göstermek isteyenlere ne yapardı? Ufku geniş insandı. Ömrünün son senelerinde, bütün bu çarpıklıkları sezmiş olacak ki ümitsizlik, hüznün ve öfke doluydu. O, ilim şehrinin kapısı Hazreti Ali ile Yâr-Gâr Hazreti Ebubekir'i gönlünün iki tarafına da yerleştirmişti. “*Sizin yüreğinize hüznün tohumunu ekmeye geldim*” diyordu, “*Mü'minin gözü yaşlıdır*” diyordu. Hayatının son senelerinde hâlet-i ruhiyesi biraz değişmiş, hüznü ve öfkesi nedense artmıştı. Türk Petrol Vakfı'nın bursiyer trafiğini idâre ederken, müstesnâ hâfızası ile gençleri tâkiye alırdı. Çünkü onun kanaatince bu bursların karşılığı vatana milleti hizmetti. Şimdi kim bilir kaç talebesi mühim mevkilere gelmiş

bulunuyordu? Asıl önemlisi, bunlardan acaba kaç tanesi Fethi Gemuhluoğlu'nun prensipleri istikâmetinde aşk ve şevkle hizmet vermektedir? O, bir gün rastladığı bursiyelerden birini olmasını istediği noktadan uzak görünce fena halde hırpalamıştı. “Artık bu dünya bana dar” diyordu belki de! Görmek istemediği çirkinlikler karşısında fevkalade üzülmüyor, hüznleniyordu.

O, sadece babam için değil herkes için “DOST” tu... Onu en iyi anlatacak olan şüphesiz kendi cümleleridir: “Elem neşrah leke sadrek” diyor. “Biz Sen’in Sadr’ını yarmadık mı, genişletmedik mi?”. Sizin sadrınız ne zaman yarılacak, ne zaman genişleyecek?

...Asıl niyetim, zaten uykusu çok az olan sizlere uykularınızı kaçtırmaktır, yatağı dar etmektir. Sizin içinize bir azâp, sizin içinize bir çile, sizin içinize bir dram tohumu ekmek istiyorum. Son söz gibi, son söz kadar azîz, son söz kadar bâkir, son söz kadar saffet ve iffet dolu... sanki bir emânet gibi –kendimden ve nefsimden değil, hâşâ- emâneten söylüyorum: Sanki kan geliyor; ama –va’d-i ilâhide hulf olmadığına göre-, sonu, merhâba ile idare edilecek kadar güzel günler. Şâh-ı Velâyet buyuruyorlar ki, “Gözü olana sabah ışımıştır”. Şeb-i yeldânın bittiği mutlak. Türkiye’de küfür ve Türkiye’de nifâk kemâlini bulmuş ve zevâli olmuştur. Tekrar söyleyeyim, bu beldenin üstünde, bu belde-i Tayyibe’nin üzerinde küfür ve nifâk hükümlerini icrâ etmişlerdir. Şimdi riyâ, saltanatını sürüyor. Onun da ömrü çok kısadır. Gelecek bir mübârek vakte hazır olunuz. Şâh-ı Velâyet’in kelâm-ı mübârekelerini tekrar söylüyorum. “Gözü olana sabah ışımıştır”. Hâl-i yakazadayız. O sabahın alacasındayız.” *

İnşallah Fethi Amca’nın müjdelediği sabahlar yaklaşmıştır, mekânı cennet olsun.

* Gerçek Olan Aşktır. Fethi GEMUHLUOĞLU, 1999.

DERVİŞ HAKK'A YÜRÜDÜ*

N.Yıldırım GENÇOSMANOĞLU

Hak yolunu, gönül yolu
Bilmişti; Hakk'a yürüdü.
Değişmez töredir; Hakk'tan
Gelmişti; Hakk'a yürüdü.

Ne gezindi azda, çokta,
Ne yıldız aradı gökte..
Mutlak güzelliği Hakk'ta
Bulmuştu, Hakk'a yürüdü

Giyinip ak önlüğünü
Seçti vuslat şenliğini..
Aynalardan benliğini
Silmişti; Hakk'a yürüdü.

Titremeden eli, dizi
Aştı yokuşları, düzü..
'Elest' içre 'Belâ' sözü
Vermiştir; Hakk'a yürüdü.

Bir almadan, binbir veren,
Dikenliklerden gül deren,
YESEVÎ'den bir Alp-Eren
Dervişti; Hakk'a yürüdü

* Destanlar Burcu, N.Yıldırım Gençosmanoğlu

Bu şiir aynı zamanda (Gerçek Olan Aşktır 2000) isimli Fethî Gemuhluoğlu hâtıra kitabında yayınlanmıştır.

–Bir Dünyâdan Bir Dünyâya'nın ikinci
baskısının çıkması münâsebetiyle–

SÂMİHA AYVERDİ ÜSLÛBUNU TAHLİL DENEMESİ

KEMÂL Y. AREN

Üslûp: (En kısa târifi) Tarz; ifade tarzı; anlatım biçimi.

Tamam da, üslûbun kişiye özel bir yanı var ki burası kitaba, kanuna sığmıyor. Sonunda 'her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır' deyip lâfı bağlıyoruz.

Söz konusu edebî üslûp olunca, münekkitler bazı kurallar oluşturmuşlar. Meselâ: Kelime seçimi, dizilişi, anlam yoğunlaşması, ahenk v.s. gibi. Yine de çok şahsî değerlendirmeler.

Bunları şunun için söylüyorum: Bir Dünyâdan Bir Dünyâya'nın 'Takdim' yazısında "Bu üslûp tahlil edilmeli, güzelliğini meydana getiren unsurlar ortaya konmalı" temennisinde bulunmuştum. İşte burada bir deneme yapmak istiyorum. Plânım şöyle:

I) Metinden murad edilen mânâ.

II) Bunun için yazarımız hangi kelimeleri, hangi saikle seçmiş? Bunu sezmeyle çalışmak.

III) Kelime dizilişindeki hususiyetler nelerdir?

İncelemeye aldığım metin: B.D.B.D.'nin I. baskısının 24 – 25. sayfalarında yer alıyor.

"Ailenin yaz mevsimini geçirdiği köşkün pek yakınında bir mescid ve bu mescidin de çok güzel sesli bir müezzini vardı. Ezan başlar başlamaz çocuk da bahçeye koşar ve sonuna kadar bu güzel sesi dinlermiş. Ama günlerden bir gün, gene müezzinin "Allahüekber" demesiyle bahçenin nihâyetine kadar giden çocuğu tatsız bir süpriz bekliyormuş. Öyle ki, müezzinin o müstesnâ sesine, ateşi tavâf eden pervaneler gibi kendini atarcasına koşan ağabeyim, bu defâ ezanı bed ve kerih sesli bir başkasının okuduğunu duyunca, öyle şaşırılmış ve herhalde bir o kadar da kızmış olmalı ki, koşma içeri girmiş ve gene annesine: "Anne bu müezzini hapsetmeli!" demiş.

Etik ve estetik ölçülere karşı bu derece hassas olan çocuk, müezzini hapsettirememiş ama, hayatı boyunca kötülükleri ve çirkinlikleri kendi idrâki dışında hapsetmesini, zihin ve ruh kapılarını şerre, fesâda, nifâka kapamasını çok iyi bilmıştır.”

A) Şimdi burada neler var.

1- Bir karakter var: Bu, yazarımızın ağabeyidir. Etik ve estetik ölçülere göre kötü ve çirkin olan herşeyi idrâki dışında tutuyor, zihin ve ruh kapılarını şerre, fesâda, nifâka kapamasını hayatı boyunca çok iyi bilmıştır.

2- Bir olay var: Bu olay, yukarıdaki karakterin nüvesinin çocuklukta da var olduğunu ortaya koymaktadır.

B) Bu mânâ hangi unsurlarla verilmiş?

1- Kelimeler, gruplar:

a) ‘Tatsız bir sürpriz’

Bu ifade kullanıldığı yerde kastedilen mânâyı son derece mükemmel veren bir söz grubudur. Neden mi?

Bir defa çocuk beklemediği bir durumla karşılaşmıştır. Bunun adı sürprizdir. Yerine başka hiç bir kelime koyamazsınız. (Zuhurat, oluşum vs. hiçbir buradaki sürprizin yerini tutmuyor.) Yazar sürprizi tek başına kullanmıyor, önüne ‘tatsız’ sözünü eklemiş. ‘Tatsız bir sürpriz!’dir. Peki, ‘tatsız’ yerine başka bir kelime koyabilir miydi? Meselâ, ‘sevimsiz, kötü, çirkin!’... ‘sevimsiz bir sürpriz’, ‘çirkin bir sürpriz’ ses bakımından uymuyor. En uyar gibi olanı ‘kötü bir sürpriz’. Eğer öyle demiş olsaydı, evvelce çocuğun güzel sesli müezzinden ezanı dinlerken duyduğu hazzı ifade eden ‘tat’ mefhumu kaybolacaktı. ‘Tatsız’ işte o evvelce duyduğu lezzeti, hazzı, tadı hatırlatması bakımından en isabetli seçimdir.

b) “... müezzinin o müstesnâ sesine, ‘ateşi tavâf eden pervâneler gibi’ teşbihi.

Bu, dîvan edebiyâtının çok kullandığı bir mazmundur. O kültürden gelen her münevver gündelik konuşmalarında dahî bu teşbihleri kullanırdı. Kaldı ki benzetme burada hâli tam olarak ifade etmekte: Çocuğun güzellik meftunu oluşu bundan daha veciz nasıl anlatılır?..

Ayrıca o koşustaki kendinden geçişi pervanenin ateşe atılışı ile birleştirmesi tasvir bakımından fevkalâde güzel.

c) “bed ve kerih sesli bir başkası...”

Burada da ikinci müezzinin sesinin çirkinliği "bed ve kerih" kelimelerine yüklenmiş.

‘Bed’, yerine ne konulabilir diye düşünürsek, ‘çirkin, kötü, iğrenç’ kelimeleri akla geliyor. Bunların içinde ‘çirkin’ en uygunu gibi görünüyor. Zira, ‘kötü ses’, ‘iğrenç ses’ ahenk bakımından güzel değil. En uygun olanı çirkin ses!.. Ne var ki ‘bed’ kelimesi hafızalardaki ‘beddua’ çağrışımına yol açtığı için çirkinden daha bir anlam fazlası var. Çünkü ezan bir yanı ile duayı hatırlatır.

Yine yazarımız sesteki iticiliği de ifade etmek için ‘kerih’ (ikrah ettirici, tiksindirici) kelimesini de kullanmayı düşündüğünden ona ses yönüyle uyumlu olan ‘bed’ kelimesini seçmiştir.

d) “Anne, bu müezzini hapsetmeli” sözündeki ‘hapsetmek’ kelimesi üzerinde durmak istiyorum.

Anlatımın geldiği bu noktada bence kullanılacak kelime ‘katletmeli’ olmalıydı. Zîra, çocuk, estetik hassasiyetleri olan bir yaradılıştadır. Bu mîzaçtakilerin kızgınlıkları da çok şiddetli olur. Binaenaleyh bu çirkinliği yeryüzünden tamamen kaldırmayı istemesi çok normaldir.

Halbuki yazar ‘hapsetmeli’ sözünü seçmiş.

Düşünüyorum: Amaç, müezzine ceza vermek.

Peki, müezzinin nesine ceza verilecektir?

Davranışlarına mı, yaradılışına mı?

Elbette davranışına.

Çünkü, yaradılış, yaradanın eseri. Vâr etmek ve yok etmek onun işi.

Ama davranış kulun. Hatalı veya doğru davranmak onun elinde.

Ezan hadisesinde suç kulun: O kadar çirkin bir sesi varsa çıkıp ezan okumamalıdır. Eğer burada bir hata varsa bunun cezası yok etmek olmamalı.

Ya...?

Doğrusu ‘hapis’ kelimesidir.

İşte bu sebeple yazar çok ince bir irfanla ‘hapis’ kelimesini kullanıyor.

İkinci paragraftaki kelimelerin tahliline girmiyorum.

·Sâmiha Ayverdi'nin üslûbunun tahlilinde kelimelerin rolü üzerindeki şu küçük tefekkür bize onun bu seçimde âdetâ ilâhi bir ilhamla çalıştığını gösteriyor. Hem ses, hem mânâ hassasiyetleri korunarak yapılan bu seçimlerin düz mantıkla izâhı mümkün değil.

İkinci paragrafı da, mânâ yönünden ele almak istiyorum.

Mevzû, Ekrem Hakkı Ayverdi'nin daha çocukluğunda kendini gösteren ahlâk ve güzellik hassasiyetinin, hayatının ileri dönemlerinde kazandığı karakter sağlamlığının anlatılışıdır.

Bunun için yazar, onun, kötülükleri ve çirkinlikleri, idrâki dışında hapsettiğini söylüyor. Burada, bir evvelki paragrafta maddi anlamıyla kullanılan hapis mefhumu, mecâzi anlama kaymıştır. Şimdi iki mânâ ortaya çıkıyor:

a) Ekrem Hakkı Ayverdi'nin idrâk sahası bütün mükevvenâta açıktır. O, bu saha içinde kötülük ve çirkinlikleri bir yere hapsetmiştir. Böyle olunca onun idrâk sahası sadece iyilik ve güzelliklere açıktır.

b) Cümleyi: "... hapsetmesini..... çok iyi bilmiştir." diye tamamladığımızda önümüze 'bilmek' fiili çıkıyor. Bilmek, irâdî bir hadisedir. Demek oluyor ki yazarımız, ağabeyinin bu hususu te'min için gayret sarfettiğini, bu hadisenin sadece Allah vergisi hassasiyetlerle değil, bir de cehd isteğini ve Ekrem Bey'in bu cehdi gösterdiğini anlatmış oluyor.

c) Cümlelerin devamında kullanılan mefhumların her biri, çok geniş mânâlara açıktır. Şöyle ki Ekrem Bey'in zihin ve ruh kapılarından söz edilmektedir. Burada insanın mânevî yapısının akıl ve ruhtan müteşekkil olduğunu ve bunların da kapılarının yani giriş yerlerinin bulunduğu ifade ediliyor. Yine ifadeden anladığımız bu kapıların bazı hususlara açık tutulması, bazı hususlara da kapatılması insanın elindedir.

Nitekim Ekrem Hakkı Bey, şerrin, nifâkın ve fesâdın zihnine girmesine izin vermemiştir. Yani bunları hiç düşünmemiş, plânlamamıştır.

Aynı şekilde ruhunun da bu kem hâlâtan müteessir olmamasını sağlamış.

Burada şunu düşünebiliriz:

Zihne hâkim olmak irade mes'elesidir. Bazı şeyleri yapacağım, bazılarını da yapmayacağım dersiniz, yaparsınız ve yapmazsınız, bu, zihnin kumandasında olan bir davranıştır.

Ama ruh!..

Onu duyguların merkezi olarak düşünüyoruz.

Hal böyle olunca ruhun kapılarının şuna veya buna kapalı ya da açık olması ferdin irâdesinin üstüne çıkmaktadır. Çirkinlik ve kötülüklerin ruha tesir etmesine engel olmanın yolu nefis terbiyesinden geçer. Bunun eğitim yeri, yani öğrenilme yeri dînî merkezlerdir. Ruhun kapılarının idaresi bu merkezlerdeki eğitim sonrasında ferdin eline verilir. Bu bir mânevî olgunluktur, kemâl mertebesidir.

Ekrem Bey'in bütün hayatı boyunca bu olgunluğu gösterdiği söylendiğine göre anlıyoruz ki O, bu ocakların terbiyesinden geçmiştir.

SONUÇ:

Sâmiha Ayverdi'nin üslûbunu tahlil için bir eserinin herhangi bir yerinden alınan iki paragrafın incelenmesinden çıkan sonuç şu oldu:

1) Yazar kelime seçiminde fevkalâde hassas davranmaktadır. Öyle ki, her kelime kuyumcu titizliği ile seçilmiş, hiçbir tesadüfe bırakılmamıştır.

2) Cümleler çalakalem oluşmamıştır. Onlarda hem mânâ hem de ses tam bir uyum içindedir.

3) Muradedilen mânânın zuhura çıkması için cümleler âdetâ hendesî bir mükemmellikte kurulmuştur. Değil lüzumsuz bir kelime, lüzumsuz bir ek dahi kullanılmamıştır.

4) Noktalama işaretleri bile mânânın teşekkülünde üzerlerine düşen vazifeyi hakkıyla yapmaktadır.

Bu tesbitlerin ışığında diyebiliriz ki Sâmiha Ayverdi'nin üslûbu, Türkçenin, bütün nüansları, inceliği, zarafeti ve ahengiyle kendini bulduğu bir mekândır.

ALKIŞLARLA KALKAN CENAZELER

Hicran GÖZE

Yeni bir âdet türedi. Bâzi cenazeler öteki dünyaya alkışlarla yolcu ediliyor. Bildiğimiz kadarıyla alkış yaşıyanın, yaşıyana, hayatta olana iltifatıdır. Alkış bir dünya takdiridir. Sahneye çıkan san'atkâr, kürsüye çıkan politikacı hep alkış bekler. Bir tiyatro, bir konser sahnesinin son perdesi alkışlarla kapanır ve gene alkışlarla açılır.

Alkış, bu fâni dünyada değeri olan dünyevi bir mükâfattır. Bâzen de dalkavukça el şakırtılarıyla yalancı, ikiyüzlü, bir hal alır. Bu dünyaya pek fazla rağbet etmeyen olgun ve kâmil kişilerin alkışlara önem vermedikleri de ayrı bir gerçektir. Onlar için alkışlar mühim olmadığı gibi alkışların tam zıddı davranışlar da önem taşımaz. Çünkü bilirler ki bugün alkışlananlar, ayaklar biraz tökezleyince unutulurlar hatta yuhalanırlar bile... Kısacası insanoğlu yaşarken alkışlanmaya bayılır. Ama hayat denen sahnenin son perdesi, ölüm denilen değişmeyen son ile kapandığı zaman iş değişir. Bu son perdenin alkışlarla değil, baş önde düşünülerek yekûn hattını çekerek kapatılması lâzımdır. Alkışlar bu dünyayı terkeden için hiçbir şey ifade etmez. Bu dünya şakırtısı, ölüm hâdisesiyle sarsılmış, ızdırap çeken, düşünmek isteyen, pek çok kişiyi rahatsız eder. Belki ölüyü de... Çünkü o, artık inananlara göre bu dünya ile bağıni kesmiştir. Onun için Allah'ın, onu yaratanın hükmünün mühim olduğu bir âlemedir. Alkıştan çok duâya, tefekkür eden, inanan insanların duâsına ihtiyacı vardır.

Büyük bir hâdisе olan ölümü alkışların gürültüsüyle ibret ve düşünce konusu olmaktan çıkarmak bir fırsatı daha hebâ etmektir. Alkışlarla cenaze kaldırmak alışkanlığımız da büyük bir ihtimal yabancı malıdır. Çünkü, herşeyi Avrupalı yapar olduktan sonra yapmak ve almak gibi bir hastalığımız olduğu mâlumdur. Arkasında binbir türlü niyetin ve dünyevi meselenin olduğu bu alkış sesleri ölüye hiçbir şey vermez de dirilere acaba ne kazandırır? Ölenler, ölümü Hz. Mevlânâ gibi "dügün" kabul eden bir mürşid, Yunus Emre gibi gerçek bir derviş, alkışlayanlar da Yaratıcı ile buluşmanın ilâhi hazzını hisseden, yaşıyan kimseler olmadığına göre mânâsı nedir bu alkışların? İnsanları bir cenazelik zaman zarfında olsun ölüm denilen büyük hâdiseyi düşünmekten ve ibret almaktan alıkoyacak bir hava yaratmak mı?

BİR MEKTUP

CİNUÇEN TANRIKORUR'UN MEKTUBU

Washington, D.C. 23 Aralık 1990

Pek çok muhterem ve muazzez dostumuz Mâsume Hanımefendi,

4-5 Haziran ve 20 Kasım 1990 tarihli iltifatnâmelerinizi anlatamayacağım kadar büyük bir sevinçle aldım. Sonsuz lezzet ve hayranlıkla okudum. Bâzı sıkıntılarımız (Türkiye'nin ısrarla geri çağırmasına rağmen, ameliyat şansımı kaybetmemek için burada bir süre daha kalma mücadelemiz) cevabım gecikti, bağışlayınız. Beni unutmadığınızı biliyordum. Zira ben de sizi hiç unutmadım, (bunu her ne kadar gösteremedimse de) ama hastalığımı duyunca adresimi bulup bana mektup yazma zahmetine gireceğinizi doğrusu ummuyordum. Üşeneceğinizden değil (sizi tanıdığım kadarıyla hiçbir zahmetin sizi yıldıramayacağından eminim), ama herkesin bugünkü dünyada ve hele Türkiye'de o kadar çok şahsi problemi ve bunlara ayıracak o kadar az vakti var ki.. "Dertsiz insan mı var?" diyebilirsiniz. "Vakit, çok istemek ve azıcık fedâkârlığı göze almak şartıyla her insanın mutlaka bulabileceği birşeydir." diyebilirsiniz. Yine de mutlu etmek için külfete girmeyi göze alabildiğiniz dostlarınız arasında olmak, benim için pek büyük ve lâıyk olduğumu da pek söyleyemeyeceğim bir saadet. Hem siz, biliyorsunuz, artık mektup yazma âdet ve âdâbının da gitgide kaybolduğu bir ülkede, sadece mektup da yazmıyorsunuz, mânevi tedâvilerin en güzelini ve en tesirlisini yapıyorsunuz. Önce yazınız. Bu yazı yazmayı öğrendiğim yaşlardan beri hayranı olduğum, rahmetli babamın lise yıllarından kalma tahrir vazifelerini okudukça "Allahım, böyle bir eli bana da verecek misin?" diye dua ettiğim muhteşem yazılardan. Latin harflerindeki estetiğin, eski harflerimizin biraz da bizim imânımızla şâhikalaşmış güzelliği yanında pek sözü olmaz mâlumunuz. Ama sizin yazınız renksizden çirkine kadar bütün tonlarda yazılabilen batı alfabesine nasıl bir renk, şahsiyet, mânâ ve asâlet vermiş. Neredeyse benim yaşma yakın çalışma hayatınızda yazınızın güzelliği mutlaka pek çok kişinin dikkatini çekmiştir. Ayrıca

kendimi size iltifatta bulunacak, takdir beyan edecek mertebede göremem. Bunun da hamdolsun şuurundayım. Ama harcadığınız zamana acımadan, her bir harfini özenle yazdığınız (daha doğrusu resmettiğiniz) o yazıyı size kim öğrettiyse, ben o elleri öper öper başıma koyarım. O yazı sizi, şahsiyetinizi, duygularınızı ve değer hükümlerinizi öyle güzel anlatıyor ki buna “göz nuru” demek hiçbir şey anlatmaz. Harflerde mürtesem gönül ruhu demek lâzım.

*Yalnız o nefis hattı tenezzül bile çokken
Mazmununa ma'kes olabilmek ne büyük şey!..*

Lutfen beni şiir meraklısı zannetmeyiniz. Bu sanatın büyüklüğüne hürmet ve muhabbetim, beni mevzun söz düzme hevesinden hep alıkoymuştur. Ama bu beyt şu anda birden aklıma geldi, ben de duygularımı daha kısa yoldan anlatır diye yazıverdim işte. Mâzur görünüz.

Bir yılı aşkın süredir gurbetteyim. Hamdolsun eş-dosttan çok mektup aldım. “Özlettin. Zeki.” gibi telgraftan bile kısa mektuplardan 10 sayfaya kadar. Hepsini de gücüm yettiğince cevaplamaya çalıştım. Ama en yakın talebem dâhil (talebe insanın bir parçası gibidir, bilirsiniz), hiç kimseye size duyduğum kadar büyük bir cevap yazma arzusu duymadım. Selâhattin Ağabeye, “Ağabeyciğim, ne oldu Mâsume Hanım'ın adresi?” diye üç kere telefon edişim bundandı. Diye diye ulaştım adresinize. Arzu ile koruk helva olurmuş, değil mi? Şimdi, nihâyet ben de size yazıp merakınızı bir nebze giderebilme imkânına sahibim. İltifat ve teveccühünüze nasıl lâyük olurum bilemem ama bir teşekkürçük de mi yazamam?

Sultanım efendim, böbrek hastalığım (“ren-poli-kistik”, kısaca kistli böbrek) anneciğimin iki yâdigârından biri: Biri mûsikî, biri bu. Ona da baba tarafından miras, yani bu hastalık benim âilemde irsi. Benim bildiğim 7 vefat var. Hepsi nur içinde yatsın. Diyaliz ve böbrek nakli gibi tedâviler keşke daha önce bulunabilseydi de anneme biraz daha uzun hizmet edebilseydim. Ama ne çare ki takdire tedbir uymuyor. Benimkinden 40 yaşına kadar hiçbir ses çıkmamıştı. 1978'de konser münâsebetiyle gittiğim Bankok'da beni sefarette 20 gün ateşte yatıran bir enfeksiyon sonunda geldi ilk işaret. Dönüşte Ankara Hacettepe'de yaptırdığım muayene ve radio-isotop'la da “repolikistik” teşhis edildi, ama kistlerimin az ve küçük, süzmemin de çok iyi olması sebebiyle ne tedavi tavsiye edildi ne de herhangi bir gıda rejimi. oysa, aradan 12 sene geçtikten ve doktorlarımıza göre hastalığım son safhaya gelip A.B.D.'ye gönderildikten sonra ancak öğrenebiliyordum ki: 1) hastalıklarımızdan hemen tamamı mide (yani yiyip içtiklerimiz) ile ilgiliymiş; 2) doğru ve şuurulu beslenme ile en az 100 yıl yaşayacak şekilde planlanmış olan vücudumuzu kendimiz bozup ömrümüzü kısaltabilirmişiz, ve 3) bozduğumuz bünyeyi önce temizleyip sonra doğru beslenmeye dönmekle az veya çok

düzeltebilirmişiz. Tıp ilmini, iğne – ilaç – ameliyattan ibaret bir para makinesi zanneden hekimlerimiz, beslenme ilmini de azıcık merak etmiş olsalardı ve beni “NE YERSEM, NE OLUR” konusunda biraz uyandırsalardı iş herhalde bu noktaya kadar gelmezdi.

İşte sizi A.B.D.’ye gönderiliş mâceramı okumaktan kurtarıp (en kısa yoldan özetleyeyim: sizinle tanıştığımızda T.R.T.’deydim, 20 yıl hizmetten sonra istifâen ayrılıp Selçuk Üniversitesi’ne, oradan da Kültür Bakanlığı’na geçtim; beni buraya tedâviye Kültür Bakanlığı gönderdi) 12 yıl öncesinden bugüne bir cümle ile getirdim.

Buraya gelince ne oldu? Washington D.C.’de Georgetown Üniversitesi Hastahanesinde milli bilgisayar ağında böbrek bekleme listesine alındım ve haftada üç defa dörder saatlik diyalizlerime başladım (p, ç, c, 13-17 arası). Bestelerim (geldiğimde 153 numaradaydım, burada ilham galiba bolca geldi, diyalizlerde sürekli beste yaparak 225’e kadar geldim), muhâberatım ve arada bir –sağlığım elverdikçe– verdiğim konser ve konferanslarla hayat normal seyrinde devam ederken, 6 ay kadar önce, Hazret-i Mevlâna’nın takdir ve tensibi ile iki mühim şahısla tanıştım. Biri 60-65 yaşlarında bir tarih-edebiyat hocasının fizyolojik ve entellektüel niteliklerine sahip 102 yaşındaki Kamboçyalı bir mürşid; diğeri, Prof. Dr. Jaffe, çok ünlü bir koruyucu hekimlik uzmanı ve naturo patolog. Bu iki zat beni yukarıda anlattığım tabii taze gıda rejimine aldılar, böbreklerimin hala çalıştığını görünce. Tıpkı bir Mevlevî dedesi olan Bhanî Dharmawara’nın ellerine tedâvi kudreti verilmiş. Çin ve Hind’de binlerce yıldır kullanılan renkli ışık tedâvisi (color therapy), meditasyon, teknik gıda artıklarından bağırsakların temizlenmesi (detoksifikasyon), masaj ve vejeteryen beslenme ile felçliden kanserliye tıbbın âciz kaldığı birçok vak’ada müsbet neticeleri var. Her an hastahane ve fakültelerde seminer ve konferanslar veren özel hastalarına gidip gelen, yani son derece mahmul olan bu iki insan beni biraz sevdiler galiba ki hem tedâvilerine aldılar, hem de aramızda para hiç mevzubahs olmadı. Yâni benden, sıhhatimi kazanmış olarak ülkeme dönmemden başka hiçbir beklentileri yok. Ve ikisi de ameliyat olmama muhalif.

Tabii bütün bu anlattıklarım doktorlar gülebilirler, zira bu tür sıradışı tedâvi şekillerini kazanç kapısı yapmış pek çok şarlatan var. Ayrıca bu iş biraz da inanç meselesi biliyorsunuz. Ben inanıyorum ki sadece % 5’ini kullanabildiğimiz beynimizin imanlı bir gönölün rehberliğinde yepamayacağı yoktur. Mucize adını verdiğimiz de bu olsa gerek. “Yâni Cinuçen Bey, siz şimdi böbreğiniz çıksa da ameliyat olmayacak mısınız?” diye hayretle soruşunuzu duyar gibiyim. Mâlumunuzdur ki, inancımız ve ümidimiz ne kadar kuvvetli olursa olsun, herhangi bir tıp merkezinin kayıtlı hastası iseniz, hakkınızdaki nihâi kararı verecek tek yetkili, laboratuar sonuçlarıdır. Çünkü – inanç olsun olmasın– her hekimin itibar etmek zorunda olduğu tek belge budur. Benim

durumumdaki gelişme ise şu: Birlikte bir yıldır diyalize girdiğimiz diğer böbrek hastaları –hastalığın normal klinik seyri icabı– maalesef gitgide kötüleştikleri halde, benim değerlerimde doktorları şaşırtacak bir gelişme varhamdolsun: yukarıda anlattıklarım ilâveten her sabah yarım saat sauna (zararlı mineralleri dermatolojik yoldan terle atmak için), her akşam magnezyum sülfatla sıcak banyo ile tansiyonum - ilacı çoktan bıraktığım halde - normale indi, kan (hermatokrit) değerlerim yükseldi; çok daha önemlisi creatinin ve BUN denen böbrek hastalarının iki korkulu rüyası % 40 a yakın düşüş (düzelme) gösterdi.

Bu iki dostun en büyük arzusu, bana son olarak verilen 6 aylık (Mayıs 1991'e kadarki) uzatma sona ererken ve beni sıhhatli huzurlu Türkiye'ye dönmeye hazırlarlarken, aynı zamanda bu tür bir tedâviden hiç anlamayan doktorları ve bana böbrek takmak için bekleyen hastaneyi, bir konsültasyonla, durumunun ameliyatı gerektirmeyecek kadar düzeldiğine iknâ edip ellerinden Türkiye'yi tatmin edecek bir rapor alabilmek. Zîra, bu kadar bekledikten ve bir hayli masrafa mal olduktan sonra, ameliyat olmadan (yâni bir mânâda eli boş) dönmem, hiçbir yatırım sahibini memnun etmez. Sağlığım ile ilgili haberleri şimdilik bu kadarla noktalıyorum.

İlk mektubunuzda benim sizde bir kasetim olduğunu söylemiştim. O kaset artık pek eskimiştir. Hem burada yaptığım pek çok yeni bestem var. Size bunlardan yeni bir kaset yapıp göndermeyi arzu ediyorum ki beni gönülden istesiniz de çıkaramayasınız. Yalnız P.T.T.'ye güvenemiyorum, sizi gümrükte veya postanede uğraştırabilirler. Kaset dinleme, dinlerken de bozma adetleri var. Onun için buralara yolu düşecek bir tanıdığınız varsa onunla veya benim bulacağım biriyle elden ulaştırmayı tercih ederim. İkinci mektubunuzda eşimi soruyorsunuz ve –hanımlara mahsus, yanılması zor– hissiyâtınızı lûtfediyorsunuz. Kendisi Java'lı değil, Küba'nın hemen altındaki eski İngiliz sömürgesi minicik Jamaika adasından. İnsan olarak ise benim ulaşamayacağım bir mânevi mertebede. Türkçe konuşuyoruz ama izin verirsiniz kader planının bana en büyük (belki de son) lutfu ve “mucizenin tam kendisi” olan eşimden size gelecek mektupta bahsedeyim. Zîra, şu anda zevcinizin daha yakın hizmetinde olmak, TV izlemek, bilmece çözmek ve Kur'an okumaktan başka büyük meşgaleniz olmadığını bilmeme rağmen, çok kısa yazmam hususundaki talimâtınızı da unutup bil'akis çok uzun yazdığımı farkındayım. Bâzen mûsikîye dahi doyabiliyorum, ama “dost”la sohbet ederken söze de, kaleme de söz geçiriyorum; affedin). Gözlerinizin yorulmasından ziyade, öbür hizmetlerinizi aksatmanızdan endişe ederim.

Ankarizbüzzaman, güzel yazınızı hâvi zarfı posta kutusunda bulmanın tarifsiz saadetine intizâren; Bârihüdâ ile birlikte sizin ve Suat Beyefendi'nin yeni yılını kutlar.

Yalnız 1991'in değil, nice yeni yılların sizi sevdiklerinizle birlikte sıhhat ve âfiyetle içinde bulunmasını niyaz ederiz.

Lâyezâl hürmet ve meveddetle,

İmza

H. "Sâmiha Anne'mizi tanıdığınıza kitaplarını okuduğunuza ne kadar çok sevindim bilemezsiniz. Aklın ve gönlün tek olan yolunda, birbirimizden habersiz, birlikte yürümekte oluşumuz ne güzel değil mi?"

CİNUÇEN TANRIKORUR

SABAHADDİN EZGİ

Cümle ervah dizilip TANRIKORUR geldi diye,
Arz-ı şükran ederek karşılasın ol meleği!
Bize yıllar yılı feyz oldu da eyvah! Gitti..
Âlem-i dâr-ı bekâda açılan nar çiçeği.

KADI; ŞÂİR OLUNCA, GÖR NELER SÖYLER

Yrd.Doç.Dr.Ali Osman COŞKUN*

Asıl adı Mehmet olan İsmetî XVII. Yüzyıl şairlerindendir. Babası I. Mustafa devri meşayihinden Şeyh Fazlullah Efendidir. O babasından ziyade dedesine atfen Birgivi Mehmet Efendi'nin torunu olarak tanınır. İlk tahsilini babasından görmüş daha sonra medrese tahsilini tamamlamıştır. Şeyhülislam Zekeriya Yahya Efendi'ye intisab ederek onun yanında bir müddet ilmiye hayatında bulunmuştur. Ne var ki, devrinde bilgisiz kişilerin kayırıldığını, gelmemesi gereken mevkilere getirildiğini görünce ilmiye mesleğinden ayrılp, Yenikapı mevlevihanesi Şeyhi Toganî Ahmet Dede'ye intisab etmiştir. Bu tarikatta bir müddet kaldıktan sonra, müderrisliğe tekrar dönmüştür. Müderrislikten sonra sırasıyla Şam (1638), İzmir (1645), Edirne (1647), Galata (1649), İstanbul, Selanik (1652) kadılıklarında, Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinde bulunmuştur. 1665 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

İsmetî, iyi huylu, nazik, hoşsohbet bir kişi olarak tanınır. Devrin üstad şairleri arasında yer almasa da Klasik şiirimizi en güzel anlayan ve anlatan şairlerdendir. Hacimli olmamakla birlikte, sade bir dille meydana getirmiş olduğu divançesindeki şiirlerinde, güzelliğe önem vermiş, az ancak itinalı söylemek isteyen bir şairdir. Gazellerindeki beyitlerde beyit güzelliğine önem vermiş, bol ve güzel teşbihli,engin hayaller bulmak çabasını göstermiştir. Türkçenin cümle yapısına ve Türk dilinin ses gücüne hakim bir şairimizdir.

Onun Divanı'ndan aldığımız bir gazeli üzerinde görüş ve düşüncelerimizi dile getirmek istiyoruz.

- 1- *Ol melek-sîmâ dilâ her bâr giyse kareler*
Ka'be-veş kûyın amun eyler tavâf âvâreler

* Yard.Doç.Dr.Ali Osman Coşkun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

“Ey gönül! O melek yüzlü sevgili her defa (her defasında) karalar giyse, siyahlara bürünse, âvâreler, başıboş gezenler(âşıklar) onun semtini Kabe gibi tavaf ederler.”

Melek gibi nurlu, güzel olan sevgili; her zaman siyah elbise giyse, âşıklar onun semtinin, bulunduğu yerin etrafından ayrılmazlar. Zira onun semti âşıklar tarafından Kabe gibi durmadan tavaf edilmektedir. Gerçi güzele ne giyse yakışır ama, siyah bir elbise giyse daha çok yakışır ve âşıkların dikkatini çeker. Bilindiği gibi bizde klasik renkler hakim bir renktir. Genelde koyu renkler tercih edilir. O endamlı, selvi gibi uzun boylu sevgili siyah elbise giyse, âşıklar sevgilinin semtinden hiç ama hiç ayrılmazlar. Orayı Kabe gibi mukaddes bilirler ve sürekli dolaşırlar.

Aslında Klasik şiirimizde Kabe örtüsü, sevgilinin saçlarıyla renk bakımından aynı oluşuna dayanmaktadır. Yüz Kabe'ye teşbih edilir ve yüzün iki tarafından aşağı doğru inen saçlar da siyahlığından dolayı Kabe'nin örtüsüne benzetilir. Ama bu beyitte elbiseye teşbih edilmiş ve klasik söyleyişte bir değişiklik yapılmıştır.

Kabe; Beytü'l-haram, Beytullah, Beytü'l-mukaddes, Harem gibi tabirlerle de zikredilir. Bu ve buna benzer tabirlerle anılan Kabe Klasik şiirimizde sevgilinin mahallesi (kuy-ı yar), kapısı, eşiği, yüzü için benzetme unsurudur. Bu ilişkinin altında yatan inanışlar ise; Kabe müslümanların kiblesi olduğundandır ve o yöne secde edilir. Ayrıca, müslüman olmayanlar Kabeye giremezler, etrafında dahi bulunamazlar, yasaktır. Yine bilindiği gibi Kabe meleklerin mekanı durumundadır ve sürekli orayı tavaf ederler. Kabede kavgâ, gürültü olmaz, orası herşeyden emin bir yerdir. Kabeyi ziyaret eden her müslüman tavaf etmek mecburiyetindedir.

İşte âşıklar, sevgilinin semtini Kabeye benzeterek, orada akşam sabah bütün gün, tavaf etmek isterler. Burada dikkatimizi çeken bir husus var: Sevgilinin semtinin tavaf edilmesi bir şarta bağlanmış. Şayet sevgili her zaman siyah elbise giyorsa âşıklar da orayı Kabe gibi mukaddes bilip her zaman tavaf ederler, denilmek istenmiş. Yani âşıkların sevgilinin semtinde dolaşması, onun siyah elbise giymesine bağlıdır gibi bir anlam çıkarsa da, zaten âşıkların sığınak yeri, evi barkı sevgilinin mahallesi, evi, kapısının eşiğidir. Oradan hiçbir zaman ayrılmazlar ki..

Herkesçe malum olduğu üzere Kabede tavaf yapılırken tek yönde ve saf düzeninde hareket edilir. Bir kısım insanların bir taraftan diğer bir kısmının öbür taraftan tavaf etmesi mümkün değildir. Hac zamanındaki kalabalık göz önüne alınırsa ezilmeler, çiğnenmeler söz konusu olur. Âşıklar da sevgilinin mahallesinde aynı şekilde dolaşıp dururlar. Bâkî bunu “saf saf” redifli gazelinde; “Sanki Kabe hareminde her yöne

saf saf durulmuş gibi, âşıklar senin mahallenin etrafına dizilmişlerdir.” şeklinde ifade eder.

*Kûyun etrafına uşşâk dizilmiş gûyâ
Harem-i Ka'be'de her cânibe erkân saf saf*

2- *Ben ana arz-ı niyâz etsem eder ol bana nâz
Böyle mi olur aceb dünyâda hep meh-pâreler*

“Ben o sevgiliye isteğimi bildirsem (ricada bulunsam), o bana naz eder, nazlanır. Acaba dünyada ay parçası gibi güzellerin davranışları hep böyle mi olur? Bilemiyorum.”

Ben sevgiliye ne zaman yalvarsam, yalvarmaya kalkışsam o bana sürekli naz eder, nazlanır. Evet naza niyaz gerek bunu biliyorum ama, bu sevgilinin de aşırı nazlanmasına bir türlü anlam veremiyorum. Acaba dünyada bütün güzeller benim sevgilim gibi mi davranıyorlar, yoksa benim sevgilim mi bana sürekli nazlanıyor? İşte bilemediğim hadise budur. Bir de bütün güzellerin nazlanmak, kendini beğenmek gibi bir ortak özellikleri mi var?

Bilindiği gibi bir kelimenin kadim manası, sözlük manası, beyitte kullanılan manası, hatta argoda yaşayan manası olabilir. Beyte sağlıklı bir anlam verebilmek için acaba bu sıraladığımız manaların hepsini mi, yoksa sadece sözlükteki karşılığını mı ihtiva ediyor, buna bakmak lazım.

Naz; nazlanma, kendini beğendirmek için takınılan yapmacık tavırlar, cilve, işve, kırıme, şımarıklık, yalvarma, rica... gibi anlamlara gelmektedir. Âşık, sevgiliye yalvarmasını, yakarmasını arz etmiştir. Sevgili bunu az, ya da çok hafif bulmuş olmalı ki nazlanmıştır. Âşık, sevgiliye ihtiyacı olduğunu, onsuz yaşayamayacağını ifade ettiği halde, sevgili adeta görmemezlikten, duymamazlıktan gelmektedir. Aslında nazlanmak güzelin en büyük özelliğidir. Klasik şiirimizde sevgili sürekli nazda âşık da niyazdadır. O nazlanmayı tabir caizse huy edinmiştir. Sanki bütün güzeller naz anasından doğmuşlar, naz sütüyle beslenip büyümüşlerdir. Nazlanmak onların fıtratında varmış gibi davranırlar. Onun içindir ki, sürekli nazlanan sevgili aşığa cevri ü cefa etmekten, gamzeden, işveden, kırımeden asla vaz geçmez. Âşık ağladıkça, kavuşmayı diledikçe, yalvardıkça, semtinde ah u feryad ettikçe, sevgili de nazlanmanın dozunu giderek artırır. Âşık arz-ı niyaz ettikçe, sevgilinin hafif yan bakışı, tebessümü, yanaklarının sık sık penbeleşip kaybolması, saçlarıyla, dudaklarıyla oynaması vs. aşığı hem sevindirir hem de çileden çıkarır.

Başka bir açıdan baktığımızda; naz da “yalvarma, rica” niyaz da “yalvarma, rica” manasına gelir ki, o zaman “Ben o sevgiliye arzularımı bildirsem (ricada bulunsam), sevgili de bana aynı şeyi yapıyor. Allah Allah!.. şaşırdım bu ne hal!.. Acaba dünyada güzellerin adeti, davranışları hep böyle midir?” gibi bir anlam çıkar. Yani birbirimize o kadar iştihak duymuşuz ki, ben ne istesem o da onu istiyor. Aşkı anlamada her ikimizde belirli bir merhaleye mi ulaştık, yoksa sevgili âşığını bu davranışıyla imtihan mı ediyor? Beni şaşırtan olay budur, denilmek istenmiş.

Sultanü’ş-şuara Bâkî’den de bir örnek beyit vermeden geçmek olmaz:

*Sen meh-i bedrün ziyâsın virmek olmaz âleme
İttifâkı bir yere cem’ olsalar meh-pâreler*

“Ay parçası gibi güzeller sözleşip bir araya gelseler, dünyaya senin gibi bir dolunayın aydınlığını, ışığını veremezler.”

Bâkî bu beyitte; sevgilim, sen öyle bir dolunaysın ki, bütün güzeller bir araya gelseler, güzelliklerini birleştirseler yine de senin parlaklığında, güzelliğinde bir güzellik ortaya koyamazlar, demektedir. Doğrudur. Çünkü şair, “meh-pâreler” kelimesinin manasıyla oynamaktadır. Meh-pâreler; ay parçaları demektir. Yani bütün olmayan, bedr-i tam olmayan ay parçaları. Bilindiği gibi ay 29 günde ömrünü tamamlar. 30. günü görünmez. Gece o zaman zifiri bir karanlığa bürünür. Ayın ilk günü hilâl şeklindedir. İkinci günden itibaren hilâl şeklinden kurtulur ve büyüyerek dolunay olmaya doğru yol alır. Ayın ondördüncü günü bedr-i tam(dolunay) olur. Seyrini tamamlayan ay dolunay olmuştur olmasına ama, bu hal süreklilik göstermez. Ertesi günü küçülmeye başlar ve ay sonunda tekrar hilâl şeklini alır. Bu ne demektir? Ay parçaları gerek başta, ortada ve gerekse sonda sürekli değişkenlik arzettiklerinden aynı parlaklığı, ışığı muhafaza edemezler. Ama sevgili güzelliği açısından sürekli dolunay parlaklığındadır. Işığı haddinden fazladır, dünyayı nerdeyse gündüz gibi aydınlatmaktadır. Diğer güzeller (meh-pâreler) de tıpkı ay parçaları gibi eksik güzelliklere sahip olduklarından, bir araya gelseler de sevgilimin güzelliğini yansıtamazlar, demek istenmiştir.

3- *Bahr-i firkatde nice demdir gezer dil zevrakı
Rûzgâr ile aceb bir gün bulur mı kareler*

“Gönül kayığı ayrılık denizinde nice zamandır gezer durur. Rüzgar ile (zamanla) acaba bir gün karalar bulur mu, karaya ulaşır mı?”

Âşık için en büyük ıstırap sevgilisinden ayrı olmaktır. O sevgilinin sınırsız cevri ü cefasına, şitemine tahammül eder de ayrılığa asla dayanamaz. Sevgili için gece – gündüz uykusuz kalmaya, iki göz iki çeşme ağlamaya, gözlerinin kan çanağı içinde kalmasına,

vücudunun bu cevr ü cefadan dolayı kuruyup kadid olmasına, yüzünün ayva gibi sapsarı olmasına, bağrının delik deşik olmasına, yakasının yırtık yırtık olmasına vş. her şeye razıdır da ayrılığa hiç mi hiç tahammülü yoktur. Âşık için ayrılık ölümden beterdir. Hani ne demişler;

*“Ayrıldığı ölüm ile tartmışlar
Elli dirhem fazla gelmiş ayrılık”*

Demek ki ölüm, ayrılığın yanında çok hafif kalmaktadır.

Âşık ayrılığın acısının dayanılmaz ne menem bir şey olduğunu bildiği için bir an bile olsa, ona, bir ömür gibi, yüzyıl gibi gelmektedir.

Karamanlı Helâkî de bu konuda çok dertli olmalı ki, sevgilisine; “Helâkî”nin halinin nasıl olduğunu niçin sorarsın, ayrılıktan dolayı zayıf canı vücudunda bazan var, bazan yok” demektedir:

*Hâl-i Helâkiden ne sorarsın ki hecr ile
Cân-ı za’îfi tende gehî var gâhi yok*

Âşık için sevgilinin gönderdiği cevr ü cefada çile yok, imtihan vardır. Asıl çile arzuların, hasretin son bulmamasındadır. Şimdi yazarını hatırlayamadığım bir şiirde şair; gönlünde, hayalinde büyümüş olduğu arzuların gerçekleşmemesini şu şekilde dile getiriyor:

*Arzular büyüttüm ümit dallarında solmuş
Bütün dertler, kederler gelip hep beni bulmuş
Yıllarım sarılarak kocaman bir yumak olmuş
Şimdi günlerim çile çile çözüp duruyor*

Zevrak; Farsçada gemi demektir. Eş anlamlısı keşti’dir. Yalnız klasik şiirimizde genel olarak kayık anlamında kullanılmıştır. Topraktan veya camdan yapılan zenzem şişelerine de bu ad verilmiştir. Bunlar çabuk kırılan nesnelerdir. Bundan mülhem olarak zevrak kelimesi, kadeh anlamında sıkça kullanılır. Bosnalı Alaeddin Sâbit bir beytinde;

*Münâsib idi bu mevsimde zevrak-ı sahbâ
Çekilse semt-i Hisâra havâ da limânlık*

demektedir. Şair ne demek istiyor diye manaya bakalım: “Hava limanlıktı. (Bence) şarap kayığı bu mevsimde Hisar semtine doğru yola çıksa, yol alsaydı uygun olurdu.”

Limanlık, sakın, sessiz, emin yer demektir. Zaten beytin manasından sakın havada Hisar’a doğru yol alsak, yerinde bir iş yapmış oluruz diyerek, limanlık

kelimesini denizcilik tabiri anlamında kullanmış. Bu nedenle limanlık; sakın hava anlamındadır.

Klasik şiirimizin son üstadlarından Şeyh Galib de şairimiz İsmetî gibi zevrakı, “gönül kayığı” anlamında kullanmıştır:

*Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şişedir bu reh-i seng-sâre düştü*

“Yine gönlümün kayığı parçalanıp kıyıya düştü. Bu bir şişe olan gönül kayığıdır, taşlık bir yola düştü dayanması mümkün mü?”

İşte dümeni kırılmış, yelkeni parça parça olmuş gönül kayığı, ayrılık denizinde dolaşıp durmakta, batıp çıkmaktadır. Şair İsmetî bu durumdan dolayı çok ama çok ümitsizdir. Çıkmadık canda ümit vardır misalı, yine de bir ümidi vardır. Acaba rüzgar onu bir gün sürükleye sürükleye karaya çıkarır mı? Yani vuslat olur mu? Kim bilir belki...

Rüzgar burada tevriyeli kullanılmış olup, zaman, devir, çağ anlamındadır. Şairimiz; Bu gönül kayığı zamanla karaya ulaşır, ayrılık son bulur mu, yani bir gün sevgiliye kavuşabilir miyim, demektedir.

Sevgiliden ayrı olduğu zamanlarda aşık, onun yüzünü, yanağını, dudağını, saçını, mahallesini.. hayaller durur. Daha sonra gözünü ve gönlünü bir noktaya odaklaştırır ve dostlarına şöyle der:

4- *Ger ölürsem hasret-i zülfiyle ol mâhun dilâ
Dôstlar bana kefen yerine şaller sareler*

“Ey gönül, o ay yüzlü sevgilinin saçının hasretiyle şayet ölürsem, dostlar (dostlarım) benim ölüme(cesedime) kefen yerine şallar sarsınlar.”

Aslında kefen de şal da bir bez parçasıdır. Fakat önemli olan dini vecibenin yerine getirilmesidir. İster kefen olsun ister şal olsun fark etmez, denilirken bir hakikat dile getirilmek istenmektedir: Şal ince yünden veya ipekten dokunmuş olan kıymetli ve nefis bir kumaştır. Onun kaba yünden dokunmuş olanı da vardır. Bunu hali vakti yerinde olmayanlar giyer. Maddi bakımdan diğerine göre ucuzdur. İpek veya yünden yapılmış olan ise varlıklı olanların giydiği futa, başlarına örttüğü bir örtüdür. Şalın dokunmasında el emeği göz nuru vardır ki, bu yönden de değer ifade etmektedir. Şairimiz İsmetî de; “eğer sevgilinin saçının hasretiyle ölürsem, o sevgilinin başına örttüğü şalı benim vücuduma kefen olarak sarınız ki, hasret duyduğum saçlara öldükten sonra bu şekilde kavuşmuş olayım” demektedir.

Türk edebiyatı bir bütündür. Halk edebiyatı, Divan edebiyatı, Yeni Türk edebiyatı gibi adlandırmalarımız, her sahayı daha iyi tetkik edebilmek açısından diye düşünüyorum. Bütün edebiyatımızda duygu ve düşüncelerimiz, acı ve sevinçlerimiz müşterektir. Yani birinde farklı diğerinde farklı dile getirilmemiştir. Sadece kullandığı dil ve söyleyiş şekli biraz farklıdır. Bu farklılık özde değil, şekildedir. Mesela şairimizin dostlarına vasiyet ettiği konu ile ilgili olarak bir Karadeniz manisi'nde aynı duygu şu şekilde dile getirilir:

*Ben ölürsem uşaklar,
Armalarımı satın.
Tabutumun üstüne
Bir kız şalvarı atın.*

Bursalı Cinânî'ye kulak verelim;

*Ölürsem derd-i hicrân ile tedbir-i kefen kılman
Ten-i zârunda yir yir bûriyâ nakşı kefen besdür*

“Dostlar, arkadaşlar! Sevgilinin ayrılığının derdiyle ölürsem bana kefen temin etmeye çalışmayın. Yer yer zayıf vücudumda oluşan hasır izi (nakşı) kefen olarak yeterlidir.”

Bursalı Cinânî dostlarına; sevgilinin ayrılığının derdiyle şayet ölürsem benim için boşuna kefen aramaya, kefen temin etmeye kalkışmayın. O sevgilinin aşkından dolayı ve ona kavuşma hasretiyle vücudum o kadar zayıf düşmüştür ki, adeta iskeletim çıkmış, bir deri bir kemik kalmışım, diyor.

Görülüyor ki şair, sevgilinin ayrılık derdiyle hastalanmış, yataklara düşmüş, vücudu zayıflamış, üzerinde yattığı hasırın izleri bütün vücudunda belirmiş, bir kefen gibi vücudunu sarmış. Eskiden kamıştan ya da mısır koçanının gömleğinden (iç yapraklar) dokunmuş olan hasırlar ev mefruşatının önemli bir parçasıydı. Sedir, divan hasırları, hasır yastıklar, yer döşeme hasırları, renkli, nakışlı hasır seccadeler vs. ya evlerdeki tezgahlarda dokunur ya da pazarlarda halı, kilim gibi satılırdı. Genelde hali vakti yerinde olmayan, halı veya kilim alamayan aileler daha ucuza mal olduğu için hasırını tercih ederlerdi.

Anadoluda hasıra sarmak, hasıra sarılmak diye bir deyim vardır. Bu deyim yalnızlığı, kimsesizliği (özellikle bekar dilinde) ifade etmektedir. Bizim aşığın yatağı, yorgani hasırdan ibaret. Hasırdan yatağının içinde aşk derdiyle kıvrandıkça, sağa sola döndükçe bütün vücuduna hasırın izleri çıkmış. Aşk ıstırabını anlatabilmek için bundan daha iyi ifade tarzı olamaz herhalde.

5- *Safha-i ruhsârı üzre görelî hattın anun
Levh-i dilde İsmetî durmaz misâlin kareler*

“O sevgilinin yanak sahifesi üzerinde ayva tüylerini gördüğünden beri İsmetî, gönül levhasında durmadan onun örneğini (benzerini) karalar, çizer.”

Bilindiği gibi Klasik şiirimizde sevgilinin güzellik unsurlarından en başta geleni yüz ve yanaktır. Yüz ve yanak; gül, cennet gülü, güldeste, gül yaprağı, gülşen, lale.. gibi unsurlara benzetildiği gibi, mushaf, ayet, safha, mektup gibi unsurlara da benzetilir. Ayva tüylerinin hat yani yazı olarak ele alınışı dolayısıyla yüzün ya da yanağın inanışa göre esrar-ı ilahiyi (İlâhî sırları) ihtiva etmesi bakımından aşıklarca önemli bir unsur olarak telakki edilmiştir.

Aşığın yöneldiği ve bütün varlığıyla önünde eğildiği yer sevgilinin yüzüdür. Bu nedenle gözünü sevgilinin yüzünden hiçbir zaman ayırmak istemez. Sevgilinin yanağında belirmiş olan ayva tüylerini, sayfaya yazılmış ince, zarif Kur'an ayetleri gibi görür ve sürekli onları okumayı düşünür. Ayva tüyleri yüzde, gençlik, güzellik, olgunluk çağından sonra, başka bir deyişle güzellik kemale erdikten sonra belirmeye başlar. Bunu gören aşık, bu güzelliğe tahammül edemez. Hatta bu güzellik karşısında delirir, çılgına döner. Deliliğin, zır deli, hınzır deli gibi dereceleri vardır. Zır deliler ele avuca sığmadıkları için etrafa zarar vermesin diye zincire vurulurlar. Kara sevdaya düşmüş âşıklar (deliler) sevgililerinin resimlerini bağırlarına ya döğme yaptırırlar ya da sâbit kalemle çizdirirler. Yaka bağır yırtık olduğu için herkese bu resmi gülerek gösterirler. İşte bu hal aşıklığın ileri safhalarıdır. Aslında bunlar kızdırılmadıkça zararsız kişilerdir. Şair İsmetî de, sevgilinin yanağının üzerinde teşekkül etmiş olan ayva tüylerini görünce o görünümü, gönül levhasına karalar, yazar, çizer. Karalamak, oyalanmak, can sıkıntısını gidermek, bugünkü tabirle sitres' atmak gibi anlamları da ifade eder. Canı sıkıntılı olanlar, ellerine her hangi bir şey alırlar dalgın bir şekilde kendilerinden geçer, derin hayallere dalarlar. Çevreyle ilgili olmadıkları için ne konuşulani duyarlar ne de sorulan soruya cevap verirler. Bu tip insanlara, “Ne o Karadenizde gemilerin mi battı?” derler.

Ferhad, Şirin'in aşkıdan dağlar delmiştir. Hikaye bu ya.. Ferhad Şirin'in köşküne su getirecektir. Suyu getirmek için zavallı, başlar kayaları delmeye. Su arki boyunca sürekli Şirin'i düşünür. Onun hayali gözünden ve gönlünden bir an olsun çıkmaz. Nereye baksa onun hayaliyle karşılaşır. Yonttuğu kayaların uygun yerlerine Şirin'in resmini yapar. Ona bakar bakar kendinde güç toplar, bir an evvel su yolunu tamamlamayı, neticede de sevgilisine kavuşmayı düşünür. Şairimiz İsmetî de, sevgilisinin yanağının üzerinde teşekkül etmiş olan ayva tüylerini ve güzelliğine güzellik katmış olan bu görüntüyü gönül levhasına çizer, resmeder.

Gazelin tümünde mesaj olarak güzel ve güzellik üzerinde durulmuştur. Hiçbir maddi menfaat düşünülmeden güzelin, şeffaf güzelliği dile getirilmiştir. Klasik şiirimizde kadın bir obje gibi düşünülmemiştir. Yani bir türkümüzde olduğu gibi;

*Ben güzele güzel demem
Güzel benim olmayınca*

felsefesi bu şiirimizde yoktur. Klasik şiir geleneği içerisinde şairlerimizi sadece “güzel” ve “güzellik” kavramları ilgilendirmiştir. Elbette istisnalar vardır, ama genelde isimsiz, adressiz insan güzelliği ilgilendirmiştir onları. Güzeller, sevmeye layık ve seilmeyi hak eden bir güzellik timsalidirler. Acılar, hüznler âşığa aittir. Ağlayan, karalar bağlayan âşıktır. Bırakın sevgilinin üzülmelerini, ağlamasını, neşesinin kaçması, hafif durgunluğu bile âşığı harab etmeye yeter de artar bile. Âşıklar (şairler) zaman zaman sevgiliden şikayet eder gibi görünürlerse de bu işin cilvesidir. Çünkü bu şiir geleneğinde şikayet tuz biber gibidir.

*Hakk'a yürüyüşünün 7 inci yılında,
Ezel ve ebed nasiplisi
Sâmiha Anne'nin azîz ruhuna Fâtihalarla...*

GELECEĞİMİZ ADINA SÖYLEYEBİLECEKLERİMİZ

İsmet BİNARK

Millet olarak geleceğimiz ve devamımız, millî birliğimizin, millî kültürümüzün, tarih şuûrumuzun, an'anelerimizin, dilimizin, dinimizin, bizi biz yapan kıymet hükümlerimizin korunmasına ve yaşatılmasına bağlıdır.

Buna karşılık görünen o dur ki, günümüz gençliği arasında millî mefkûre ve din telâkkisi maalesef son derece zayıflamıştır. Böylece tutunacak en büyük desteği kaybeden bir kısım gençlik, kendini dünyada yapayalnız hissetmekte, tesadüfen buraya geldiğine inanmakta ve her türlü içtimaî bağı lüzumsuz saymakta, arzu ettiği gibi yaşamağa başlamaktadır.

Türk gençliğinin millî kültür ve millî ahlâka bağlı bir disiplin içinde yetişmediği, üniversitelerimizdeki boykot, işgâl ve anarşik olaylarla ve toplum hayatımızda her gün yaşadığımız hâdiselerle görülmektedir.

Tarihî realitelerinden uzak bırakılmış, millî şuurla nafakalandırılmamış vatan evlâtlarının, bir takım sakat ideolojileri tapılacak put haline getirdikleri ise üzüntü ile müşahade edilmektedir. Anarşiden, nizamsızlıktan fayda uman bir takım ideolojik cereyanlar da, bu gençliği alabildiğine istismar etmektedirler.

Bu gençlik, ahlâk ve îmân krizleri içerisinde çırpınmaktadır. Millî mefkûre ve mukaddesatımızla birlikte doğruluk, tevazû, feragat, hoşgörü gibi insanı yüceltecek duygu ve davranışlar da kaybedilmekte; hayır, fazilet, helâl-haram, güzel ahlâk gibi yüksek aşkların zevki duyulmamakta, aklın rehberliği de kifâyet etmemektedir.

Türk genci dilinin, dininin, tarihinin yabancı olduğu için, geçmişini sevmemekte; çünkü bu zenginlikleri tanımamaktadır.

An'anesini, iftiharlarını, dinini, tarihini, kültürünü, mâzî bereketlerini yaşamaktan mahrum bırakılmış vatan evlâtlarının millî şuûr ve şahsiyet kazanması düşünülebilir mi?

Milletler, ancak mâzîleri ile barıştıkları takdirde, kendi tarihlerini, millî kültürlerini tanımak suretiyle millî şuûra sahip olabilirler.

Neslimiz kendi irâdesinden ve kendi varlığından âdetâ şüphededir!.. Bugün cemiyet hayatında her sahada yapıcı, yaratıcı iş ve hareketler görmeyi arzularken, maalesef çoğu yerde yıkıcı, birliğimizi ve huzuru bozucu iş ve karakterlerin şahidi olmaktadır. Zirâ, hayır, fazilet, hakikat ve feragat duygularını geliştiren bir mefkûrenin cazibesinden kopan neslimizin yaratıcı cevheri paslanmağa yüz tutmuştur.

Fazilet ve ahlâktaki bu düşüş, bu mânevî buhran, millî değerlere sırt çevirme, bizi maddenin ve geçici kaba zevklerin esiri olarak mânen tatmin edilmemiş bir hâle sürüklemekte; bunun neticesi olarak, ortaya mâneviyatını, inançlarını, ahlâk ölçülerini, tarih şuûrunu, an'anelerini kaybetmiş, millî kültüründen kopmuş, bunlara karşı saygısı kırılmış, üstelik bunların düşmanı, şaşkın ve idealsiz bir nesil çıkmaktadır!..

Bugün Türk insanı, kendine, ruh köküne dönüş rönesansı, bir kendi âleminde diriliş ihtiyacı içerisinde.

Millet olarak iftihar edeceğimiz şerefli bir tarihe, köklü bir ahlâkî geçmişe, gelenek ve göreneklere ve sağlam bir îmân hayatına sahibiz. Yeter ki, bu tarihî dirliğimizin ve varlığımızın sırlı anahtarı bugün de bulunabilsin!..

Tarihî bir realitedir ki, Türk milleti, insanına değer verdiği müddetçe, büyük devlet olma şuûrunu kaybetmedi. Dili, dini, tarihi, gelenek ve görenekleri kapanın elinde kalıp yağmalanmıştı.

Mâzisinin ihtişamlı varlığı ile bağlantı kuramayan vatan evlâtları, geçmişini bilmediği için geleceğine de sahip çıkmayı düşünemiyor.

Türk gencinin ızdırabı, kendi kendisiyle arasına mesafe girmiş olmasındadır.

Tek kurtuluş çaresi, ortada sahipsiz kalmış bu kitleyi, dünü, bugünü ve yarınlarını içine alacak bir terkibe götürebilmektir. Geleceğimiz adına yapılacak şey, vatan evlâtlarını millî, mânevî ve tarihî mukaddesleri ile yüzyüze getirmektir.

Türklüğün mes'uliyet ve şerefinden haberi olmayan, mensup olduğu İslâm dininin adı nüfus kâğıdından başka yerde görünmeyen, târihini bilmeyen, mâzîsinden

utanan, örf ve âdetlerine, kültür değerlerine sırt çevirmiş, böylece aslından uzaklaşmış, şaşkın ve gayesiz, yalpa vurarak karanlıklar arasında kaybolup giden Türk evlâtları için hayıflanmalı ve üzülmeli... Ancak, kayıtsız kalmak yerine; onlara mâzî bereketlerini, sahip oldukları kendi zenginliklerini ve millî faziletlerini göstermemiz, Türk oluşlarının büyük hazzını ve şerefini tattırmamız lâzımdır. Bu yolda gayret kemeri kuşanmak ise, bir vatan ve î mân borcudur.

Türk gencini, kendi kendine mes'uliyet duyacak ve hesap verecek bir sevgi, fazilet, ahlâk ve î mân âbidesi halinde yetiştirmek, şüphesiz kurtuluşun ve geleceğimizin teminatıdır.

Millî kültürünün şuuruna ermiş, tarihinin, millî ve mânevî mukaddeslerinin, millî düşünce sisteminin ve hayat tarzının kendisini hiç bir yabancı ideolojiye muhtaç ve mahkûm etmeyecek zenginlikte olduğunu bilen, bu değer ve güzelliklerle yaşayan Türk insanının elindeki Türkiye'nin geleceği aydınlıktır.

Yirminci asrın ve gelecek asırların Türk insanına, mâzî bereketlerini tattırmak misyonunu üstlenmiş, ömrünün her nefesini vatani, î mânî ve inandıkları adına harcamış, inandığı hakikatleri hiç çizgi değiştirmeden örnek hayatı ile yaşamış, *"Bütün vatan çocuklarını evlâdım olarak görmek anlayış ve zevkinden Allahım beni mahrum etmesin."* diyen vatan annesi, mütefekkir ve mürebbî Sâmiha AYVERDİ bir yazısında:

"Asırlar boyu bu vatan coğrafyasının yoğurup vücûda getirdiği millî bünyemizin ve medeniyetimizin meyve ve mahsûlü olan değerleri bilmemiz ve onlardan gıdalanmamız, beka ve devâmımızın birinci şartıdır..." buyurmuştur.

Türk genci, bugün bir kimlik arayışı içindedir. Bu arayış içinde bulacağı en kuvvetli alternatif de kendi millî kültürü ve millî şahsiyeti olacaktır. Onun millî tarihi, geçmişi, kıymet hükümleri, mukaddesleri ile barışmaktan başka çaresi de yoktur.

TÜRK KÜLTÜR VE SANAT HAYATINDA AHMET YAKUPOĞLU'NUN YERİ

Mustafa ÖZÇELİK

Türk kültür ve sanatı, Türk tarihiyle başlamıştır demek ancak bir gerçeğin tesbiti olur. Dolayısıyla kültür ve sanat hayatımız dünden bugüne bu sâhalarda hizmet eden, eser veren nice kıymetli şahsiyetlerle doludur. İşin güzel yanı devlet ve millet hayatımızda nasıl hiçbir kesinti meydana gelmemişse kültür ve sanat adamları halkasında da bir kopma olmamış, en olumsuz şartlarda bile kültür ve sanat coğrafyamız, nice güzel sanatkârlarla ve onların eserleriyle zenginleşerek varlığını sürdürmüştür.

Neyzen, minyatürist ve ressam Ahmet Yakupoğlu da kültür ve sanat adamları halkamızın yaşadığımız yüzyıldaki önemli görülmesi gereken bir temsilcisidir. Önemli görülmesi gereken diyorum, zira Yakupoğlu; sanat anlayışı ve ortaya koyduğu eserler itibarıyla “nev-i şahsına münhasır” sanatkârlarımızdandır. Tanınmak, bilinmek, sanatını medyatik gösteriye, paraya, şöhrete tahvil etmek gibi kaygılar onda asla yer almamış, eserlerini adetâ kutsal bir görev anlayışıyla, bir ibadet şuuruyla vermiş, sâde hayatıyla gözlerden hep uzak kalmayı tercih etmiş birisidir. Bu özellikleri onu, ne yazık ki bugün için eserleri itibarıyla hakkı teslim edilmemiş bir sanatkâr durumuna getirmiştir. Bundan dolayı, bu kıymetli sanatkârın kültür ve sanat hayatımızdaki yerine genel hatlarıyla da olsa ışık tutmak istiyoruz.

Ahmet Yakupoğlu, 1920 Kasım'ında Kütahya'da doğdu. Resim ve musîki daha okul öncesi yıllarında bile onun ilgi alanında idi. Kendisi bu olayı şöyle anlatmaktadır. “Resim merakı pek küçük yaşlarımda başladı. Evde kimse yokken, karıştırdığım taş basması kitaplardaki o iptidâî resimler adetâ beni heyecana getirirdi. O, Şark'a âit hikâyelerin resimleri yine pek eski mektep kitaplarındaki tarih bölümünün sayfalarında Rumeli'ye geçişin, İstanbul'a ilk girişin rüyalarım kadar sokulan menkıbeleri çocukluk devrimi tamamen dolduran ve bana ilham veren birer epepe

olmuştur. Esâsen evimizde kış geceleri devamlı kitap okunurdu. (...) Ben yere kapanır, bu okunan şeylerin resimleri ile meşgul olurdum.”¹

Yakupoğlu'nun musîki ile ilgisi de aynı şekilde başlamıştır. Okula gitmeden kimi enstrümanları kendi kendine çalmayı öğrenmiş, çeşitli meclislerde türküler, şarkılar söylemiştir. Zengin bir musîki geleneğine sahip olan Kütahya'da zaten musîkiye ilgisiz kalmak da neredeyse imkânsız bir hâdisedir.

Yakupoğlu'nun özellikle resim kabiliyeti ortaokul ve lise yıllarında hocalarının hemen dikkatini çeker. Kütahya Lisesi'ndeki resim hocalarından Ressam Remzi Koçak ve Ahmet Doğuer, ona Güzel Sanatlar Akademisi'nden ilk bahseden ve oraya gitmesi gerektiğini söyleyen kişilerdir. Yakupoğlu'nun rüyalarını da bu akademi süslemektedir. Fakat böyle bir imkân hemen gerçekleşmez.

1941 ilkbaharında Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesi'ndeki yazmaları tedkik için Kütahya'ya gelişi Yakupoğlu'nun hayatını birdenbire değiştirir. Yakupoğlu, kütüphane müdüründen bu zatın akademi hocalarından birisi olduğunu öğrenince Kütüphane Müdürü Hamdi Efendi vasıtasıyla Ünver'le tanışır. Ünver, ona bir konu vererek resimlendirmesini ister. Ortaya çıkan çalışma Yakupoğlu'nun sanat kabiliyetini göstermeye yetmiştir. Böylece 1941 yılı ilkbaharında Süheyl Ünver'in delâletiyle Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydolur. Ve Feyhaman Duran Atölyesi'nden 1945 yılında mezun olur.

Yakupoğlu'nun sanat tahsili İstanbul'da resimle sınırlı kalmaz. Kendisinin çeşitli enstrümanlarla meşgul olduğunu gören hocası Süheyl Ünver'in teşvikiyle ney'e başlar. Devrin büyük neyzeni Halil Dikmen'den ney, ayrıca hocası Ünver'den tezhip ve minyatür dersleri alır. Böylece onun sanatkâr kişiliğinde resim; tezhip, minyatür ve musîki ile bütünleşmiş olur.

Yakupoğlu'nun bu alanlarındaki çalışmalarına geçmeden önce Süheyl Ünver – Yakupoğlu birlikteliği üzerinde durmakta fayda vardır. Zira yakınlıkları hoca – talebe münâsebetinin çok ötesinde bir zenginlik ve anlam taşımaktadır. Ahmet Güner, Süheyl Ünver ile Yakupoğlu'nun tanışmasını ve aralarında gelişen bu yakınlığı şöyle anlatır: *“Bu tanışma, dış görünümü itibarıyla sahasında imrenilecek bir hoca talebe ilişkisini başlatmış, sanat sevgisi, hususiyile resme duyulan müşterek ilgi, bu iki şahsı birbirine çok yaklaştırmıştı. İç görünümü itibarıyla bu hoca talebe ilişkisi, zaman içerisinde bir başka açıdan imrenilecek bir gönül yakınlığına dönüşecektir.”²*

¹ Ahmet Yakupoğlu, *Rengârenk Kütahya*, Türk Petrol Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s.39

² A.Güner Sayar, *A.Süheyl Ünver, Hayatı-Şahsiyeti ve Eserleri*, Eren Yayınları, İstanbul 1994, s.286

Bu yakınlık, Yakupoğlu'nu sanat bilgisi kadar, ondan daha da çok sanat anlayışı itibarıyla hocasına benzetmiştir. Süheyl Ünver'in Türk kültür ve sanat hayatındaki müstesna yeri ve yaptıkları dikkate alındığında bu "*hocasına benzeme*" ifadesinin mânâsı daha iyi anlaşılacaktır. Süheyl Hoca, Yakupoğlu'nu hem madde, hem de mânâ anlamında yetiştirmiş, şekillendirmiş âdetâ yapmak isteyip de yapamadıklarının gelecekteki temsilcisi olarak görmüştür. Bu benzeme o kadar ileri safhadadır ki Yakupoğlu'nun resim konularında bile Süheyl Ünver'in ona gösterdiği ufuklar vardır. Kendi ifadesiyle bu durum şöyle anlatılır: "*..Bizim âbideler, tarihi yerler, kaybolması her zaman mümkün eski sokaklar ve kıymeti bilinmemiş, kıymetli köşelerin kendi atmosferi içinde tesbiti de rahmetli Süheyl Ünver Hocamız'ın bizi sevk ettiği, yönlendirdiği yoldur.*"³

Her bakımdan bugün bir Yakupoğlu varsa, bunda böylesine kabiliyetli bir insanı İstanbul'a götüren, yetişmesi için her türlü gayreti gösteren Süheyl Ünver'in katkısı çok büyük olmuştur. Nitekim Yakupoğlu da bunu hiçbir zaman unutmamış "*sahip olduğu ruh asaletiyile*" hocasının karşısında benlik tuzağına düşmeden onun bir hizmet yolu olarak gördüğü her türlü çalışmayı büyük bir gayret ve tevazu ile yapmış. Kütahya'da bile gönlü, ruhu hocası ile birlikte olmuştur.

Yakupoğlu'nun resim anlayışında şüphesiz resim hocası Feyhaman Duran'ın da büyük tesiri vardır. Yakupoğlu'nu Kütahya konulu resimlere o teşvik etmiş, ona İstanbul'un tarihî semtlerinden çeşitli etütler çizdirmiştir. Yakupoğlu'nda zaten var olan tarih şuuru ve sevgisi bu çalışmalarla daha da yoğunlaşmıştır.

İstanbul'daki tahsilini tamamlayan Yakupoğlu, Avrupa'ya gidebilecek, Paris'te sergi açabilecek seviyede bir ressam iken İstanbul'da kalmayarak memleketi olan Kütahya'ya dönmüştür. Çünkü Kütahya onun için doğup büyüdüğü bir şehir olmanın ötesinde, anlam ve önem taşıyan bir yerdi. Bu şehir, mâzînin bütün güzelliklerini bünyesinde taşıyan bir şehirdi. Özellikle Selçuklu hâkimiyetinden sonra Kütahya, kelimenin tam anlamıyla bir kültür ve sanat başkenti olmuştu. Bu yüzden Yakupoğlu'nun Kütahya hasretini olağan sıla kaygısından uzakta düşünmek gerekir.

Yakupoğlu, Kütahya'ya döner dönmez önceden başladığı Kütahya ile ilgili resim çalışmalarına yeniden başlar. Kütahya ile Yakupoğlu arasında âdetâ gizli bir sevdadır. Yakupoğlu, gönül gözüyle de baktığı bu şehrin bütün güzelliklerini bir bir tablolarına yansıtır. Yaptığı dört bine yakın tablonun önemli bir kısmı bu şehre âittir. Câmiler, türbeler, tarihî evler, eski sokaklar, kimi önemli simâların portreleri, özellikle

³ A.Güner Sayar, *a.g.e.*, s.289

de bu şehrin ve civarının tabîî güzellikleri, su manzaraları, pınarlar, küçük çağlayanlar, değirmenler Yakupoğlu'nun belli başlı resim konularıdır.

Yakupoğlu taşıdığı tarih şuuruyla Kütahya dışına da uzanır. İstanbul özellikle de Boğaziçi enstantaneleri onun tablolarında yer alır. Nitekim İstanbul ve Kütahya'ya âit resim çalışmaları sonradan iki albüm halinde basılmıştır. Bu albümlerden ilki **Ahmet Yakupoğlu'nun Fırçasından Boğaziçi (Anadolu yakası)**, diğeri de Kütahya'yı konu alan **Rengârenk Kütahya Albümü**'dür. Bu iki eser Türk Petrol Vakfı'nca kültür dünyamıza kazandırılmış önemli çalışmalardır. Yakupoğlu'nun tuvaline bu iki şehrin dışında yine tarihî önemi hâiz Konya, Bursa, İznik gibi şehirlerden de manzaralar eklenir. Yakupoğlu, resimde klâsik tarzı benimsemiş *"sanatta yeni eğilimleri, yeni arayışları bir çeşit lüks sayarak modern resim akımlarının hiçbirine iltifat etmemiştir."*⁴ *"Tarihe ve tabiata değişik bir bakış açısıyla renkçi bir duyarlılıkla yaklaşmış (...). Geçmiş zamanı, tarihe malolmuş nice eserleri mistik bir anlayışla duyarak, görerek tuvallerine aktarmış, Yakupoğlu'nun yağlıboyaları sanki lirik bir şiir atmosferine bürünmüş"*tür.⁵ Yakupoğlu, tablolarındaki renk özellikleri kadar ışık ve gölge oyunlarında da son derece başarılıdır. Özellikle sokak resimlerinde bu durum gayet belirgindir. Tabiat resimleri ise başlı başına incelenmeye değer eserlerdir. Tabiat onun için âdetâ tarihten sonra ikinci önemli ilham kaynağıdır. Hattâ kendisinin şu ifadeleri dikkate alınırsa ilk ilham kaynağının tabiat olduğunu söylemek daha doğru sayılmalıdır: *"Yetişme yıllarımızda teşvik edici bir muhitten mahrumduk. Bir tek ilham kaynağı tabiatı ve devamlı surette onun içindedik."*⁶

Yakupoğlu, Maltepe Mahallesi'ndeki iki katlı, çıkmalı, kâgir, eski mimari tarzında yaptırdığı evinde bir yandan resim çalışmalarını sürdürürken bu çalışmalara musikiyi de ekler. Klâsik sazlar ve özellikle ney konusunda özel bir gayret sarfeder ve Kütahya'yı yetiştirdiği neyzenlerle Türkiye hattâ dünya çapında anılan bir belde haline getirir. Yakupoğlu'nun klâsik musîki konusundaki bu gayreti bugün de devam etmektedir. Kurduğu musîki topluluğu ile yaptığı çalışmalar Kütahya'ya gelen resmî ve sivil erkânın dikkatinin klâsik musikimiz üzerine çekilmesine sebep olmuştur. Kütahya, musîki alanında o kadar ünlü bir yer olmuştur ki, klâsik rebabın bugün yalnızca Kütahya'da yapılip icra edilebildiğini söylemek bunun için yeterli olacaktır.

Yakupoğlu'nun uğraştığı diğeri bir saha ise geleneksel Türk süsleme sanatları, özellikle de minyatürdür. Bu yolda da geleneksel çizgiyi sürdüren Yakupoğlu, ortaya

⁴ Beşir Ayvazoğlu, *Şehir Fotoğrafları*, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s.120

⁵ Şener Öztop, *Renkçi Mistik Bir Ressam Ahmet Yakupoğlu*", Kültür ve Sanat Dergisi, Eylül 1992, S.15, s.27

⁶ Ahmet Yakupoğlu, *a.g.e.*, s.39

önemli çalışmalar koymuş Nasreddin Hoca hikâyelerini minyatürleştirmiş “Sokağım ve Çinili Câmî” adını taşıyan minyatürü 1995 yılında İş Bankası’nın sanat dalında büyük ödülüne lâyık görülmüştür. Bugün de evinde hat, tezhip, ebru, minyatür dallarında yeni öğrenciler yetiştirmeye devam etmektedir.

Yakupoğlu, bir kültür ve sanat adamı olarak şehrinin bütün meseleleri ile ilgilidir. Yaptıklarından zerre kadar dünyevî beklentisi olmadığı için evini, bahçesini ve tablolarının bütün gelirini kurduğu kültür ve sanat vakfına bağışlamış, ikamet ettiği saha içinde bir cami yaptırmıştır. Orta Asya mimarîsi tarzında inşa edilen bu cami bugün Kütahya’nın yeni sembolü durumuna gelmiştir. Bu eseriyle imkânı olanların bir şehir için neler yapabileceklerinin önemli bir örneğini veren Yakupoğlu, yine muhtelif tarihler içinde eski eserlerin kayıtlarını tutarak bunların devlet tarafından tescil edilmesini sağlamış, bakıma muhtaç durumdaki pek çok cami, türbe, çeşme vs.’nin tamirine vesile olmuştur. Tarihî eserler konusunda çok hassas olan sanatkâr, bu gayretini şöyle açıklamaktadır: “Bizlere bırakılan bu mirasın hayırlı yollara yönlendirilmesi, istikbalde gelecek nesillere ihtar edecekleri mânevî sermayeler bırakılması, millî şahsiyetimizin muhafazası bakımından bizlere bir borçtur.”⁷ Yakupoğlu bu anlayışla bugün de valiliğin, belediyenin ve çeşitli özel kuruluşların gönüllü sanat danışmanı olarak hizmetlerini sürdürmektedir.

Kendini Kütahya’ya adayan Yakupoğlu’nun bu gayretleri tarih ve tabiat zenginliklerimizin giderek kaybolduğu günümüzde daha bir önemli görülmelidir. O, bugün bize bir yandan geçmişin güzelliklerini hatırlatırken, bir yandan da hangi değerlerle geleceğe uzanmamız gerektiğini işaret etmektedir. Kütahya bugün için “bir çini, su, tabiat ve tarih” beldesi olmasının ötesinde bağrından yetişen bu değerli sanatkârla bir kültür, sanat beldesi olma özelliğini pekiştirmiştir. Yakupoğlu’nun yaptıkları günümüzde yeterince bilinip takdir edilmese bile bir gün tarih önünde elbette değerlendirilecek gelecek nesiller Türk kültür ve sanatının bu değerli ismini ve onu bize kazandıran Süheyl Ünver hocayı minnetle anacaklardır.

⁷ Ahmet Yakupoğlu, a.g.e., s.16

BÜYÜK TÜRK ÂLİMİ EBU MANSUR MUHAMMED MÂTÜRİDÎ

Yrd.Doç.Dr. A.Vehbi ECER*

Mâturidî Kimdir?

Ebu Mansur Muhammed el-Mâturidî es-Semerkandî (Ö.333/944), Türklerin yetiştirdiği ve görüşlerine sahip çıktığı, İslâm dini tarihinde eşine az rastlanan büyük bir din bilginidir. Kısaca Mâturidî veya Semerkandî adıyla anılmasının sebebi, doğum yerine nisbet edilmesindendir. Muteber tabakat kitaplarının verdiği bilgilere göre Mâturidî, Mâveraünnehr bölgesinde Semerkand'ın Mâturid kasabasında doğmuştur.¹ Doğum tarihi kesinlikle bilinmemekle beraber H/238-M/862 yılı civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Mâturidî'nin H/333-M/944 yılında vefat ettiği konusunda yazarlar arasında bir ihtilâf yoktur. Mâturidî 100 yıla yakın hayatı sonunda Semerkand'ın Cakerdize mahallesinde âlimlerin gömülü olduğu bir mezarlığa defnedilmiştir.²

Mâturidî, kendi bölgesindeki, Hanefî ekolüne bağlı bilginlerden ders almıştır. Ebu'l-Mu'in en-Nefesi (505/114)'nin "**Tebşirat ül-Edille**"sinde verdiği bilgileri göre Ebu Hanife'nin (150/769) talebeleri **İmam Ebu Yusuf** (182/798) ve **İmam Muhammed eş-Şeybânî** (189/804)'den ders alan Süleyman el-Cüzcânî'nin talebeleri **Ebu Nasr el-İyazî** ve **Ebubekr Ahmet el-Cüzcânî** Mâturidî'nin hocalarıdır. Bu yolla Mâturidî, Ebu Hanife'nin düşünce sistemini öğrenmiş, onun akılcı, hürriyetçi ve

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi, Kayseri / TÜRKİYE

¹ Semerkand için bak: H.H. Chaeder, "Semerkand", **İslâm Ansiklopedisi** (İA), x, 468-471; Yakut Hamevî, **Mu'cem ül-Büldân**, Beyrut 1968, III, 247, vd.; Yakut Hamevî Mâturid kelimesini almaz. Mâturid kasabası Semerkand'ın bir mahallesi veya nahiyesidir: D.B. Macdonald, "Mâturidî", İA, VII, 404; Fethullah Huleyf'in **Kitab üt-Tevhid**'e yazdığı Önsöz; Ahmed b.Musa el-Hayâlî, **Haşiyet ül-Hayâlî**, tarihsiz, 14; V.V. Barthold, **Moğol İstilâsına Kadar Türkistan**, Çev: H.Dursun Yıldız, İstanbul 1981, 108-128.

² Cakerdize için bak: M.b. Tawit et-Tancı, "Ebu Mansur el-Mâturidî", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara 1955, Sayı: 1,2, 1-12, 2 numaralı referans; Barthold'un verdiği bilgiye göre; "Onikinci asırda Semerkand'ın mahallelerinden biri Cakerdize adını taşıyordu; burada ulema ve asillerin gömüldüğü bir mezarlık vardı." Bak: Barthold, 116.

müşamahakâr metotlarının etkisiyle kendi inanç sistemini çağdaşları Ebu'l-Hasan el-Eş'arı (324/935) ve Ebu Cafer et-Tahavî (333/944)'den farklı biçimde kurmuştur.

Mâturidî'nin birçok kitapları olduğu bibliyografya kitaplarında anılır. Ancak bunlardan bize kadar gelenlerin başlıcaları şunlardır:

Kitab üt-Tevhîd: Mâturidî'nin akaid ile en önemli esir olup Cambridge Üniversitesi'ndeki tek yazma nüshasına dayanılarak, İskenderiye Üniversitesi Felsefe profesörlerinden Dr. Fethullah Huleyf tarafından 1970 yılında Beyrut'da basılmıştır.³

Te'vilâtü Ehli's-Sünne: Mâturidî'nin -dünyada birçok yazma nüshaları bulunan- tefsirle ilgili bu eserinin birinci cildi **İbrahim ve Seyyid Avazeyn** kardeşler tarafından 1971 yılında Kahire'de bastırıldı. Gene başlangıcından itibaren bir bölümü Dr. **Muhammed Müstefiz er-Rahman**'ın tahkiki ile **Casim Muhammed el-Cuburî** tarafından 1983 yılında Bağdat'a neşredilmiştir. Eserin Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde 47 numarada kayıtlı 667 varak (yaprak)lı nesih bir yazma nüshası bulunmaktadır.⁴

Risaletün Fi'l-Akaid: Profesör Yusuf Ziya Yörükân tarafından "İslâm Akaidi-ne Dair Eski Metinler" (Ank. 1953) adı altında arapça metni ve tercümesi yayınlandı.

Mâturidî'nin İslâm Dünyasında Tanınması

Ebu Mansur Muhammed el-Mâturidî, Türk ilmî muhitinin yetiştirdiği, dünya müslümanlarının büyük bir çoğunluğunun önder olarak tanıdığı, İslâm Dini tarihinde eşine az rastlanan din bilginlerinden biridir. Onun teolojik birçok orijinallikleri mevcuttur. Ebu Mansur Muhammed el-Mâturidî otuzuncu yüzyılın Semerkand, Buhara ve yakın çevresinin ilmî muhitinin eseri olarak yetişmiş; kelâm ve felsefe gibi aklî ilimlerin bu bölgede yerleşmesinde rolü olmuştur. Böylesine önemli kabul ettiğimiz Mâturidî çağdaşlarını ve kendinden sonraki nesilleri hangi ölçüde etkilemiş ve hangi ölçüde tanımıştır?

³ 206 yaprak (varak) olan eseri Dr. F.Huleyf 58 sayfalık arapça, 43 sayfalık İngilizce önsözle 401 sayfalık metin halinde 1970 yılında Beyrut'da yayınladı.

⁴ Mâturidî'nin tefsiri ve özellikleri hakkında Türkiye'de araştırmalar yapılmıştır. Bak: Muhammed Eroğlu, **Ebu Mansur Muhammed el-Mâturidî ve tevilât ül-Kur'an**, 1971; M.Ragıp İmamoğlu, **İmam Ebu Mansur Mâturidî'nin Tevilât ül-Kur'andaki Tefsir Metodu**, Ankara 1973; Talip Özdeş, **İmam Mâturidî'nin Tevilâtında Tefsir ve Metadolojisi**. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1997; Basılmamış Doktora Tezi, Hüseyin Uysal, **İmam Mâturidî'nin Te'vil Anlayışı**, İzmir 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992 Doktora Tezi.

Mâturidî hakkında, Mâturidî'nin çağına yakın zamanda yaşamış ve önemli eserleri bulunan yazarlarda tatmin edici bilgi bulamamaktayız. Ebu'l-Mu-în en-Neseî (505/1114)'nin Tebsiret ül-Edille'sini^{4/1} bir yana bırakırsak, Mâturidî'nin adı, kişiliği, görüşleri ile ilgili bilgilerin mutlaka bulunmasını umduğumuz bazı eserlerde konunun, sükûtle geçiştirildiğini görüyoruz. Meselâ:

1. İbn ün-Nedîm'in (379/987) "**el-Fihrist**"inde;
2. Şehrîstânî (548/1153)'nin "**el-Milel ve'n-Nihal**"inde;
3. Abdülkâhir el-Bağdâdî (429/1037)'nin "**el-Fark Beyn el-Firak**"ında;
4. İbn Hazm el-Endelûsî (456/1063)'nin "**Kitâb ül-Fisâl**"inde;
5. İbn Hallikân (631/1282)'in "**Vefeyât**"ında;
6. İbn Haldun (808/1406)'un ünlü "**Mukaddime**"sinde;
7. Suyutî (910/1505)'nin "**Tabakat ül-Müfessirîn**"inde

Mâturidî ile ilgili herhangi bir bilgi bulamamaktayız.⁵ Bu kişilerin Mâturidî gibi bir kişiyi duymamış olmaları biraz imkânsız görünmektedir. Mâturidî'nin tanınma yönünden H/8-M/14. yüzyıla kadar mübhem bırakılmasının bizce sebepleri şöyle sıralanabilir:

a) **Milliyet Taassubu:** Mâturidî'nin çağında arapların, arap olmayan müslümanlara karşı tavır ve itimatları menfidir, kuşkuludur. Arap ırkçılığı ve kayırmacılığı fiilî ve hissî olarak zaman küllenmiş olmakla beraber en azından kıvılcım olmakta devam etmiştir. Arap asıllı olmayan müslümanlardan, cizye vergisinin alınmaya çalışıldığı, ikinci sınıf (mevalî) insan kabul edildiği bilinmektedir. Böyle bir anlayışın bulunduğu yerde Hasan el-Eş'ari'yi ehl-i sünnet akidesinin yegâne temsilcisi ve savunucusu olarak göstermeme, Mâturidî'nin etkisini gizleme meyli doğmuştur.⁶ Bu faktör, tek ve yegâne faktör olmakla beraber ihmal edilmemesi gereken bir faktördür.⁷

^{4/1} Bu eser Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Hüseyin Atay tarafından 2 cild halinde edition critique'i yapılmış ve bir cildi Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır.

⁵ Bu konu için bakınız: A.Vehbi Ecer, **Türk Din Bilgini Mâturidî**, Ankara 1978, 14; Tancî, aynı makale.

⁶ Prof. Muhammed bin Tawit et Tancî, şunları yazar: "Eski İslâm müellifleri, bibliyografya kitaplarında Mâturidî hakkında aradıklarını bulamamaktan şikâyet etmişlerdir. Muasır araştırmacılar da, bunun ehl-i sünnet kelâm ilmi üzerinde Mâturidî'nin kuvvetli tesirini saklamaya karşı duyulan bir temayül mahsulü olduğunu tasavvur etmiş ve saklama keyfiyetine de yalnız muasır meslektaşları Ebu'l-Hasan el-Eş'ari'yi sünni akideyi müdafaaya da ve ehl-i sünnete muhalif taşkın fırkalarla mücadelede koyulmuş İslâm büyüğü olarak gösterme arzusunun sebep olduğunu düşünmüşlerdir." Bak: Tancî, aynı makale; Müslüman olmayan tab'adan alınan vergi olan cizye Vali Haccac b. Yusuf zamanında arap olmayan müslümanlardan alındı, arap olanlardan alınmadı. Bak: M.Hamdî Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir**, İstanbul 1935, III,

b) Semerkand Bölgesinin Hilâfet Merkezine Uzaklığı: Hilâfet merkezi Bağdat'ta yaşayan bilginler Semerkant'da neler olup bittiği ile ilgili değildiler. İslâm dünyasınca hilâfet merkezi ve hilâfet merkezine yakın yerlerdeki bilginler dikkatle izlenmekte ve yakından tanımakta önemli bir faktör olmaktadır. W.Montgomery Watt, Mâturidî'nin tanınmayışının önemli bir sebebi olarak "hilâfet merkezinden uzakça bir eyalette yaşamış ve çalışmış olması"⁸ nı gösterir. Zira o zamanın kültür ve ilim merkezi hilâfet merkezinin (Bağdat'ın) içinde bulunduğu Irak idi. Bu kültür merkezinden uzaklık, Mâturidî'nin, çağında Eş'arî'den daha iyi tanınmamasının sebeplerinden biridir.⁹

c) Semerkand'ın Dinî Merkeze Uzaklığı: Mekke ve Medine Müslümanların hac ve umre vesilesiyle uğradıkları sadece kutsal topraklar değil, iktisadî ve ilmî pazarlamanın, ilmî tartışmaların yapıldığı yerdî. Her yıl bütün bölgelerden gelen bilginler, büyük bir kültür merkezi olan Mekke ve Medine'de Arabistan bölgesi fikir, hareketlerini, ilmî faaliyetlerini takip ediyor ve İslâm Dünyasının her yerine yayılıyordu. Her yıl binlerce insan toplanıyor ve dağılıyordu. İnsan vücudunda kanların bütün organlara yayılması ve toplanması nasıl kalb vasıtasıyla oluyorsa, Mekke ve Medine'de İslâm Dünyasında aynı kalb görevini ifâ ediyordu. Her gelen müslüman önce Arabistan bölgesinin ilim ve fikir hareketlerini takip ediyor, gittiği bölgelerde elde ettiği bilgileri, yaptığı temasları anlatıyordu. Bu sebeple hayatını Irak'ta geçiren Eş'arî, Mâturidî'den daha fazla tanınıyordu.¹⁰

d) Mâturidî'nin Anlaşılmasının Güçlüğü: Mâturidî, çağdaşı Tahavî ve Eş'arî'ye oranla daha akılcı ve ilimcidir. Nasların zarihlerine (düz anlamlarına) bağlılıkta Eş'arî, Mâturidî'den daha ileridedir, Selefiyeye daha yakındır. Mâturidî'nin izahlarının akılcı ve mücerred oluşu yönünden anlaşılması güç olmuş, nasların

2507-2509; M.Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1983, I, 297-302: Arap olmayan müslümanlara "mevalî" denilirdi. Bir tarihçinin ifadesiyle "...Mevalî, araplarca pek itibar görmüyordu. Bunlar orduda hizmetleri esnasında at üzerinde değil, yaya olarak savaşıyorlar ve kahramanlıkları ile göze çarpınca şüpheli gözle bakılıyordu. Bunlara her ne kadar ücret ve ganimetten hisse veriliyor idiyse de, muntazam aylık almıyorlardı. Divanda, yani askerî maaş cetvelinde kayıtlı değildiler." Bak: Julius Wellhausen, **Arap Devleti ve Sükutu**, Çev: Fikret İşıltan, Ankara 1963, 236.

⁷ Doç.Dr. Saim Yeprem, bu hususu, "pek isabetli görünmeyen bir ihtimal" olarak nitelendirir. Bakınız: Yeprem, **İrade Hürriyeti ve İmam Mâturidî**, İstanbul 1980, 252-253.

⁸ W.Montgomery Watt, **İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri**, Çev: E.Ruhi Fırlı, Ankara 1981, 390.

⁹ Kemal Işık, **Mâturidî'nin Kelâm Sisteminde İman Allah ve Peygamberlik Anlayışı**, Ankara 1980, 10.

¹⁰ Kâbe ve önemi için bakınız: A.Vehbi Ecer, **Osmanlı Döneminde Mekke'nin Yönetimi**, Onuncu Türk Tarih Kongresi tebliği, ilgili referanslar.

anlaşılmasında aklın ihmal edilmesi halk arasında daha çok dindarlık sayılmış olması yönünden Eş'arî daha fazla taraftar toplamıştır.¹¹ **Sadrü'l-İslâm Muhammed Pezdevî** (493/1099) Mâturidî'nin bu özelliğine işaretle şöyle yazar:

“...Şeyh Ebu Mansur'un yazdığı **Kitab üt-Tevhid**'de biraz kapalılık ve uzatma, terkibinde ise bir nevi zorluk vardır. Eğer bunlar olmasaydı bize kâfi gelecekti.”¹²

Maksatlı veya maksatsız, Mâturidî'nin ihmaline sebep olan bu olumsuz şartlara rağmen onu takip edenler, onun ilmini yayanlar çıkmıştır. Bu yayılma ve tanınma özellikle bilginler yoluyla olmuştur. Bu konuda ilk akla gelmesi gereken isim “**Ebu'l-Mu'in Meymun b.Muhammed b. Mekhûl en-Nefesî**” (508/1115) dir. **Ebu'l-Muin en-Nefesî**'nin¹³ “**Tebisiret ül-Edille**” adlı eseri¹⁴ Mâturidî ekolünün “**Kitab üt-Tevhid**” den sonra en önemli kaynaklarından biridir. Dr. Fethullah Huleyf, **Ebu'l-Muin en Nefesî**'nin önemini şöyle belirtir:

“Eş'arîler arasında Ebu Bekr el-Bakillânî ve Gazzalînin yeri neyse, Mâturidîler arasında da O'nun yeri aynıdır. **Tebisiret ül-Edille** adlı yazma eseri Mâturidî'nin **Kita üt-Tevhid**'inden sonra bütün Mâturidîler için ikinci kaynaktır. **Ömer en-Nefesî**'nin **el-Akaid ün-Nefesiye**'si **Tebisiret ül-Edille**'nin bir fihristi

¹¹ Akıl-nakil münasebeti yönünden Mâturidî ve Eş'arî'nin görüşlerinin farkları için bakınız: Ecer, 25-45; Bekir Topaloğlu, **Kelâm İlmi-Giriş**, İstanbul 1981, 143-147.

¹² İmam Ebu Yusr Muhammed Pezdevî, **Ehl-i sünnet Akaidi**, Çev: Şerafeddin Gölcük, İstanbul 1980, 3; Bir bilginimiz bu konuyu şöyle işaret eder:

“Mâturidî'nin problemlere, Bağdad dini ortamında yetişen Çağdaşı Ebu'l-Hasan Eş'arî” den daha felsefî bir açıdan yaklaşması, içinde bulunulan... değişik kültürel ortamların etkisinde olsa gerektir... Mâturidî'nin **Kitab üt-Tevhid-i**, genellikle, alışılmamış ve dağınık üslûbu dolayısıyla, muğlak ve takibi zor olarak kabul edilmiştir... Mâturidî'nin ifade tarzının kapalı ve zor anlaşılır olması... o devre ait ilmî bir üslûbun teşekkül etmemiş olması hususu ile yakından ilgilidir...”

Bakınız: M.Sait Yazıcıoğlu, “Mâturidî Kelâm Ekolünün İki Büyük Siması: Ebu Mansur Mâturidî ve Ebu'l-Mu'in Nefesî”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara 1985, Sayı: 27, 281-298; Ayrıca bakınız: Mustafa Sait Yazıcıoğlu, **Mâturidî ve Neseffî'ye Göre İnsan Hürriyeti Tavrı**, İstanbul.

¹³ Ebu'l-Muin en-Neseffî'nin hayatı ve eserleri için bakınız: Yazıcıoğlu, aynı makale ve aynı tez; Bağdad'lı İsmail Paşa, **Hediyet ül-Arifin**, İstanbul 1955, II, 487, Laknevî, **el-Fevaid ül-Behiyye**, Mısır 1324, 216; Hayreddin ez-Zirikli, **el-A'lâm**, Beyrut 1969, VIII, 301; İbn Kutluboğa, **Tâc üt-Teracim**, Bağdad 1962, 58; Ömer Rıza Kehhâle, **Mu'cem ül-Müellifin**, Şam 1961, VIII, 66; Yusuf Elyas Serkis, **Mu'cem ül-Matbuat**, Mısır 1928, II, 570, II, 1845; C.Brockelmann, **GAL**, I, 357; Fuad Sezgin, **GAS**, I, 601; Ecer, 76.

¹⁴ **Tebisiret ül-Edille**'nin yazma nüshaları için bak: Yazıcıoğlu, aynı makale; Ecer, 74; Hüseyin Atay.

durumundadır. İmam Nureddin es-Sabunî (580/1184) Fahrüddin er-Râzî (606/1209) ile tartışmaları sırasında şöyle der:

–Ey insanlar! Ebu'l-Muin en-Neseffî'nin yazdığı Tebsiret ül-Edille adlı eserini okudum. Tahkik ve tetkik hususunda onun üzerine bir kitap olmadığına inanıyorum.¹⁵

Sadr ül-İslâm Muhammed el-Pezdevî (493/1099)'nin Usul üd-Din adlı eseri Mâturidîyenin eski kaynaklarından biridir.

Mâturidî'nin sistemini savunan yayınlardan bir diğeri de Nureddin es-Sabunî (580/1184) dir.¹⁶ Sabunî'nin “el-Bidaye fî Usul id-Diyâne” adlı eseri, Mâturidî'nin görüşlerini anlaşılır şekilde ele alır.

Kısaca Ömer en-Neseffî diye andığımız Ebu Hafs Necmüddin Ömer b.Muhammed en-Neseffî (537/1142) Mâturidî'nin en önemli takipçisi, Mâturidîliğin en etkin yayıcısıdır.¹⁷ Onun hacim bakımından küçük olan Akaid adlı eseri büyük bir rağbet görmüştür. Bu eser Ebu'l-Muin en-Neseffî'nin Tebsiret ül-Edille'nin özeti durumundadır ve asırlarca müslümanların el kitabı haline gelerek büyük ilgiye mazhar olmuştur. Bu esere birçok şerhler yazılmış, nazma çevrilmiştir. Bu şerhlere din bilgileri tarafından hâşiyeler yapılmıştır.

Akaid'in Fergana'lı Ali b.Osman el-Ûşî (575/1179) tarafından H/569-M/1173 yılında “Emâli” adıyla manzum hale getirildiğini biliyoruz. Bu manzum Akaid'in yani Emâli'nin İzzeddin Muhammed b.Ebi Bekr b.Cema'a (819/1416), Şemsüddin Muhammed en-Niksârî (901/1495), Aliyy'ül-Kari (1045/1605) tarafından yapılan meşhur şerhleri ile birlikte diğer şerhlerinin sayısı otuzun üzerindedir¹⁸ Ömer en-Neseffî'nin Akaid'inin en önemli şerhlerinden biri Eş'arî mezhebi bilginlerinden Sa'düddin Mesud b.Ömer et-Teftazanî (791/1389)'nin olanıdır. “Şerh ül-Akaid in-Neseffîye” adını taşıyan bu eser ondört asır İslâm dünyasının ders kitabı olma¹⁹ şerefine mazhar olmuştur.

¹⁵ Fethullah Huleyf, *Kitab üt-Tevhid* mukaddimesi 5-6 sayfalar; M.Şerefeddin, “Türk Kelâmcıları”, *Darü'l-Fünun İlähiyat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1932, Sayı: 23, 1-19.

¹⁶ Sabunî'nin hayatı ile ilgili kaynaklar için bakınız: Nureddin es-Sabunî, *Mâturidîyye Akaidi*, Çev: Bekir Topaloğlu, İstanbul 1979, Topaloğlu'nun Giriş'i, sayfa 19-24.

¹⁷ Ömer en-Neseffî ile ilgili eserler için bak: Ecer, 76.

¹⁸ Keşf üz-Zünun, II, 1350; Kemal Edib Kürkçüoğlu, “Lâmiyye-i Kelâmiyye”, *Ankara Üniversitesi İlähiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1954, Sayı: 1-2, 1-21.

¹⁹ W.Montgomery Watt, *İslâmî Tedkikler İslâm Felsefesi ve Kelâmı*. Çev: Süleyman Ateş, Ankara, 1:68, 137; C.A.Storey, “Teftazanî”, *İA*, XII-I, 118-121.

Nesefî ailesinden Ebu'l-Berekât Hafızüddîn en-Nesefî (710/1310)'nin "el-Umde" adlı eseri ve bu eserin aynı yazar tarafından "el-İtimad fîl-İtikad" adıyla yapılan şerhi Mâturidîyenin önemli kaynaklarından. Bu arada İbn Humam diye şöhret bulan bilginlerin Kemalüddin Muhammed b.Abdülvâhid (861/1457)'in "el-Müsayere" kısa adıyla anılan bir akaid kitabı yazdığı bilinmektedir.

İbn Hummam'ın talebelerinden İbn Ebi's-Şerif el-Kudsi (903/1497)'nin de M/1457 yılında yazdığı bir haşiyesini de bu arada anmalıyız.

Osmanlı Devri bilginlerinden Kadı Celâleddin-zâde Hızır Bey (863/1458)'in "el-Kasidet ün-Nuniye" adlı 100 beyitlik eseri, üzerinde birçok şerhler yapılan eserlerden biridir. Bu arada Çorlu'lu Ramazan Efendi (979/1571)'nin "Ramazan Efendi Şerhi".²⁰ Ahmed b.Musa el-Hayalî (862/1457)'nin Hayali Haşiyesi, Fatih Devri bilginlerinden Ahmed b.Abdullah el-Kırımî (897/1474)'nin. Muhammed İbrahim en-Niksârî (901/1495)'nin Nesefî Akaid'ine şerhleri önemli eserlerdir.

Nesefî'nin Akaid Şerhlerine haşiye yazan isimler arasında Müslihiddin Mustafa el-Kastalânî (901/1495), Hakim Şah Muhammed b.Mübarek el-Kavzinî (920/1515), Ramazan b.Abdülmuhsin Bihiştî (979/1571), İsamüddin İbrahim b.Muhammed Semerkendi (İsferâyinî), (951/1544), Abdülhakim b.Şemseddin Muhammed Siyalkûtî (1067/1667), Saçaklızade diye anılan Muhammed Mar'âşî (1150/1737), Karabaş ünvanıyla anılan Ali b.Muhammed el-Kastamonî (1097/1686)... gibi isimler yer almaktadır.²¹

Mâturidî'nin akılcı inanç sistemi değişik asırlardaki bilginlerin eser ve gayretleriyle –özellikle Hanefî mezhebinin hakim olduğu bölgelerde– yayılmış ve taraftar toplamıştır. İslâm dünyasının yaridan fazlasının gönlüne taht kurmuş olan Mâturidî'nin din anlayışı konusunda (Türk dünyasında) ilmî bir faaliyetin başlaması sevindirici bir olaydır.

Mâturidilik halen Türkiye, Kuzeydoğu Avrupa, Orta Asya, Hindistan, Endonezya, Habeşistan... gibi ülkelerde yayılmış ve benimsenmiştir.²²

²⁰ Keşf üz-Zünun, II, 1145.

²¹ Keşf üz-Zünun, II, 1146; Keşf üz-Zünun zeyli, II, 104.

²² Bak: Osman Keskiöglü, İslâm Dünyası Dün ve Bugün, Ankara 1964; Topaloğlu, vd.

AYNADA HÜZÜN

FIRAT KIZILTUĞ

Kırılıp, bin parça edilmiş ayna,
Her biri içinde ayrı bir dünya,
Kimi gerçek, kimi sisli bir rüya,,
Zerreler parıldar hüzün içinde.

Dediler, gayretin boşuna dostum,
Doğruyu söyleriz nedendir küstün ?
Sen bu muammayı duvara astın...
Yüreğin bu yüzden közün içinde

Mısrâ esir olmuş, güle erişmiş,
Soylu resimlerde renkler buruşmuş,
Nağmeler, gönülle, tele karışmış,
Perdeler âh eder sazın içinde...

Kırılmış aynayı topladım yerden,
Her parça seslendi daha derinden,
Yan yana ekledim kurdum yeniden,
Gölgeler kaynaştı özün içinde...

Aralık 1999
Altıntepe

AHMET MİDHAT EFENDİ'YLE YAŞAYAN GÜZELLİKLER

Şahmurat ARIK*

Hâce-i evvel... Türk romancılığının kapısı... Çok bilen, çok anlatan; tecrübelerinden malûmatlarına, heveslerinden hâtıralarına kadar herşeyini okuyucularıyla paylaşan bir muharrir. Öğretmek adına gece gündüz yıllarca yazmış, Türk okuyucuları eğlenerek öğrenmeyi onunla tanımış. Ve bunlardan dolayı o devrin şartları gözardı edilerek sayısız tenkidlere uğramış bir romancı. Ahmed Midhat Efendi hakkında çok söz söylenmiş, çok yazılar yazılmıştır. Benzerlerini tekrar etme niyetinde değiliz. Sadece, tarihin karanlıklarına gömülüp giden ve onun romanlarında yaşayan bazı hususları nazarlara vermek istiyoruz. En büyük gayesi okuyucularını bilgilendirmek olan Ahmed Midhat Efendi, bu maksadı taşımadığı zamanlarda bile okuyucularını aydınlatmış; unutulmuş âdetlerimizi, duyunca şaşırdığımız hassasiyetleri, anlam veremediğimiz incelikleri, zevkli kalemiyle romanlarına yansıtmış ve bilmiştir. Pekçoğu unutulmuş bu güzelliklerin birkaçını, küçük başlıklar altında okuyucularımıza sunmak istiyoruz.

İstanbul'da Gayrimüslimlerin İkamet Edemediği Semtler

Şehirleri şehir yapan yahut sevgili veya vazgeçilmez yapan şüphesiz ruhlarıdır. Alelâde mahallelerde, çıkmaz sokaklarda bile bir şuur vardır, ruhu canlı olan şehirlerde! İnsan ve şehir hikâyesi bizde asırlar evvelinden başlar. Yerleşik hayata geçtiğimiz günlerden... Bizde âdettir bir şehir sevilir, rüyalarda görülür ve canlar pahasına alınıp baş tâci edilir. İstanbul ve Bursa gibi. Bugün dillerde destandır ki, İslâm Peygamberi İstanbul'un fâtihine iltifat ederken Fâtih'i ve onun şanlı ordusunu görmüştü. Elbette o güzel şehri, güzel insanlar fethedecekti. Bu müjdeli iltifatın ardından, durmaksızın devam eden ve asırlarca süren seferlerin, kutlu erleri belki de fethin zamanının gelmediğinin bilincinde idiler. Ama gelin süslemek kabilinden, şehit olup şehrin manevî mimarları olacaklarını da biliyorlardı. Şehri fâtihine lâıyk kılmak için asırlar evvelinden

* Zonguldak Karaelmas Ünv., Bartın Orman Fak., Türk Dili Okutmanı

gelip mübarek kanlar ve canlar bırakmak gerekti; tâ ki fethetmeye kadar neşvünemâ bulup sünbüllensin ve gelin alındığı gün, maddî ve manevî havasıyla Fâtih'ine lâîk olsun.

Fâtihlerin yanında görünmeyen gizli mimarlar, şehirleri şehir yapan mânevî sultanlar. Şehre taptaze ruh veren, canlandıran, yücelten efsâne insanlar. Ve ebede göçtükten sonra da şehirleri omuzlarında tutup sonsuzluğa taşıyan insanlar. Bunlar unutulmadı. Şehirlere ruh olan bu insanlar sâyesinde “Bursa ve İstanbul, Mekke ve Medine gibi mübarek şehirler” oldu.¹ Aslında bu ruh tüm Anadolu'ya yayılmıştı. Ama hususan Bursa ve İstanbul'a. Belki biri, ilk gözağrısı; ikincisi de asırlardır peşinden koşulan güzel olduğu için. Ama nihayetinde bu iki şehir tüm coğrafya için bir kalp vazifesi görüyordu. Hele hele Süleymaniye, Şehzadebaşı, Ayasofya, Sultanahmet ve Fâtih gibi semtlerde bu hava insanları cezbeder, mânevî bir sükûnet verirmiş. Herkes burada oturmak o sükûnetli havayı teneffüs etmek istermiş. Ancak mümkün mü? Asûde bir iklimde ömür sürmek isteyen; biraz da varlıklı olan Müslimler için tüm kapılar açık. Ancak Müslüman olmayanlar böyle mutena semtlerde ikamet edemezlermiş. Hâce-i evvel, bir zamanlar, buralarda oturmak isteyen gayrimüslimlerin ihtida etmelerinin şart olduğunu söyler. Ahmed Midhat Efendi'nin, III.Selim devrini anlattığı **Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul'da Neler Olmuş** isimli romanında, Seydi ile alâkası olan Cangöz isimli Ermeni kadının ihtida etmesi bunun içindir. Yazarımız bunu şöyle açıklar: “*Karı niçin Müslüman oldu bilir misiniz? Bilmek değil belki mânâ bile veremezsiniz. Mutlaka Süleymaniye'ye gelmek için. Evet! O zaman Süleymaniye'ye, Şehzadebaşı'na, Ayasofya'ya, Sultanahmet'e filâna gelmek için mutlaka Müslüman olmak lâzım idi.*”² der. Evet belki de bu hususiyetti şehre söz konusu havayı veren! Pek çok zorlamalarla, Osmanlı coğrafyasındaki tüm insanların eşit olmasına kadar şehrin ruhundaki bu asalet ve buna olan muhabbet devam etmiştir. Peki herkes eşit olduktan sonra bu muhabbet bitmiş midir? Hayır! Her ne kadar husûsîlik kalktıysa da muhabbet devam etti ve ediyor. Ancak bir farkla ki, bu muhabbete biraz da acı karışmıştı. Değişmeler, modérnleşmeler (!), yozlaşmalar... Şehri öldüren, onun ruhunu kahreden bir değişmeydi bunlar şüphesiz.

Bugün, âbide diyebileceğimiz eserler bir tarafa, sokak aralarındaki bereketli bir çeşme, yol ortasındaki eski bir mezar taşı, arada bir rastladığımız çıkmaz sokaklar, bunalan ruhlara mesut bir rüzgâr gibi çarpıveriyor ve bunlar hâlâ o unutulmuş aşkın, o ruhun şarkısını söylüyor.

¹ A.Hamdi Tanpınar, **Beş Şehir**, Dergâh Yayınları. (10.Baskı), İstanbul, 1995, s.49

² **Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul'da Neler Olmuş**, Şark Matbaası, İstanbul, 1291, s.68

Çubuk Kesesinden Sigara Paketine

En âdi itiyâtlarında bile ince bir estetiğin derin bir zevkin hâkim olduğu insanlar tarihe karışıp giderken o zevklerini, inceliklerini, derinliklerini de götürmüşler. Bugün biz artık onların tütün içme âdetini bile romanlarda, o devir hâtıra eserlerinde okuyoruz. Hayâl gücümüzü uzun müddet yorduktan sonra tasavvurunu ancak becerebiliyoruz. Bir de müzelerde uzaktan seyredemediğimiz görüntülerinde!

Evet o zarafet ve estetik âşık insanların elinde tütün, tütün olmaktan çıkıyor nice bir türlü kaidelere giriyordu. Ve bu kaidelerle kültürümüz içinde, görmezden gelinmez, unutulmaz ve vazgeçilmez bir yer alıyordu. Kerih görülmesine, bazen de yasaklanmasına rağmen insanı şaşırtan incelikleriyle kültür hayatımıza giren tütün kullanımını, o zamanki doğru ifadesiyle, çubuğu ve çubukçuluğu isterseniz Ahmed Midhat Efendi'den dinleyelim.

Ahmed Midhat Efendi, **Demir Bey yahut İnkışaf-ı Esrâr** adlı romanında Demir Bey'in konağını tasvir ederken içindeki hizmetçi ve uşakları da sırasıyla tanıtır. Bunlardan Mehmed Ağa, vekilharç ve harem kâhyalığı sıfatıyla takdim edilir. Mehmed Ağa aynı zamanda Demir Bey'in kahvecilik ve tütüncülük itiyatlarına da uşaklık eder. Selim ise, Bahçıvanlık ve beyin atına bakma vazifesiyle görevlidir ve bey bir yere gittiği zaman onun çubuk kesesini ve hayvan örtüsünü taşır. Ahmed Midhat Efendi, yukarıdaki bilgileri verdikten sonra çubuk kesesinin ne olduğunu da şöyle anlatır:

*"Korkarız 'çubuk kesesi' ne olduğunu anlayamadınız? Ortada çubuk kalmadı ki kesesini anlayasınız! Bir vakit yasemenden, kirazdan, gürgenden boyalı boyasız uzunlu kısalı çubuklar yapılarak tütünler onlar ile içilirdi. Bir yere gidildiği zaman dahî bu çubuklar kendi boylarınca siyah çuhadan yapılmış keselere konulup uşağın eline verilir idi. Daha kibar olanların yani mahsus tütüncü veya çubukçu ağaları bulunanların bir de sırmalı çantaları bulunarak ağalar onları omuzlarlar idi. Şimdi ise el kadar sigara kutusunu pantolonunun cebine sokuvermek derecesinde suhûletten bulunmuştur."*³

O zamana âit eserlerde sıkça rastladığımız çubuk veya bununla alâkalı ifadeler bugün unutulmuştur. Ahmed Midhat Efendi, **Çengi** adlı romanında da çubuğun parçalarının bile insanların geçim kaynağı olduğunu vurgular. Sünbül adlı çenginin âşığı olan Koç Ali, imâme ustasıdır. İmâme, çubuğun ağza değen kısmına denir. Sadece imâmede bile çok zarif ve gösterişli bir sanat hakimdir. Koç Ali, az sayılamayacak kazancını hiçe sayıp Sünbül'ün yoluna harcarken bu işteki maharetine güvenerek şöyle der: *"Benim sermaye bunlardır. Bu bilekler bende oldukça bu parayı kazanırım. Biriktirmeyi hatırıma bile getirmem. Zira para biriktirmeye çalışmak sanatımdaki*

³ **Demir Bey yahut İnkışaf-ı Esrâr**, İstanbul 1302, s.5

maharetime kail olmamak demektir. Ben bir imâmeciyim, amma sanatına mağrur bir imâmeciyim..”⁴

Görüldüğü gibi Ahmed Midhat Efendi, konaklarda bu iş için tutulan özel uşaklardan bahsediyor. Söz konusu iş için tutulan uşağa, Hüseyin Rahmi'nin **Metres** adlı romanında da rastlarız. Romanda, Firuze Hanım'ın yetmişbeş yaşındaki kocası Şadi Efendi'yi, konaktaki genç çubukçuyla aldattığı yazılıdır.⁵

İstanbul'da bir semte, Çubuklu'ya, isim verecek kadar toplum hayatında önemli yer tutan alet ve sanatı: Çubuk ve çubukçuluk... Sahi neydi çubuk? Herşeyden önce bugün sigaranın takılarak içildiği ağızlık değildir. Çubuk, tütün içmekte kullanılan bir ucunda imâm veya başpâre denilen kehribâ ağızlık, diğer ucunda da içine ateş konulan lüleden ibaret, 35-40 cm'den 2-2,5 metreye kadar çeşitli boyutlarda; yasemin, gül, kiraz gibi ağaçlardan yapılan ortası delik aletlerdir.⁶ Lülisi topraktan yapılı ve bu kısmın altına bir de tabla konur. Bazı çubuklar tek parça, bazılarıysa eklidir. Çubuğun boyası ve ek yerlerindeki taş ve mücevherler, sahibinin servetini gösterir cinstendir. Çubuk sanatının kendine has terimleriyle çubuklar; budaklı, damaklı, markalı, burmalı, kakmalı, çiçekli, parçalı, içi pamuklu gibi adlarla birbirinden tefrik edilir.⁷ Çubuk ve çubukçuluğun tüm güzelliklerine rağmen, Ahmed Midhat Efendi'nin, çubukçulardan şikâyet ettiği de olur. **Hüseyin Fellah** isimli eserinin hemen başında, Galata'daki çubukçular çarşısı ile hemen onun yanındaki lüleciler çarşısından bahsederken çubukçuların tembelliğinden ve kendilerini yenileyemediğinden şikâyet eder.⁸

Çubukların muhafaza edildiği yere çubukluk denmiştir. Hüseyin Rahmi'nin **Cadı** adlı romanında böyle bir çubukluk yer almaktadır. Eserin birinci derecede kahramanlarından Şükriye, medyumunu işitebilmek için çubukluğa saklanır.⁹

Çubuğun yapımında bu kadar incelik olunca elbette içmenin de bir çok kaidesi olacaktır. Çubuğun hazırlanması, ikram edilmesi de ayrı ayrı kaidelere ve vazifedarlara âittir. Çubuk ikramı yapan uşak, konakta, köşkte ya da sarayda olmasına ve vazifesine

⁴ **Çengi**, Kırkanbar Matbaası, İstanbul, 1294, s.107

⁵ **Metres**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1945, s.29

⁶ Mehmed Zeki PAKALIN, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, İstanbul 1993, C.I, s.383

⁷ Ahmed Rasim, **Ramazan Sohbetleri**, Kervan Yayınları, (tarihsiz), s.18

⁸ **Hüseyin Fellah**, Kırkanbar Matbaası, İstanbul, 1292, s.5

⁹ **Cadı**, Hayriye Matbaası, İstanbul, 1330, s.240

göre adlar alır. Çubukçu, çubukçu başı, çubukçu ağası, haremelerde çubuk kalfaları bu iş için vardır. Bu hususî vazife için çubukçuda ciddî bir tecrübe de bulunmalıdır.¹⁰

Geçmişin her noktasında hikmet arayanlardan değiliz. Ancak, zevk ve sefa peşinde koşmayı tasvib etmemekle birlikte, bu itiyatların şatafatını da gereksiz bulmuyoruz. Zira, hayallerin hattâ hayatların bile her anına su gibi girmiş olan bu âhenk, nizam ve özen anlayışı herşeyi olduğundan kat kat zevkli hale getirmiştir. Bu hassasiyet insanları yormamış, bilâkis dinlendirmiştir. Hayatın her safhasında ince sanat zevkinin ferdlerin ruhuna işlediği dönemler böyle imiş. Şimdi, belki de İmparatorluğun kudretini temsil eden, ne çubuk kesesi ne de bunları taşıyan çubukçular var. İmparatorluk da “Efendi Millet” de tarihe karıştı. Artık herkes kendi kendisinin efendisi. Mekanikleşmenin iliklere kadar işlediği bu zamanlarda, yalnız zarurî işlerini yetiştirebildiği bahanesiyle kendi derdine düşen fertlerin, elbette böyle hususiyetleri düşünmek için ne ruh kudreti, ne isteme gücü, ne de zevketme hissi olacaktır. Bu servetten bize kalan ceplerimizden zoraki çıkartığımız herhangi bir sigarayı, rastgele bir çakmakla yakıp efkâr dağıtmaktır herhalde...

Yüz Yazısı yahut Telli Duvaklı Gelinlerin Teline Ne Oldu?

Unutulan ama Ahmed Midhat Efendi'nin romanlarından bugünü seyreden âdetlerden biri de “yüz yazısı”dır. Gelinlik giydirilen genç kızlar, bu işin ehli sayılan kadınlar tarafından süslenir. Önce gelinin yüzündeki tüyler ağdayla alınır. Ahmed Midhat Efendi, ağda ve kullanımından, **Jöntürk** adlı romanının yüz yazısını tafsilâtle anlattığı sayfalarda hayretle bahseder. Gelinin yüzü ağdayla temizlendikten sonra düzgünlenen yüze zambak sürülür. Bunun üzerine de duvağın üzerinden eteklere kadar uzanan altın veya gümüş tellerden bir kısmının ucu yapıştırılır. Yine alınına ve yanaklarına inciler, parlak pullar, elmas ve zümrüt gibi değerli taşlar yapıştırılır.¹¹ Hüseyin Cahit, **Nadide** adlı eserinde, gelinlerin böyle altın ve gümüş tellerle süslenmesini anlattıktan sonra bu işi yapanlara Balkanlarda telci dendiğini nakleder.¹² Telciler aynı zamanda düğünün dâvetçileridir de. Bu süslemeler yörelere göre renk ve desen değiştirir. Bazı yerlerde gök kuşağını takliden her renkten pullar tercih edilirken bazı yörelerde de altın paralar yahut Mühr-i Süleymanlar tercih edilir. Fakat hemen her yerde göze çarpan husus, gelinin yüzüne, değerli taşlardan hilâl ve yıldız şekillerinin yapılmasıdır. Yapılan her desenin ayrı mânâları vardır. Değerli taşlardan yapılan parlak yıldızlarla gelinin alnının ak, bahtının açık olması dilenir. Nazara karşı bir tılsım

¹⁰ Sâmîha Ayverdi, **İbrahim Efendi Konağı**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, (3.baskı), İstanbul, 1982, s.20-22

¹¹ **Jöntürk**, Tercüman-ı Hakikat Matbaası, İstanbul, 1326, s.14

¹² **Nadide**, Âlem Matbaası, İstanbul, 1308, s.188

niyetiyle de yapıştırılırlar. Yine Mühr-i Süleymandaki kudretin tecellisi de gelin için istenir.¹³ Ayrıca yüze işlenen hilâl ve yıldızla da Türk kızlarının bayrak ve vatan sevgisi simgelenir. En hususî, en heyecanlı günlerinde de çok sevdikleri ve kutsal bildikleri bayraklarını elmas gibi değerli taşlarla yüzlerine çizdirmeleri belki bunu bir uğur saymaları dikkate değer bir inceliklerdir.

Yüz yazması âdeti, Osmanlı devletinin son dönemlerinde rağbetten düşmekle beraber tamamen kaybolmuş da değildir. Romanlarımızda bu âdetten sıkça bahsedildiği görülür. Hüseyin Rahmi'nin **Bir Muâdele-i Sevda, Tesadüf ve Nimetşinas** isimli eserlerinde de sözkonusu âdete rastlarız. **Tesadüf**'te bu âdetin ortadan kalkmaya başladığı ve Batılı tarzda gelin süslemelerinin yaygınlaştığı belirtilir.¹⁴ Fatma Aliye Hanım da **Muhâdarât** adlı romanında Şefik'le Rûveyde'nin düğününü anlatırken Rûveyde'yi, yüzündeki elmaslarla, pullarla tasvir eder.¹⁵ Mehmet Celâl ise, **Dâmen Âlûde**'de Enver ile Şefika'nın düğününü anlatırken yüz yazısından şöyle bahseder: “O, üstüne beyaz sırmalar işlenmiş uzun entarinin arz ettiği iri siyah gözlü bir kadının yanaklarına, alnına yapıştırılmış pırlantalarla, bilmem nasıl bir edâ-yı mahsus ile merdivenleri çıktığını tahattur eder.”¹⁶

Misâlleri bu şekilde çoğaltabiliriz; ancak yok olmak üzere olan bu âdeti, tafsilâtıyla yine Ahmed Midhat Efendi'nin eserinde görüyoruz. **Jöntürk**'te, gelin hazırlayıp çıkarmayı “sanayi-i nefise”den gösteren yazar, gelin süslemeye herkesin hevesli olacağını; fakat kalp kırmadan bu insanların nasıl saf dışı bırakılacağını uzun uzun anlattıktan sonra, bu iş için en lâıyk kadınların nasıl işe giriştiklerini anlatır. Ağdayla yüzün temizlenmesinden sonra sıra süslemeye gelmiştir: “İşte yüz bu suretle yolunduktan sonra üzerine bir kat beyaz düzgün ve onun üzerine de bir kat koyu zamk sürülür. Ha i ya şu kâğıt yapıştırmak için ıritip mayi haline konulmuş olan zamklar yok mu? İşte öyle bir mayii gelinin yüzüne sürerler. Badehü gayet ince kırılmış gümüş veyahuk altın gelin telleri ve beyaz ve sarı ince pullar ile bu yüzü nakşetmeye başlarlar. Meselâ alnın üzerine çifte ayyıldız ve yanakları üzerine mühr-i Süleyman ve çeneye bir devair-i mütehaddil-merkez gibi eşkâl-i acibe ve garibeyi resmederler ki şu halde gelinin yüzü bir nikab-ı acib ile tastamam örtülmüş olur.”¹⁷

¹³ Sadi Yaver Ataman, **Türk İstanbul**, (Haz.Süleyman Şenel), İstanbul Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1997, s.326

¹⁴ **Tesadüf**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1945 (1900), s.52

¹⁵ **Muhâdarât**, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul, 1309, s.461

¹⁶ **Dâmen Âlûde**, Tahir Bey Matbaası, İstanbul, 1316, s.6-7

¹⁷ **Jöntürk**, s.14

Ahmed Midhat, yukarıdaki satırların devamında, o dönemlerde hemen her kadının bu tuvalete düşkün olduğunu; ancak yüz yazdırmanın sadece gelinin hakkı olduğunu belirtir. Bunun yanında, gelinin çok yakın akrabaları da sadece alınlarını yazdırma ayrıcalığına sahiptir.

Evet bugün ne yüz yazısı, ne de telli duvaklı gelinlerin teli biliniyor. Sırası geldiğinde yâhut söz açıldığında telli duvaklı gelinlerden, telli pullu gelinlerden söz ediliyor. Fakat maalesef bugün ne tel, ne de pul kalmış; bazıları ise duvağı bile çok görür olmuştur. Hüseyin Rahmi, gelinlerin süslenmesindeki bu değişimden rahatsız olan bir yaşlı kadını, şöyle konuşturur: *"Gelin yukarıda... Hani onu süslemek için tutulan madama yok mu? İşte onun karşısında... Önlerine kutu kutu beyaz tozlar, merhemler koymuşlar. Bunların frenkçesi kreme mi, karalama mı? Ne karın ağrısı ise işte birer adları var. O süsçü başbağlayıcı madama ise üç gün evvelinden başladı. Süsçü mü, tımarcı mı, o karı nasıl birşey bilmem?.. Kızın yüzünü biraz temizleyiniz diye madamaya söyledim. Ellerini böyle sallaya sallaya reddetti. Alafrangada yüz yolmak ayıpmış... Aman varınsınlar dinlemesinler... Zaten yapıştırma yok, bilmem ne yok; şimdiki gelinler hiçbir şeye benzemiyorlar ki... Yalnız yüzlerinde "kakarava" ile toz..."*¹⁸

Paça Gününe Gittiniz mi?

Ahmed Midhat Efendi, paça günü ve paçalıktan **Gönüllü** adlı romanında söz eder. Muharririmizin söylediğine göre, düğünün ertesi günü –Cuma günü– kız babasının evinde bir ziyafet verilir. İşte o güne paça günü denmiştir. O gün, yakın akrabalar biraraya gelir, büyüklerin elleri öpülür ve onlardan nasihatlar dinlenir. *"Ehibbâımızdan akıllı bir adam vardır. İki kız kocaya vermiştir. İkisinde de paça günü damatları el öpmeye geldikleri zaman bir aralık halvet ederek damad ile yalnız kalıp ona nasihat ederdi..."*¹⁹ diyen Ahmed Midhat, bu âdetin güzelliğinden söz etmiştir.

Pakalın ise, düğünlerin Perşembe günleri yapıldığını ve bir gün sonra düzenlenen paça günü ziyafetinin, yeni evliler tarafından verildiğini söyler. Bu ziyafette paça ikram edilmesi âdet olduğundan bu güne, paça günü adı verilmiştir. Gelin o gün özel bir kıyafet giyer ki buna da paçalık denir.²⁰ Pahalı kumaşlardan özenle dikilen bu kıyafet en az gelinlik kadar gösterişli ve değerlidir. Bu yönüyle paçalık, Hüseyin Rahmi'nin **Tesadüf** isimli eserinde de mevzu edilmiştir. Romandaki Gülsüm Hanım adlı genç kadın, kumru göğsü rengindeki paçalığını bir dolandırıcı olan Nefise'ye kaptırmıştır.²¹

¹⁸ **Tesadüf**, s.22

¹⁹ **Gönüllü**, Kırkanbar Matbaası, İstanbul 1314, s.46

²⁰ **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.II, s.749

²¹ **Tesadüf**, s.36, 271-272

Yakın akraba ve komşuların davet edildiği paça günü, birçok değişikliklerle de olsa bugüne kadar yaşayabilmiş şanslı âdetlerden biridir. Bazı yörelerde paça günü, bazı yerlerde de farklı isimlerle düğünün ertesi günü gelinin evinde toplanılarak eğlenceler düzenlenir; oyunlar oynanır. Ardından yemekler yenir.

Paça günü âdeti kimi yerlerde adıyla kalmış; kimi yerlerde ise, adı da mahiyeti de değişmiştir. Fakat biz artık kehanet sayılamayacak bir tahminle “eski bir âdet” olan paça gününün, ömrünün ziyadesiyle kısaldığını söyleyebiliriz.

“Hanım” Olmak Kolay mı?

Başlangıçta vurgulamaya çalıştığımız toplum hayatına hâkim olan nizam ve ölçüyü, ünvan sıfatlarının sarfedilmesi sırasında da görüyoruz. Bugün kadınlar için kullanılan sıfatlardan sadece birisi yaşıyor: Hanım. Diğerleri ise tarihin sayfeleri arasına karışmıştır. Evet, eskiden kadınlar sosyal, ekonomik veya kültürel hususiyetlerine göre ünvanlar alırlarmış. Kimilerine “hanım”, kimilerine “dudu”, kimilerine “molla”, kimilerine ise yalnızca “kadın” sıfatı uygun görülürmüş. **Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat**’taki Hacı Mustafa’nın analığı Emine Kadın gibi. Molla ve dudu tamamen unutulmuşsa da bugün dudu sıfatı bazı yörelerimizde sadece isim olarak kullanılmaktadır. Osmanlının son zamanlarında artık anlamlarını iyice kaybetmiş, yalnız adları kalmış ünvanlara rastlıyoruz ki, bu ünvanları taşıyan kadınlar molla, dudu ya da hanım’lık vasıflarını taşıymıyorlar. Meselâ, Nabizâde Nazım’ın **Zehra** adlı romanındaki Habibe Molla’nın; Hüseyin Rahmi’nin **Metres** adlı eserindeki Meryem Dudu’nun, yahut Ahmed Midhat Efendi’nin **Henüz Onyediyi Yaşında** isimli romanındaki Maryanko Dudu’nun taşıdıkları ünvanlarıyla kültürel, sosyal yahut ekonomik durumları arasında hiç bir ilgi yoktur.

Şimdi Hanım, molla ve dudu ünvanlarının ne anlama geldiğini ve kimlere verildiğini Ahmed Midhat Efendi’den dinleyelim: *“Receb’in validesine birkaç defa düşen münasebet üzerine “molla” ünvanını vermiş olmaklığımızın sebep ve hikmeti muhtac-ı izahtır. Yenişehir’de kadınların “hanım” ve “molla” ve “dudu”dan ibaret üç nev elkabı vardır. Birincisi, mutasarrıf ve hâkim ve muhasebeci ve mektupçu ve şehrin kudema-yı hanedanından olan zevatın haremlerine tahsis ederler. Öyle her rastgelen kadın “hanım” ünvanını alamaz. İkincisi dahî, beynennisvan mümkün olabildiği kadar okumuş bulunan kadınlara verirler. Burada maateessüf yalnız “okumuş” bulunan demeğe mecburuz. Zira yeni usul tedrisimizde çocuklarımızın yazması daha kolay ve okuması daha güç olduğu halde eski usul tedrisimizde bilâkis kolaylık okumakta ve güçlük yazmakta olduğundan harekeli yazıları okuyanlar binnisbe çok bulunur idi de bunlar yazı yazmaya muktedir olamazlar idi. Eski usulün müsaadesi derecesinde*

*Rumeli'nden dahî maarif-i nisvaniyyeye ehemmiyet verilir. Kızlardan pek çokları hıfzını dinletirler. Bunlardan daha çokları "Hüdâ Rabbim" ve "Muhammediye" ve "Ahmediye" ve "Menkıbe-i Mevlid-i Şerif" ve "İlm-i Hâl" vesaireyi pek güzel okurlar. İşte böyle okumuş olan kadınlara da velev fena olsunlar "molla" ünvanının verirler. Hakikaten kibardan olmakta beraber okumak dahî bilmeyen kadınlara Yenişehir'de elalumum "dudu" derler ki Deliorman ve Tuna ve Balkan taraflarında da bunlara "kadiş" lâkabını verirler."*²²

Yukarıdaki satırlarda bu ünvanlar Balkanlara yahut Rumeliye isnad edilseler de İstanbul ve Anadolu'da da kullanıldığı örnekleriyle malûmdur. Bugün hayatımızın hemen her cihetinde başlayan tekdüzelik maalesef bu konuda da vazifesini icra etmiş ve "sözde" tüm insanların eşit olduğu modern toplumda, bütün kadınlar "hanım" olmuştur.

Gelelim "Bey"lere...

Kimimiz Ahmet Bey,

Kimimiz Ahmet Efendi;

Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyefendi?

der, Orhan Veli, Ahmedler adlı şiirinde. Ahmet Bey, denildiğinde bu sığata uygun bir muhayyile oluşuyordur zihnimizde. Kim olabilir Ahmed Bey? Yahut hangi Ahmetler, Bey olabilir? Peki ya Ahmet Efendi; ya da Ahmet Ağa? Herkes "bey" veya "efendi" olabilir mi?

Bugün rastgele kullanılan bu ünvan sıfatlarının panoramasını Ahmed Midhat Efendi'den öğrenelim. Hâce-i evvel, **Hayret** adlı romanında bu sıfatların açıklanmasını İsmail Azmi adlı kahramanına yaptırır. İsmail Azmi önce "ağa" ünvanından başlar: "*Bizde isimler için üç sıfat bulup birisi "ağa"dır ki, okuyup yazması olmayan, maariften mahrum bulunan zevata verilir.*" der.²³ İsmail Azmi'nin bu açıklamasından daha geriye gidildiğinde farklı bir manzarayla karşılaşırız. Lügatlarda "büyük" anlamı taşıyan ağa kelimesi, önceleri yüksek mevkilerde bulunanlar için (Yeniçeri Ağası, Hazine Ağası, Harem Ağası vb.) kullanılmıştır.²⁴ Bu bilgilere göre bugün ağa'nın kullanımında bazı değişiklikler olmuştur. Günümüzde okuma yazması olmayan kişilere ağa denilmediği açıktır. Bugün genellikle kültür seviyesi düşük olan taşra kökenli zenginler için kullanılmaktadır.

²² Gönüllü, s.36

²³ Hayret, İstanbul, 1302, s.285

²⁴ Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I, s.21

Anlamını tamamen kaybeden ikinci sıfat “efendi”dir. İsmail Azmi bu sıfatı da şöyle tanıtır: “İkincisi “efendi”dir ki, taallüm ve teeddüb etmiş olduğu halde zâdegândan bulunmayanlara ithâf olunur.”²⁵ Pakalın da buna benzer bilgiler vererek, eskiden okuma yazması olan maarifle ilgilenen ya da eğitimi vasıtasıyla makam mevki sahibi olan insanlara efendi denildiğini ifade eder.²⁶ Fuat Köprülü de bu sıfatın, XV.yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanıldığını ve tahsil görmüş, siyasî, ilmî ve dinî çevrelerde itibar sahibi olan kimseler için bu ünvanın sarfedildiğini söyler. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren şehzadelere efendi, padişahlara ise efendimiz denilmeğe başlanmıştır. Şeyhülislâmlar ve Hristiyan din büyükleri de efendi ünvanıyla anılırken, padişah zevceleri için de “kadınefendi” tâbiri kullanılmaya başlanmıştır. Aynı devirde hanım ve bey ünvanları da efendi ile birleştirilerek hanımefendi ve beyefendi şeklinde kullanılır olmuştur.²⁷ Aynı yazıdan Tanzimat’tan sonra sadece okur yazarlar ve mektep talebelerinin bu ünvanla anıldıklarını da öğreniyoruz. Bugün ise bu açıklamalarımızın tam aksine, cehaleti ve vasıfsızlığıyla sıradan işlere bakan kişiler için efendi tâbiri kullanılır.

Bugün herkese mâlolmuş “bey” ise, eski Türklerden beri yüksek rütbeli kimseler için kullanılan bir ifadedir.²⁸ Yüzyıllarca siyasî veya askerî otoriteyi ifade eden bu ünvan, zamanla umumileşerek özel anlamını kaybetmiş ve az çok makam sahibi olan ya da böyle birinin neslinden olan herkes için kullanılır olmuştur. İsmail Azmi Bey’i şu şekilde tanıtır: “Üçüncüsü dahî “bey”dir ki, kişizâdelere verilir bir ünvandır.” Anlaşılan bugünkü umumileşme o zamandan başlamıştır. Zira, İsmail Azmi, şikâyetle sözüne devam ederek: “Vâkıa hiç de kişizâde olmayan birçok adamlar bu “bey” ünvanını gasb ederler ise de ben onlara mukayyes değilim.” der.²⁹

Bugün rastgele kullandığımız efendi, bey ve ağa kelimeleri üzerinde durup da bu sıfatların ikisinin imtizacından meydana gelen “ağabey” ünvanından bahsetmemek abes olur herhalde. Evet, Türk âile geleneğinde büyük kardeş, küçüklerinin hem ağası hem de bey’idir. Bu sıfat, Türk âile yapısındaki hiyerarşiyi, fertler arasındaki muhabbet ve hürmeti net bir şekilde ifade eder. Bu gelenek çerçevesinde, ağa ve bey sıfatlarının anlamları ihsas ettirilerek “ağabey” sıfatının kardeşler arasındaki sevgi ve saygıyı belirlemesinde sınırlar çizilmiş olur.

²⁵ Hayret, s.285

²⁶ Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I, s.505

²⁷ M.Fuat Köprülü, “Efendi” Madb, *İslâm Ansiklopedisi*, TDV, C.X, İstanbul, 1994, s.505

²⁸ Daha geniş bilgi için bakınız, M.Fuat Köprülü, “Bey” Mad., *İslâm Ansiklopedisi*, TDV, C. IV, İstanbul, 1992, s.11-12

²⁹ Hayret, s.286

Helâlî Kumaş'tan Helâlî Gömlek...

Ne demek, kumaşın helâlîsi, haram'îsi olurmuymuş? Bugün biz, helâlî, helâlî kumaş tâbirinin ne olduğunu anlamak için lügâtlara müracaat etmek zorunda kalıyoruz. Öğrendiğimize göre helâlî, ipekten kırmalı olarak dokunan bürümcüğün, keten yahut pamukla karışık olarak dokunmasından elde edilen ve bir zamanlar en çok rağbet gören kumaşlardan birinin adıdır.³⁰ Ahmed Midhat Efendi, **Bahtiyarlık** adlı romanında bu kumaştan, kıymetli ve dayanıklı olması cihetiyle bahsedilmiştir. Romanın kahramanlarından olan Senai, helâlînin kıymetini hissettirir bir şekilde köy ağası olan babasının helâlî çarşafı üzerinde yattığını söyler. "*Yoksul şehirli kadın çimento üzerinde yatıyor ise de cihanı ve cihanın terakkiyatını köyde helâlî çarşafı üzerinde yatan pederimden daha ziyade görmüş tanımıştır.*" der.³¹ Aynı eserde helâlî çarşaf gibi helâlî gömleğe de rastlarız.

İç gömleklerde, çamaşırlarda, çarşafalarda en çok tercih edilen kumaş bürümcüktür. Çünkü yumuşak, ince ve çok sağlamdır. Fakat İslâm dinine göre erkeklerin ipek giyemeyeceği de ortadadır. İpekten dokunan bürümcüğün bu kadar tercih sebebi varken erkekler bu fayda alanının dışında kalmışlardı. Ne yapılabilir? diye düşünenler, yolunu bulmuş ve ipeği keten yahut pamuk ipliği ile dokumuşlar; adına da yaptıkları helalleştirme işinden dolayı "helâlî" demişlerdir. Helâlî'nin ne kadar helâl olduğunu, erbâbına havale edelim. Ancak bunu yapanların bıyık altından gülmeyi andırır muzip gözü açıklıkları da ortadadır. Böyle bir hususta insanların helâl-haram kaygısı taşımaları dikkate değer doğrusu. Yine gözardı edilemeyecek bir vakıa var ki, o da insanların yasak olan bir harekete doğrudan doğruya, pervasızca yeltenememeleridir. Helâlî kumaşların ortaya çıkmasında bunun da tesiri olsa gerektir. En azından cemiyetin kınayan bakışları bu pervasızlığa engel olmuştur. Böyle bir toplumsal yargılamanın, gayriresmî nizamın kurulu olduğu ve onları aşmanın ciddî cür'et gerektirdiği zamanlar geride kalmış. Ancak açıktır ki, bugün helâlî kumaşa ihtiyaç kalmamıştır. Zira şimdi bir kısmımız ipekten şiddetle kaçarken, diğer bir kısmımız da göğsünü gere gere, saf ipekten gömlekler giyer olmuştur. Ne diyebiliriz ki, zamanımız insanları ya toplumsal yargılamaları tamamıyla aşmış; ya da cemiyet bu yargılama gücünü tamamen kaybetmiştir...

³⁰ Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.I, s.796

³¹ Bahtiyarlık, Kırkanbar Matbaası, İstanbul, 1302, s.5

GÖRDÜKLERİM-OKUDUKLARIM-DÜŞÜNDÜKLERİM

Kemal Yurdakul AREN

“KUĞUNUN SON ÖTÜŞÜ”¹

Muhterem Ergun GÖZE Beyefendi’nin başında bulunduğu bir ekip tarafından hazırlanıp daha çok dış merkezlere ve içeride de dar bir çevreye arz edilen, baskısı ve muhtevâsı nefis bir eser. Türkçe-İngilizce yazılmış. Bol resimli. Resimlerin pek çoğunu şimdiye kadar hiçbir yerde görmemiştim. Konusu: ÇANAKKALE. Muhtevâ bir hârîka.

Sizler için kendimce enteresan bulduğum birkaç alıntı yapıyorum:

ALMAN POLİTİKASININ BİR GÖSTERGESİ

“Çanakkale’nin en kanlı savaşlarının isâbet ettiği 11 Ağustos ve onu tâkib eden günlerde çok ibret verici bir olay cereyan etti: Almanlar, Rusları boyuna, müttefiklerinden ayırıp, tek başlarına barış yapmaya iknâ etmeye uğraşıyorlardı. Bunun için de Çariçe’nin dame d’honneurlerinden Maria Vasiltchiova’yı ve banker Monkievitch’i kullanıyorlardı. Ruslara va’dettikleri ödül ise çok şıktı: “İngilizler İstanbul’u size vermeyecek. Ama bizimle anlaşırsanız alabilirsiniz.” diyorlardı.”

Ne hayırhah dostlar değil mi Almanlar aziz okuyucularım?!...

Adamlar hem müttefikimiz, hem de İstanbul’umuzu Ruslara peşkeş çekiyorlar. Neyse ben aradan çıkayım da sizi alıntılarla başbaşa bırakayım:

“11 Ağustos’da Rus Hükümeti tek başına bir barışı asla yapmayacaklarını açıklayıp bu teklifleri geri çevirdiler.”

K.S.Ö. s.196

¹ “Kuğunun Son Ötüşü”.-Çanakkale Destanı/Boğaziçi Yay./Aralık 1999

ENVER PAŞA'NIN APTALCA SADÂKATI

“İttihat ve Terakî’nin ileri gelenlerinden Sapançalı Hakkı savaşın kaybedilmek üzere olduğunu görerek Türkiye’nin tek başına barış yapması teklifinde bulunur. Bu teklife Enver Paşa ilk bakışta pek yiğitçe görünen şu cevabı vermişti: “Bu sıkışık günlerinde Alman dostlarımızı yalnız bırakamayız!”

“Enver Paşa hem Almanların Türkiye’yi satmaya hazır olduğunu bilmiyordu (O müthiş Teşkilat-ı Mahsusa’mıza ne olmuştu ki? Yoksa raporunu geçmiş, ama askerî dehası bâzı mahfillerce methodile methodile doyulamayan Enver Paşamız daha pek çoklarını olduğu gibi onları da hasıraltı mı etmişti? Bilinmez?) Ama şurası gerçek: Genelkurmay Başkanı ve Başkumandan Vekili Enver Paşamız hem Almanların Türkiye’yi satmaya hazır olduğunu bilmiyor (!) hem de milletin sırtından sadakat gösterip fedâkârlığı millete ödetmenin milletseverlik olmadığını anlayamıyordu.”

K.S.Ö. s.196

Muhterem okuyucularım sizleri bilmem ama benim Almanları sevmek ve Enver Paşa’yı mâzur görmek gibi bir târihî lüksüm yok.

ÖNCE ÇANAKKALE SONRA HAREM:

“İngiliz gemileri Çanakkale’ye doğru hareket ederken bordalarına: “Önce Çanakkale sonra harem!...” diye yazmışlardı.”

Günümüzün holiganlarına niye kızılıyorsunuz ki, onların dedeleri de işte bunlardı.

Birgün acaba ben de internette binlerce web sayfası açıp “Önce İngiliz pazarları sonra Kraliçenin sarayı...” diye yazabilecek miyim? Zannetmiyorum. O güce ulaşsam elbette “İngiliz pazarları” derim ama “Kraliçenin sarayı” diyemem çünkü orası bir milletin namusudur. Kim olursa olsun ona dil uzatmam.

Ben buyum. Onlar için huyumu değiştirecek değilim ama İngilizleri ve Churchill’i sevmek gibi bir târihî lüksüm de yok!

K.S.Ö. s.203

BİR TEVÂZÜ ÂBİDESİ

“Binbaşı Hâlis Bey, 25 Nisan 1915 günü Kabatepe bölgesini korumakla görevli 27.Alay’ın 3.Tabur kumandanıdır. Düşmanın ilk karaya çıkışında onunla muharebeye tutuşan onun birlikleridir. Yaralanır. Etrafına hissettirmez. Tâ ki takatsiz kalıp olduğu yere yığılana kadar.”

Daha sonra alay kumandanlığı da yapmış bu gazi asker, barıştan sonra Uşak’a yerleşmiş ve orada Belediye Fen Memurluğu gibi o zamanlar bir ortaokul mezununun bile yapabileceği basit bir işi yürütmüş, bir günden bir güne de “Ben şunu, şunu, şunu yaptım, bana şimdi bunu mu lâyük görüyorsunuz?” dememiş.

K.S.Ö s.211

Binbaşı Hâlis Bey’i ben, çocuklarım, hâsılı geleceğin Türk nesilleri sevmeye mecburuz. Bu târihî vâzifemizdir.

SİMDİKİ ANNELER BİR HÂRİKA

Mevsim bahardı.

Karadeniz üstünden esen hafif bir rüzgâr üşütmüyor, sadece yüzümüzü bir sevgili eli gibi okşuyordu.

Boğaz’ın güzel köylerinden birinde namlı bir muhallebicinin kapısından içeri beş-altı kişilik bir grup, tonalitesi yüksek, karmakarışık konuşmalarını önleri sıra iteleyerek girdiler. Önde dört-beş yaşlarında cin gibi bir oğlan çocuğu, arkada erkekli kadınlı büyükler.

Oğlan, içeri girer girmez sağına soluna aceleyle şöyle bir bakındı, âni bir kararla vitrin buzdolaplarından birinin kapağını açtı, sıra sıra dizilmiş keşküllerin, muhallebilerin, krem karamellerin, supanglelerin, sütlâçların istisnasız beş-altı tanesini parmakladı, yaladı, tekrar parmakladı, yalayacakken tam o sırada bir büyük el bileğine yapıştı amir. bir ses: “Savaş’cığım, üstünü kirleteceksin!” ihtarıyla çocuğu geri çekti, dolabın kapağını sertçe kapattı. İlerideki boş bir masaya yürüdüler.

Arkalarından baktım, çocuğun annesi olması kuvvetle muhtemel genç hanım pek alımlı yürüyordu. Oturduklarında ise yüzü bana dönüktü, yüzünde de evlât sahibi olmanın dayanılmaz gururu vardı. Hayran oldum.

COCUKLAR MASUM

Yine bir bahar günü idi.

Sâkin, sessiz bir çevre...

Yüksek servilerin, at kestanelerinin hâsıl ettiği koyu gölgeli dar, beton yollarda dünya ve ukbâ ile âlâkalı düşünceleri zihninden geçirerek ağır ağır yürüyorum.

Sağım solum bir zaman evvel dünyâya veda edip aramızdan ayrılmış dostların, büyüklerin mekânları, bir diğer ifadeyle hamûşan meskenleri. Çoğunun üzerinde yedi veren gülleri, küçük büyük çiçekler, otlar. Ağaçlarda kuşlar ise hiç bitmeyecek hissini veren konserlerine dalmışlar.

Hâsılı bir âlem ki sormayın...

Bir ara bir kabrin üzerindeki güzel bir gülü koparmaya çalışan üç çocuk gözüme ilişti. 13-14 yaşındalar. Gülü kopardılar. Tam o anda:

- Çocuklar o gülü kopardınız ama, sahibinden izin aldınız mı? dedim.

Şaşırdılar. Gül ellerinde öylece bakakaldılar. Biri:

- Ama bunların sahibi yok ki!.. dedi

- Olmaz olur mu... İşte o, üstüne bastığınız toprağın altında dinleniyor.

-?

- Neyse, koparmışsınız artık, bari ücretini ödeyin.

-?

Yine tuhaf tuhaf yüzüme baktılar.

- Fâtiha bilirsiniz değil mi?

-

- Hiç değilse biriniz?

Birinin gözleri parladı,

- Ben biliyorum amca, dedi coşkuyla...

- Güzel! Şimdi sen okursun, arkadaşların da âmin derler, böylece izinsiz kopardığınız gülün hiç olmazsa ücretini ödemiş olursunuz.

Ağır ağır yürüyerek yanlarından ayrıldım, az ileride durarak onları seyrettim.

“Ben biliyorum amca” diyen çocuk, “mıdır mıdır” birşeyler okuyor, diğer ikisi, avuçları semaya açılmış, hareketsiz, bir ibâdet huşû içinde onu dinliyorlardı. Sonunda ellerini yüzlerine sürüp kabrin üstünden indiler, başları önlerinde, önümden yürüyüp geçtiler, gözden kayboldular.

Gözümün önünden muslukları koparılmış kabristan çeşmeleri geçti.

Gözlerimin önünde, vakıf arazisinden geçen köylülerin, çıkışta ayakkabılarını çıkarıp “Vakıf arazisi ziyân olmasın” düşüncesi ile çırpımlarını hayâl ettim.

Ve,

İçimden dedim ki:

“O çocuklar önümden geçip giderlerken yüzleri ne güzeldi ve ne kadar mâsumdu!...”

YAYA KALDIRIMLARI KALDIRILSIN

Başka şehirleri bilemem ama İstanbul Şehremâneti’nden –ay, özür dilerim, unutmuşum, şehremâneti değil, belediye başkanlığından- dileğimdir:

Cümle yaya kaldırımı tez vakitte kaldırılsın.

Neden mi?

Arz edeyim efendim:

1) Adına mâdem ki kaldırım demişsiniz, o zaman kaldırmanız gerekir. Sözüünüzü yerine getirin ve kaldırın.

2) Ya da adlarını değiştirin “OTOKALDIRIM” deyin. (İzâha muhtaç olduğunu zannetmiyorum.)

3) Tatalım ki inadınızda ısrar edip yaya kaldırımı demeye devâm ediyorsunuz, bu durumda da hemşehrilerinizi aldatmış oluyorsunuz. Çünkü oralardan –köstebek yuvasından beter oldukları için- yayaların yaya olarak yürümeleri mümkün değil, ola ki dağ bisikleti kullanıyor olsunlar bilmem anlatabiliyor muyum?

TEKLİF

Yaya kaldırımı dediğiniz kısımları yol seviyesine indirin, gene de yayaları düşündüğünüzü belirtmek isterseniz bir beyaz –ya da siyah- şerit çekin gene otolar oralarda park edebilir ve biz yayalar tıpkı ana yollarda olduğu gibi onların arasından slalom yapa yapa yürürüz. Ziyânı yok, ziyânı yok efendim, maksat gönüller hoş olsun.

Eğer şehremini sıfat-ı mânevîsini hâlâ içinde hissediyorsanız, yâni başımıza başkan değil de, kendisine şehir emânet edilmiş adam olarak hissediyorsanız, emânete sâhip çıkın.

Saygılarımla.

KUBBEALTI'NA GELENLER

BİR OKUYUCU MEKTUBU

Sâmiha Ayverdi'nin "Mesihpaşa İmamı" isimli eserini okudum. Belki de son bir yıl içerisinde okumuş olduğum ve beni çok düşündüren, muhâkeme yapmama sebep olan, ayrıca çevremdeki insanları da bu çerçevede düşünmeme ve değerlendirme yapmaya beni iten bir eserd. İlk olarak ve önemle üzerinde durabileceğim konu, eserin insanı insan yapan değerleri ve kendisinin iç dünyasıyla olan çelişkilerini nasıl bertaraf etmesi gerektiğine getirdiği açıklıktı. Tabii bu dünyada yaşayan insanlar içerisinde bir imam efendinin örnek tip olarak alınması da anlam olarak çok değerli olsa gerek.

Kitabın benim açımdan önemli noktalarından birisi de insanı insan yapabilecek (sarhoş Tahir'de olduğu gibi) bir dostla herşeyden daha fazla ihtiyaç duymam, "*keşke öyle bir dost da ben bulabilseydim.*" Ama bu aramak ve bulmakla, daha önemlisi 'nasip' ile ilgili bir şey.

Eserde bulunan ilk değerlendirmede Necmeddin Hacıeminoğlu, zaten yazarın düşüncelerini çok veciz bir şekilde ifade etmiş. Yazarın eserindeki fikir ve görüşler benim açımdan tam bir teslimiyet ile kabul ettiğim görüşler. Burada bir noktaya katılmamakla beraber eleştirdiğim konu eserdeki dilin biraz ağır olmasıydı. Geçmişe duyulan özlem ve saygıdan olsa gerek cümle kuruluşlarında kullanılan kelimeler daha ziyade Osmanlıcaydı. Bâzen cümlelerin gelişinden çıkarabildiğim anlamları tek başına düşündüğümde bulamadım. Eser belli bir seviyedeki insanlara hitap edecekse bunu anlayabilirim. Ama avama da hitap edecekse bunun anlaşılması zor olsa gerek.

Tabiidir ki burada eser içindeki bana göre değişik ve kabul noktasında zorluk çektiğim değerlendirmelerimi yazmanın fazla bir anlamı olmaz kanısındayım. O işi ancak bir gün "DOST"u bulduğumda onunla konuşurum. Fakat şurası da bir gerçek ki bu eseri okuduktan sonra bâzı değerlere daha değişik bir açıdan bakmaya başladım dersem yalan olmaz. Bir insan olarak bizlerin nelere dikkat etmesi gerektiği, insan olabilmenin vasıflarının neler olduğu, bir başka ifade ile kendi kendisiyle insanın tartışması neticesinde kendisiyle barışık olabilmesine yardım eden bir eser. Gerçekte ise şu paragraf insanımızın asıl durumunu anlatmakta. "...o ilim dünyasını, o ileri kültür

âleminin insanları bir laboratuvar tedkikinden geçirecek olursan, bizi şaşırtacak kadar müsbet görünürler, halbuki şuurlarının altına iner de kendilerinin bile henüz haberdar olmadıkları derinliklere dalarsan, bir iman ihtiyacıyla inim inim inlediklerine şahit olursun.” Bu gibi dünya hayatının fikir ve düşünceleri olmasına rağmen akıp gitmesi, birinin ak dediğine diğerinin kara demesi, birinin güldüğüne diğerinin ağlaması ... ve Allah aşkının nasıl olması gerektiği.

Burada şunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Kitabın tashihi sırasında gözden kaçan bâzı durumlar da olmamış değil. Nokta yerine virgöl, virgöl yerine nokta, çıkmamış harfler, zıt anlam oluşturan kelimeler...vs.

Ve sonuç itibarıyla bu eser sâyesinde “dünya bir ayna...biz iyi güzelsek, o da iyi o da güzel, biz çirkin biz kötü isek, o da çirkin o da suratsız” diyecek kadar şahsi mesuliyet sahibi olmamız gerektiği gerçeğini bir kez daha tekrar ettik. Belki de bu tekrar bundan sonraki yaşantımızda daha dikkatli olmamıza sebep olacak. Ayrıca bir gerçek daha “kimseye sonundan evvel şöyle ya da böyle demememiz gerektiğini”.

Saygılarımla

Ömer KUL
Peker Mah. H.İplikçi Cad.
No: 18/8 MANİSA

Kıymetli görüş ve değerlendirmeleriniz için sizi tebrik ederiz. Dikkatli ve genç bir okuyucu olduğunuz açıkça belli oluyor. Kitabın dili ile ilgili değerlendirmeniz münasebetiyle bir hususu belirtmek istiyoruz. Eserin dilinde hiçbir devre özentisi yoktur ve yazıldığı sırada İstanbul’da konuşulan Türkçe kullanılmıştır. İlk baskısından bu yana 52 sene gibi millet hayatında an mesâbesinde olan bir zaman dilimi geçmesine rağmen anlaşılır olamaması düşündürücü olduğu kadar da acıdır. Eserin 26şar yıl ara ile ikinci ve üçüncü baskıları yapılmıştır. Altmışlı yıllarda dilimizde yaşanan yıkıcı akım dolayısıyla, ikinci baskı sırasında yazarın müsaadesi ile bâzı sâdeleştirmeler devreye girmiştir. Aradan geçen 26 senelik zaman zarfında yapılan üçüncü baskının dilinin, tarafınızdan “Osmanlıca” ağırlıklı bulunması Türkçemizdeki tahribatın derecesinin büyüklüğünü göstermektedir. Otuz yıl önce kurulan Kubbealtı Dil Akademisi’nin gayesi güzel dilimizi korumak ve zenginleştirmektir. Akademimizin kurucularından Nihad Sâmi Banarlı’nın, Türkçenin Sırları adlı eseri sanırım bu konuda size fikir verecektir. Alâkanıza teşekkür ediyor, faaliyetlerimizle ilgili yazışmamızın devam etmesini diliyoruz.

KUBBEALTI AKADEMİSİ MECMÛASI
1999—2000 Senelerinde Neşredilen Yazıların İndeksi

AYVERDİ, Sâmîha

Y.28, S.1, Sy.5-7 Mülâkat Giritli Saraçzade Ali Zeki Bey ile; Y.28, S.2, Sy.5-6 Mülâkat Fahrünnisa Yetmen ve Zeynep Koniçe ile; Y.28, S.3, Sy.5-7 Mülâkat Güzide Hanımefendi ve Zekiye Sâdık Şener ile; Y.28, S.4, Sy.5-8 Mülâkat Mehmed Ali Aynî ve Garbis Fikri ile; Y.29, S.1, Sy.9-12 Mülâkat Necip Fazıl Kısakürek ile; Y.29, S.2, Sy.7-8 Mülâkat Albay Necatî Özver ile; Y.29, S.3, Sy.6-9 Mülâkat Enis Behiç Koryürek ile; Y.29, S.4, Sy.7-10 Mülâkat M.R.Balaban, Ülker-Suna Balaban ile

AKYAVAŞ, Beynun

Y.28, S.1, Sy.42-44 Eski Hırkalar; Y.29, S.1, Sy.26-27 Mahzun Bir Gün; Y.29, S.2, Sy.60-63 Eyüp Çemberlitaş; Y.29, S.3, Sy.78-80 Çengelköy; Y.29, S.4, Sy.16-18 Bahçekapı-Divanyolu

ALP, Ömer

Y.28, S.2, Sy.56-71 Osmanlı Vergi Sisteminde Âşar...

ALTINBİLEK, Cemil

Y.28, S.3, Sy.35 Hoca Câhit Gözkan(şiir)

AREN, Kemal Y.

Y.28, S.1, Sy.71-74 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım ; Y.28, S.2, Sy.72-75 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım; Y.28, S.3, Sy.70-74 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım; Y.28, S.4, Sy.71-75 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım; Y.29, S.1, Sy.73-76 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım; Y.29, S.2, Sy.83-87 Gördüklerim-Duydukларım-Okudukларım; Y.29, S.3, Sy.90-91 Kitap Tanıtımları; Y.29, S.4, Sy.23-27 Sâmîha Ayverdi Üslûbunu Tahlil Denemesi; Y.29, S.4, Sy.71-76 Gördüklerim, Okudukларım, Düşündüklerim.

ARIK, Şahmurat

Y.28,S.1.Sy.17-28 Sevinç Çokum'un Romanlarında Türbe ve Mezarlıklar; Y.29, S.4, Sy.60-70 Ahmet Midhat Efendi'yle Yaşayan Güzellikler.

AYTEKİN, A.Rıza

Y.28,S.3.Sy.69 Az ve Öz; Y.28,S.4.Sy.38 Az ve Öz; Y.29,S.1.Sy.40 Az ve Öz; Y.29,S.2.Sy.64 Az ve Öz

BİNARK, İsmet

Y.28, S.2. Sy.13-25 Yahyâ Kemâl'i Hatırlarken; Y.28, S.4. Sy.59-64 İslâmiyet Türklük ve İlim; Y.29,S.1.Sy.48-56 Osmanlıda Adâlet Anlayışı; Y.29,S.2.Sy.35-41 Dost Kapısının İki Ezel ve Ebed Nasiplisi; Y.29, S.4, Sy.44-46 Geleceğimiz Adına Söyleyebileceklerimiz.

BİZBİRLİK, Alpay

Y.28,S.4.SY.26-34 Bazı ve Devlet Adamlarının Târih Görüşleri Üzerine Bir Deneme

BOLAK, Ahmet Aydın

Y.29,S.2.Sy.30-34 Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Ufkunda Devlet Anlayışı

COŞKUN, A.Osman

Y.28, S.3. Sy.30-34 Cânı Cânan Dilemiş; Y.29,S.1.Sy.61-69 Klasik Şiirimizde Vasiyet Geleneği; Y.29, S.4, Sy.35-43 Kadı Şair Olunca, Gör Neler Söyler.

DEMİR, Aydın

Y.29, S.3. Sy.89 Gönül

DEMİRCİ, Mehmet

Y.28, S.2.Sy.7-12 Yahyâ Kemal'de Melâmet; Y.28, S.3. Sy.36-47 Dinle Neyden; Y.29, S.2. Sy.15-29 Sâmiha Ayverdinin Sosyo-Kültürel Misyonu ve Ondaki Başlıca Mânevî Değerler

DURSUN, Halûk

Y.29,S.3.Sy.10-19 Vâkıfları Anma

ECER, A. Vehbi

Y.29,S.3.Sy.49-55 Hoca Ahmet Yesevî ve Anadolu Türk Kültürü; Y.29, S.4, Sy.52-58
Büyük Türk Âlimi Ebu Mansur Muhammed Mâturidi.

ERDOĞAN, Mustafa

Y.28,S.1.Sy.57-70 Bir Nazım şeklinin Panoraması:Türk Edebiyatında Muhammes

ERİK, Nâzik

Y.28, S.3. Sy.8-14 Değişim ve Çicekler;Y.28,S.4.Sy.19-21 Kahraman; Y.29,S.1.Sy.23-
25 8 Yıl; Y.29,S.2.Sy.67-68 Kavram Kargaşı; Y.29, S.4, Sy.11-12 Demokrasi, İnsan
Hakları.

ERTÜRK, Suzan

Y.28,S.3.Sy.48-51 Mestanlı'da 70 Yıllık Yeni Hayat Kültür Merkezi

EYİCE, Semavi

Y.29,S.2.Sy.47-59 İstanbul'da Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Kurucusu Olduğu İlmî Bir
Cemiyete Dair Hatıralar

EZGİ, Sabahaddin

Y.29, S.4, Sy.34 Cinuçen Tanrıkorur (Şiir)

GENÇOSMANOĞLU, N.Yıldırım

Y.29, S.4, Sy.22 Derviş Hakk'a Yürüdü (Şiir)

GOLDZİHER, Ignaz

Y.28,S.4.Sy.39-47 Câhiliyye İle Ne Denilmek İsteniyor

GÖZE, Ergun

Y.29,S.2.Sy.65-66 İsmet Tümtürk

GÖZE, Hicran

Y.29, S.1. Sy.29-35 Mehmet Âkîf'i Tanımak Ve Unutmamak; Y.29, S.2. Sy.42-46
Kadınlarımız Onlar, Y.29, S.4. Sy.28 Alkışlarla Kalkan Cenazeler

GÜLDAŞ, Saadet

Y.29,S.3.Sy.26-34 Hatıralarla Hocam Banarlı

GÜNGÖR, Şeyma T.

Y.29, S.3. Sy.35-45 Yahya Kemal'in Kitaplarının Neşrinde Banarlı Titizliği; Y.29, S.4. Sy.13-15 Garip Kaya Bilgegil

GÜRSOY, Belkıs A.

Y.28, S.3. Sy.58-62 Kölelikten Efendiliğe Beyânındadır

İNANÇER, Ö.Tuğrul

Y.28, S.2. Sy.26-33 Sultan Bestekârlar

KAFTAN, Ekrem

Y.29,S.2.Sy.69 Sultanım

KARAKOYUNLU, Yılmaz

Y.29,S.3.Sy.47-48 Muhterem Efendim

KIZILTUĞ, Fırat

Y.29, S.2. Sy.70-71 Dil Beste'den; Y.29, S.3. Sy.81 Dön Beyaz Gemi (şiir); Y.29, S.4, Sy.59 Aynada Hüzün (şiir)

KUBBEALTI

Y.28, S.4.Sy.9-15 Havva Hanım'ı Kaybettik;Y.29,S.1.Sy.5-8 Üçüncü Bine Girerken;
Y.29, S.2.Sy.5-6 Değerli Kubbealtı Dostları; Y.29,S.3.Sy.5 Değerli Kubbealtı Dostları;
Y.29, S.4, Sy.5 Değerli Kubbealtı Dostları

KUBBEALTI'NA GELENLER

Y.29, S.4.Sy.77-78 Bir Okuyucu Mektubu

KÜÇÜKCAN, Talip

Y.28,S.1 Sy. 37-41 Üç Kitap;Y.28,S.3.Sy.27-29Diyasporadaki Türk Kimliği ve Genç Türkler;Y.29,S.3.Sy.56-59 Öteki Kimliği,Kültürel Duvarlar ve Almayada Türkler

NUMAN, Alidost

Y.28,S.1 Sy.10-16 Prof.Mona Mikhail İle Mülâkat

OKUTAN, Mahmut

Y.29,S.3.Sy.60-66 Tasavvuf ve Yûnus Emre

OLGUNER, Fahrettin

Y.28,S.3.Sy.15-21 Siyasi Rejim Meselelerine Felsefe Açısından Bakış

ÖZÇELİK, Mustafa

Y.29,S.3.Sy.67-72 Sâmiha Ayverdi'nin Maârifle İlgili Fikirleri, Y.29, S.4. Sy.47-51
Türk Kültür ve Sanat Hayatında Ahmet Yakupoğlu'nun Yeri

ÖZTÜRK, Abdullah

Y.28,S.4.Sy.16-18 Mevlâna Dostu Havva Hanımdan Paris Hatıraları

PALA, İskender

Y.29,S.3.Sy.73-75 İğneden İpliğe

SOYYER, A.Yılmaz

Y.28,S.1.Sy.33-36 Osmanlı Döneminde Kızılbaşlar

ŞENEL, Ünal

Y.28,S.4.Sy.48-58 Prof.Dr.Mehmet Kaplan'ın Âli Ölmezoğlu'na Yazdığı
Yayımlanmamış Mektuplar;Y.29,S.1.Sy.70-72 Yeni Türk Medeniyetinin Kurucularını
Nasıl Yetiştirebiliriz?

TAHRALI, Mustafa

Y.28,S.3.Sy.35 Gurbet(şiir)

TANRIKORUR, Cinuçen

Y.29, S.4, Sy.29-33 Bir Mektup

TUNCEROĞLU, Ayşe G.

Y.28,S.1.Sy.29-32 İnsan Düşüncesinde Gurbet Mevhumu-I; Y.28,S.3.Sy.22-26 İnsan
Düşüncesinde Gurbet Mevhumu-II; Y.28,S.4.Sy.65-70 İnsan Düşüncesinde Gurbet
Mevhumu-3;Y.29,S.1.Sy.36-39 Zaman ve İnsanlar

TURAN, Kemâl

Y.28,S.3.Sy.63-68 Von Der Goltz Paşa'nın Türk Askeri Eğitimine Katkıları

ULUANT, Zeynep

Y.28, S.1. Sy.53-56 Şeyhülislâm Yahyâ Efendi Hakkında Bazı Mülâhazalar; Y.28, S.1. Sy.52-57 İslâmın Güleryüzü ve Havvâ Hanımın Dedikleri; Y.29, S.1. Sy.57-60 2000'i Karşılarken Hatırladıklarım ve Bir Anma Merasimi; Y.29, S.4, Sy.19-21 O, Herkesin Dostuydu

UYAR, Mazlum

Y.29, S.2. Sy.72-82 İslâm Şehri kavramı; Y.29, S.3. Sy.82-88 İslâm Şehri kavramı

YARDIM, Ali

Y.28, S.1. Sy.45-52 Fazla Dürüstlük Âbidesi Mahmut Okutan; Y.28, S.4. Sy.22-25 Ulubatlı Hasan Âbidesi; Y.29, S.1. Sy.41-47 Bir İsimsiz Kahraman: Ömer Okutan

YÜKSEL, Aysel

Y.29, S.1. Sy.13-18 Dile Gelen Taş; Y.29, S.3. Sy.20-23 Nihad Sâmi Banarlı Hocamız

YÜKSEL, İ. Aydın

Y.28, S.4. Sy.35-37 Er Dede Sultan

YÜKSEL, Semahat

Y.28, S.2. Sy.34-55 Bir Kitap ve Söyledikleri

Altın Çini

ALTIN ÇİNİ

KÜTAHYA-TÜRKİYE

Sebilerenler Cad. Karamalığıl Apt.

Zemin Kat No: 36 Kütahya

Tel: (274) 216 24 12 - 216 35 60

Sizinle aynı takımdayız!

*Hayatın bir takım oyunu
olduğunu, her deneyim bize
yeniden hatırlatıyor.*

*Güneş Sigorta dostlarının, her
parçası uyum içinde çalışan
sistemimize olan güveni ve inancı
işte bu yüzden.*

*Ve işte bu yüzden, uzman bir
kadronun ötesinde, uyum içinde
çalışan güçlü bir ekibe ve tam
bir takım ruhuna sahibiz.*

*Çünkü bizim gücümüz, sizin
gücünüz...*

*Çünkü bu takım daima birlikte
olacak...*

İçiniz rahat olsun...

GÜNEŞ SİGORTA

B

en temizim, tertemizim,

Yarınıym ülkemizin...

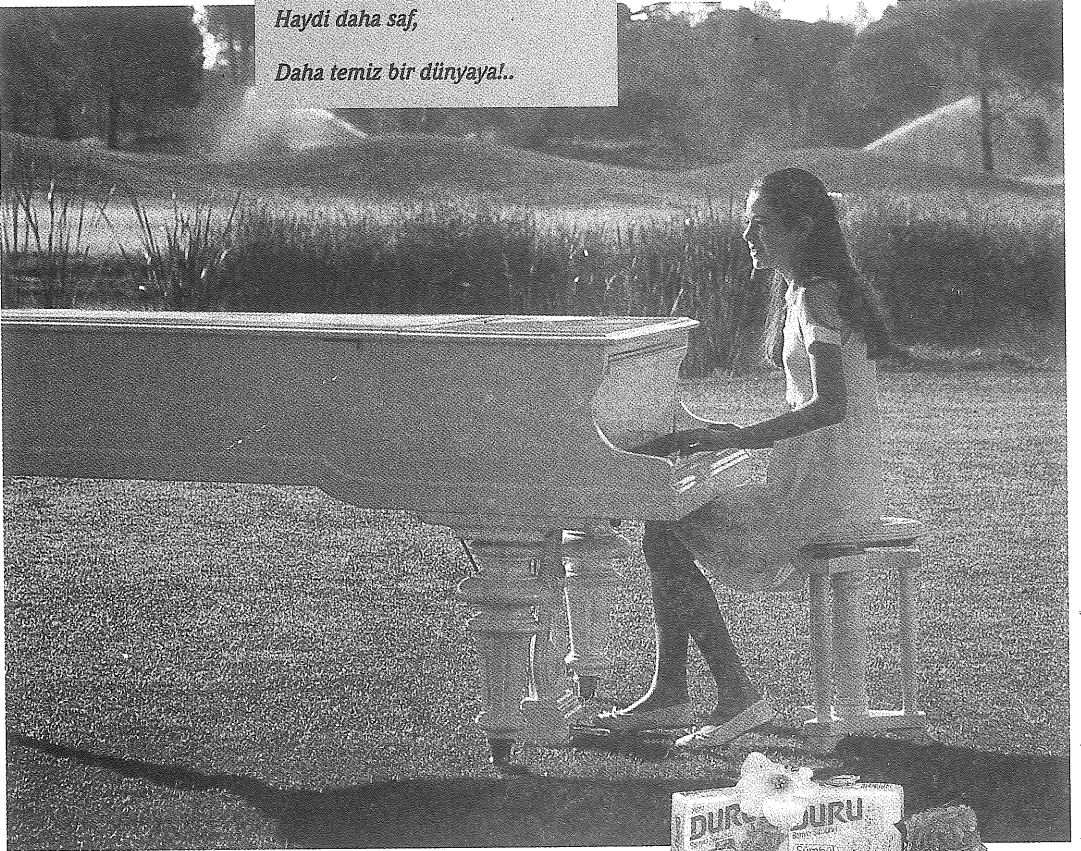
Yaşanası günler için

Bana temiz bir dünya verin!

Bir Duru, bir Duru, bir Duru daha...

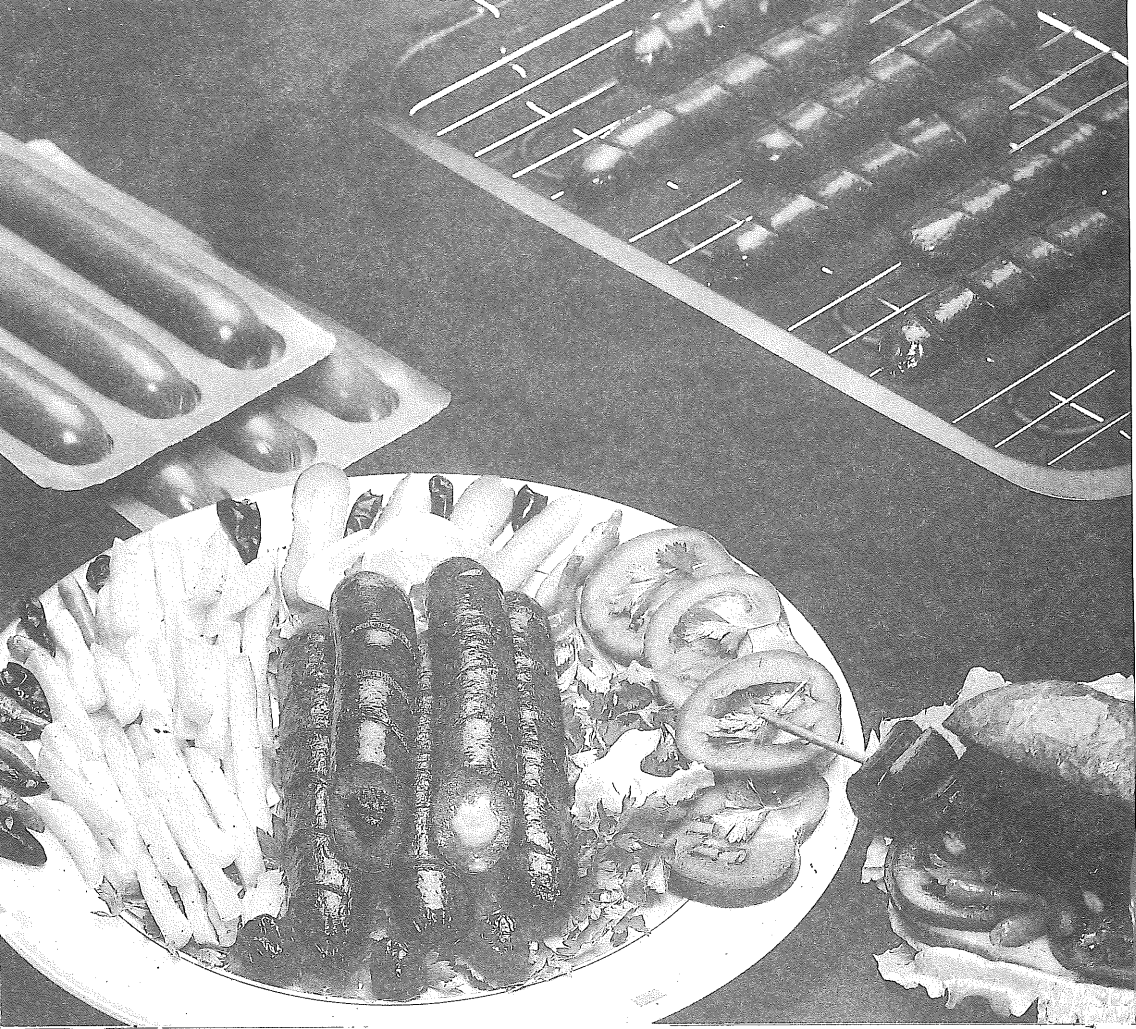
Haydi daha saf,

Daha temiz bir dünyaya!..

*Duru! Daha saf, daha temiz,
daha doğal bir dünya.*

Beşler'den yepyeni bir sosıs... Beşler Karnaval

Beşler damak zevkinize yepyeni bir
lezzet armağan ediyor: Karnaval...

Türkiye'de ilk kez çift dolum tekniğiyle
hazırlanan iki ayrı lezzet; Özel Soslu
ve Kaşarpeyniri katkılı sosısler.

"Yenince Beşler yenir."

